

širokou podporou spisovatelů, aby se sešel sjezd českých beletristů a vytvořil spolek literátů. Další téma poskytl vztah literatury k lidovému čtenáři. Vedle obecných úvah o poezii (T. Hrubý) a o poměru poezie k osvětě (J. Arbes) vznikla i rozsáhlejší polemika vyvolaná požadavkem J. Herbena, aby spisovatelé psali o tom, co potřebuje lid. Zaútočil přitom na kosmopolitní autory, kteří „rozrývají lidstvo“, „pohrdají životem“ a „krasofečnický útočí na Boha“. Vedle samotného vydavatele reagoval na Herbenovo vystoupení zejména J. J. Benešovsky-Veselý. Prohlásil, že neví nic o kosmopolitech v české literatuře a že ještě žádná česká kniha nikoho nezkazila. Naopak zdůraznil potřebu naturalistických děl a obvinil Herben, že uvažuje o jakési „národní cenzuře“, proti čemuž se Herben v odpovědi ohradil. Poslední okruh tvořily literárněhistorické články. Zahrnovaly jak jednotlivé studie (F. Chalupa o J. Nerudovi, J. Arbes o Máchově deníku, srovnání Kollárovy Slávy dcery s Rájem v Dantově Božské komedii od F. Ryby), tak portréty z rubriky Životopisy (V. Č. Bendla od A. Klášterského, G. Pflagra Moravského od F. Povera) i z Rozhledů divadelních (herečky J. Šamberkové od J. Arbese) a také V. Mrštíka překlady článků Ě. Zoly o G. Sandové a F. M. Dostojevského o A. S. Puškinovi (též pod pseud. V. M. Jimramovský). Ve vlastní literárněkritické praxi se stanovisko časopisu výrazně projevilo kladným poměrem k dílu J. Vrchlického (byť již po proběhlých bojích o charakter jeho díla), odmítnutím Masarykova rozboru RKZ (O. Seykora) a obhajobou jejich pravosti. Přes obsáhlejší analýzy některých původních děl nedošlo v R. I. k očekávanému vyhranění konkrétní literární kritiky. Zabránila tomu různorodost značného počtu recenzujících autorů (výjimku tvořila divadelní kritika, kterou celou obstarával R. Růžička). Neposuzovala se také jen beletrie, ale i práce historické (V. Kliment), jazykovědné (F. Čenský) a z dějin umění (K. B. Mádl). *Beletrii a literární historii* v R. I. sledovali: F. Bačkovský, J. Bartocha, F. Bílý, L. Čech, B. Čermák, A. Černý, A. Dostál, J. Haasz, J. Herben, T. Hrubý, F. Chalupa, A. V. Kraus, J. Novák, J. Ošťádal, O. Seykora, K. Škába, A. Šnajdauf, K. Tůma, F. V. Vykoukal a šifra K. V rubrikách vyhrazených informacím o cizích literaturách o ruské psali J. Holeček, F. Chalupa a P. Papáček, o polské F. Kvapil, o jihoslovan-

ských J. Hudec, J. Kouble a šifra H. K., o románských F. Pover, J. Spáčil (pseud. J. Žeránovský), J. Vrchlický, o anglické K. Špecingerová, o německé K. Müller a maďarské J. Pachmayer. Beletrii zastupovala v každém čísle v rubrice Fejeton jediná příležitostná báseň a drobný prozaický útvar (črta, arabeska aj.), většinou zaměřený opět k otázkám spisovatelství. Jednotlivé *verše* tu tiskli: J. Červenka, A. Heyduk, B. Kaminský, A. Klášterský (pseud. Petr Jasmín), L. Lošťák, A. E. Mužík, A. Sova (pseud. Ilja Georgov), M. A. Šimáček; *prózu*: pseud. Angello, J. Arbes, S. Čech, F. Herites, J. Holeček, R. J. Kronbauer, O. Seykora (pseud. O. S. Kostecký).

LITERATURA: an.: ref. R. I., Hlas národa (odpol. vyd.) 15. 1., 12. 2. a 21. 5. 1887.

zp

Rozličnosti Pražských novin

1826–1833

Beletristická příloha Pražských novin; spolu s příspěvky zábavnými, výchovnými a populárně-naučnými přinášela první významnější pokusy o původní českou prózu, zvláště humoristicko-satirického rázu.

Redaktoři: 1826–33 J. Linda (1830–33 uveden formálně, fakticky vedl redakci F. B. Tomsa). – *Nakladatelé*: Synové Bohumila Haase, Praha. – *Periodicita*: 1x týdně (čtvrtek); číslování novin a přílohy bylo průběžné.

R. P. n. vznikly rozdělením Pražských novin, které původně obsahovaly kromě politických zpráv také kulturní rubriku Rozličnosti, na dva samostatné listy. Politický týdeník Pražské noviny vyšel po rozdělení poprvé 2. 4. 1826 a první číslo beletristické přílohy R. P. n. 6. 4. 1826. Redaktor J. Linda řídil oba orgány až do jara 1830, kdy se musel pro nemoc uchýlit na venkov a dal se zastupovat přítelem F. B. Tomsou. Ten postupně přebíral většinu redakčních prací na sebe a od 2. pololetí převzal o R. P. n. veškerou péči. Pro pokračující Lindovu nemoc vyjednávali nakladatelé na jaře 1833 s P. J. Šafaříkem a poté s F. L. Čelakovským, který se počátkem 1834 ujal redakce za zemřelého J. Lindu; z časopisu, jemuž dal nové jméno Čes. včela, vytvořil významný literární orgán. – Jednotlivá čísla R. P. n. (v rozsahu 8 stran) tihla ke

konstantnímu uspořádání obsahu; postupně se vytvářely i stálé rubriky. V úvodu čísla někdy stála – zejména 1827 – báseň (později došlo zášahem redaktora Lindy, který 3. 6. 1830 vydal dokonce prohlášení, že básně do R. P. n. nepřijímá, k jejich úplnému omezení; za Tomsovy redakce se verše opět objevují, mají však převážně příležitostný ráz); následovala povídka (často na pokračování), po ní drobnější próza humoristické, úvahové, didaktické a populárně-naučné, kriminální historky a senzační zprávy ze světa i domova. Rubrika *Všelicos* přinášela drobné informace z různých oblastí života, někdy i o literatuře. Další rubriky byly pojmenovány *Literatura*, *Divadlo*, *Povídky* (tj. anekdoty), *K rozjímání* nebo *Jadýrka* (aforismy, sentence apod.), *Zvláštní zpráva z Kocourkova*, později jen *Z Kocourkova* (humoristicko-satirické drobnosti na několika řádcích, podávající pohledy na současnou společnost) aj. Za Tomsovy redakce byla jistá rozdrobenost vnitřního uspořádání R. P. n. odstraněna soustředěním drobnějších příspěvků do jediné stálé rubriky *Pamětnosti, česká literatura a rozličné jiné vědomosti*, později *Pamětnosti, české divadlo, literatura a rozličné jiné vědomosti* a drobné senzační zprávy postupně ustoupily rozsáhlejšími příspěvky z krásné prózy. Mimo Lindu a Tomsu, kteří zaplňovali R. P. n. vlastními i přeloženými prózami, sem přispívali četní soudobí literáti, mnozí pouze jednorázově. Vedle starších spolupracovníků (J. F. Kocián Peckovský, J. M. Ludvík, V. M. Pešina, manželé Rettigovi, V. Sedláček, M. J. Sychra, F. Vetešník aj.) se objevila řada nových jmen mladých autorů (J. P. Koubek, J. N. Lhota, A. J. Strádal, J. K. Tyl aj.).

V básnické produkci R. P. n. převažovaly příležitostné básně. 1833 uveřejnily R. P. n. velké množství básní na počest císařské rodiny u příležitosti její návštěvy v Čechách. Mezi autory byli i J. Jungmann a K. Vinařický (oba časoměrnými verši), V. Hanka, J. K. Chmelenský, V. K. Klicpera, F. A. Rokos, V. A. Svoboda aj. Řadu příležitostných básní vyvolalo také úmrtí J. Dobrovského 1829. Mladá generace předvedla v R. P. n. několik ukázek z poezie milostné, reflexivní a přírodní (F. J. Hofman, J. P. Koubek, F. Plaček, M. A. Přibíl, J. V. Vlasák aj.), epickými skladbami přispěl jako jediný J. Linda (historická romance, balada). J. Kollár poslal do R. P. n. 13 sonetů s poznámkovým aparátem (1833); uveřejněny byly i ódy, výjimečně elegie nebo píseň (Přibílova Píseň mladého

Slovana). Epigramy na opilce, neladné vztahy mezi mužem a ženou, různé povahové nedostatky psali J. Havránek a M. J. Sychra, veršované hádanky F. Plaček a J. N. Lhota. V posledním ročníku publikoval V. A. Pohan náhodný nálezký zlomek časoměrného překladu Davidových žalmů, který připsal J. A. Komenskému. – Významnější místo měla v R. P. n. krásná próza. Uplatňovala se v ní zábavná a didaktická tendence, okrajově – hlavně v nesyžetových žánrech – i pokusy vyslovit se k některým dobovým společenským problémům. Prózu s dobrodružným syžetem představují v R. P. n. jednak četné historky o strašidlech, příběhy válečné, kriminální a loupežnické, cesty po moři apod., spojující senzační námět s poučením, jednak obvykle rozsáhlé sentimentální příběhy s námětem morální zkoušky nebo milostného utrpení ctnostných hrdinů. V obou případech šlo zpravidla o překlady z německých časopisů. Anonymním nepřiznaným překladem prózy Neštěstí nikdy nepřichází jen z jedné strany (1828) vstoupilo do R. P. n. téma ze soudobého měšťanského světa a jeho sociální problematiky. Podobný záměr sleduje i původní próza J. K. Tyla Beznoska (1833), zachovávající si však v hlavní dějové linii sentimentalistní charakter. Historickou prózu reprezentují na jedné straně sentimentální příběhy zasazené do kulís blíže nepopsaných „dávných dob“, na druhé straně pokusy zabudovat téma českých dějin výrazněji do plánu postav a děje (zvl. J. N. Lhota v próze *Lyrum larum*, 1832). Prozaické převyprávění příběhu z Rukopisu královédvorského Zdebor a Častava (1833) téhož autora je v R. P. n. ojedinělým případem úsilí o ozvláštněný básnický výraz. Poměrně častým žánrem historické prózy byly pověsti z českého prostředí. Didaktická tendence pronikla téměř do všech prozaických žánrů, nejvýrazněji se však uplatnila ve výchovných povídkách ilustrujících vzorové či výstražné příklady chování (zvl. povídky J. F. Kociána Peckovského) a v četných podobnostech, bajkách, aforismech a sentencích. Oblíbený žánr představoval v R. P. n. cestopis. V překladových, ale i původních příspěvcích se různou měrou uplatňoval buď aspekt informativní, nebo spíš zachycení subjektivních cestovatelových pocitů či buditelský záměr (J. M. Ludvík: Bašta, skalní strmiště v Saské Helvěcii, 1826; Vejpis ze zaznamenání vlastence V. S-ka po Čechách a Moravě cestujícího, 1828; Jan

Orphanides: Kriván liptovský, 1830; M. A. Kotler: Dopis Ruskem cestujícím Turnovana, 1833). Do 1830 byly v R. P. n. téměř pravidelně uveřejňovány drobné nesyžetové humoristické, humoristicko-satirické a moralistní žánry jako úvaha, obrázek, črta, řeč, dopis nebo slovníkové heslo, v nichž autoři (především asi J. Linda) zesměšňovali jak obecné mravní nedostatky, tak některé projevy nových společenských vztahů v české společnosti (zvl. negativní působení rostoucí úlohy peněz v mezilidských vztazích: lichvářství, podvody, sňatky pro peníze aj.). – Za Lindovy redakce byla věnována častá pozornost slovanským literaturám (články o polské a ruské literatuře, zpráva o literatuře slovenské), jejich autorům i speciálním problémům (např. tendenci Poláků překládat z nejlepší soudobé evropské poezie, příklonu ruské měšťanské vrstvy k rusky psané literatuře apod.). Česká literatuře byla věnována jen ojedinělá kritika J. S. Tomíčka, týkající se prací J. M. Krále (1833); nově vycházející české knihy byly uváděny v seznamech a provázeny jednoduchými anotacemi. Pravidelně byly publikovány obsáhlé články o českých divadelních představeních (F. B. Tomsa, A. Jelen nebo an.), pozornost se však soustřeďovala výhradně na herecké projevy a na jazyk. Zajímavým příspěvkem byl přehled evropských knihoven s uvedením počtu jejich svazků, odhalující přední kulturní postavení Čech. Zvláštní místo v R. P. n. zaujímaly Lindovy příspěvky věnované jazyku (recenze Palkovičova slovníku, pojednání o tvoření slov se vzpomínkou na J. Dobrovského, výklady původu slov atd.), dokumentující jazykovědné založení redaktora R. Ostatní věcná literatura se v drobných příspěvcích zajímala o zeměpisné a etnografické kuriozity, podávala lékařské a hospodářské rady, zaznamenávala přírodopisné, technické a hudební zajímavosti. – *Původní poezie*: G. Fejérpataky, V. Hanka, J. Havránek, F. J. Hofman, J. K. Chmelenský, J. Jungmann, V. K. Klicpera, J. Kocián, J. Kollár (pseud. Venkovský), J. P. Koubek, J. N. Lhota (podp. J. K. Lhota a pseud. Květoslav Bystřický), T. Lichtenbergová, J. Linda (i šifry J-L-, L-), J. M. Ludvík, V. Pelikán, F. Plaček, G. S. Potřekovský, M. A. Příbil (pseud. Martin Příbilovský, M. Slánský), J. A. S. Rettig, M. D. Rettigová, F. A. Rokos, V. Sedláček, V. A. Svoboda, M. J. Sychra, F. B. Tomsa, J. Vendra, K. Vinařický, J. V. Vlasák a neurčené šifry: F. J. V., J. M. K., N. P-I. – *Přeložená poezie*: L. de Camões (přel. J. P. Koubek), Sammler. – *Pů-*

vodní krásná próza: J. F. Kocián Peckovský, M. A. Kotler (šifra M. K-r), J. N. Lhota (i šifra J. K. L-), J. M. Ludvík, A. J. Strádal (i šifra A. J. Stdt a pseud. Solnický, Ondřejovský), M. J. Sychra, F. B. Tomsa (i šifra T-, dub.), J. K. Tyl a neurčené pseudonymy a šifry: Milostín, Sv. Jakub Borovský; J. K. A., J. R-a..., K., **K, L-, L. B. C. – *Přeložená krásná próza*: T. V. Bulgarin, J. S. Ebersberg, Keppel (patrně J. F. Keppler), A. Kosmar, B. J. N. Pfeiffer, K. G. Prässel, Ch. G. Salzmann, J. Schön; řada příspěvků uvedena jen z něm., ruš., angl. – *Překladatelé prózy*: F. Bezděka, K. J. Erben (pseud. Květoslav Miletínský, dub.), J. N. Lhota, J. M. Ludvík, A. Marek, V. Šohaj, F. B. Tomsa, N. Vaněk a neurčené šifry: F. Š. ++, M+++ , N. V. – *Věcná próza*: J. Bláha, F. Bojenický, F. Brož, M. Dvořák, G. Fejérpataky, F. Kesner, M. Lepinák, J. Linda, J. M. Ludvík (i pseud. Myslimír), J. Mašín, F. A. Paukert, V. Pešina, J. Orphanides, J. Rambousek, J. Rittersberk, V. Sedláček (šifra V. S.-k, dub.), F. Trnka, N. Vaněk, J. V. Vlasák, V. Zahradník, V. Zloch; A. J. Strádal (šifra A. J. Stdt, pseud. A. Solnický) a neurčené šifry: L++, S-k, S. P-I, Z.

LITERATURA: J. Jakubec: Josef Linda, sb. Literatura česká 19. století 1 (2. vyd. 1911, s. 801).

lk

Rozmach

1923–1927

Časopis katolické orientace, poskytující prostor vedle politické a náboženské problematiky i kulturní a literární publicistice.

Podtitul: Čtrnáctideník pro politiku a národní kulturu. – *Redaktoři*: 1923–25 (roč. 1–3 do č. 1, z toho roč. 2 z Olomouce) J. Durych; 1925 (roč. 3, č. 2–21) J. Durych a J. Scheinost; 1926–27 (roč. 4–5) J. Scheinost. – *Odpovědný redaktor*: J. Scheinost. – *Vydavatelé*: 1923–24 (roč. 1–2 do č. 1) L. Kuncíř; 1924 (roč. 2, č. 2–11) Družstvo přátel Studia; 1924–27 (roč. 2 od č. 12 – roč. 5) Nakladatelská společnost Rozmach a J. Scheinost; Praha. – *Periodicita*: čtrnáctideník (uprostřed a na závěr roč. zpravidla dvojčíslo); 1923 (roč. 1) 6 čísel od října do prosince; 1924 (roč. 2) 24 čísel od ledna do prosince; 1925–27 (roč. 3–5) 20 čísel od února do prosince (v prosinci 1925 zvl. č. 21 s tit. Durych perzekvován. R. v nebezpečí).

R. založili J. Durych, J. Scheinost a J. Dostál (po svém rozchodu s Lid. listy) spolu s nakla-

datelem L. Kuncířem. Časopis akcentoval historické dědictví českého národa (zvláště cyrilometodějské a svatováclavské tradice) a soustřeďoval se na hledání tvořivých sil a ideových základů rozvoje nového státu, spatřovaných především ve vyhraněném katolicismu a nacionalismu. Autorský okruh (v němž dominovali oba redaktoři) se zaměřoval hlavně na domácí i zahraniční politické a společenské dění a na náboženskou a církevní problematiku (s unionistickými tendencemi). Prostor byl věnován též historii, otázkám kulturní politiky, uměleckého života a literatury. Polemicky vyhrocované příspěvky opakovaně deklarovaly nezávislost a nadstranickost listu, kriticky se stavěly vůči celé politické scéně (od lidovců po komunisty) a široké škále novin a časopisů, odsuzovaly liberalismus i provincionalismus, s nedůvěrou se vyslovovaly k demokracii a parlamentarismu. 1926–27 J. Scheinost a L. Švejcar postupně směřovali časopis k podpoře Národní obce fašistické; J. Durych (udržující neutrální stanovisko) s většinou spolupracovníků odešel, inicioval vznik časopisu Akord a R. zanikl (ke změně v týdeník, o níž uvažovala Nakladatelská společnost, již tedy nedošlo). – K odkazu R. se přihlásil F. Pindák, který 1984–89 ve svém rotterdamském nakladatelství Stojanov vydával a redigoval (s P. Želivanem a J. Vrzalou) stejnojmenný časopis konzervativně katolické orientace (vycházel přibližně dvakrát do roka, 1984–85 s podtitulem Časopis pro Čechy doma i v zahraničí, od 1986 Křesťansko-demokratická revue).

V obsahu R. převažovaly články o křesťanství a politice, přesahující též k problematice školství, tělovýchovy, armády apod. (občas i přeložené či tištěné v němčině), poznámky k aktuálním událostem a polemické komentáře (v pravidelné rubrice *Glosy* a zpočátku i v občasných rubricích *Smetí*); vedle J. Scheinosta (i pseud. Boleslav Karabec, Josef Barabáš, Max, Pavel Spára; šifry Kara, Kp., Scht., St., st., -st., x.) a J. Durycha (i šifry Dch, Dch.) je psali: B. Benetka (i šifra Bka.), B. Chudoba (i šifra Cha.), J. Horák, J. Krlín (i šifry J. K., jk.), K. Mirvald (i šifra Mvd.), L. Plodr (i šifra lp.), A. Skoumal (i pseud. Benjamin, Rusticus), J. Strakoš, A. Stříž, L. Švejcar (i šifra L. Š.) aj. – *Kulturní a literární publicistika* zpravidla korespondovala s celkovým zaměřením a bojovným duchem časopisu, důraz kladla

na politickou roli a společenský kontext umění. Vůdčí osobností zde byl J. Durych, který tiskl úvahy o spisovatelství a knižní kultuře, kritiky beletrie i odborné literatury, eseje (z nichž některé zahrnul později do knihy *Ejhle, člověče!*) o O. Březinovi, K. Čapkovi (jenž vzápětí polemicky reagoval), J. Florianovi a staroříšském okruhu, o Švejkovi J. Haška, F. Langrovi, A. Sovovi ad., odsuzoval rovněž malost domácích poměrů i úzce katolicky pojmávané básnictví pomíjející svěbytnost umělecké tvorby; na ohlasy své tvorby i společenské činnosti reagoval v polemických článcích (Jaroslav Durych, 1924; Poznámky k Žebráckým písním, Miroslav Rutte o Beskydách, 1927). Stati z oblasti kultury a literatury a o dobové žurnalistice, fejetony, postupně rovněž příležitostné literární recenze a glosy dále publikovali: J. Čep (i šifra jč.), B. Lifka (i šifra B. L.), F. Plachý, K. Schulz, A. Skoumal (i pseud. Proteus, šifry as., A. S.), B. Štorm (i šifry Šm., Šr., Štm.), A. Vyskočil (i šifra av.) aj.; hudbě a divadlu se většinou věnovali J. Dostál (i šifra J. D.) a J. Löwenbach; zejména dějinami, historickou a starší literaturou se vedle J. Vašiči (i šifra jv., -jv.-) zabývali také B. Benetka a L. Plodr. Profilu R. se nejvíce vymykaly příspěvky autorů meziválečné avantgardy (J. Frágnér, J. Frejka a V. Nezval). – *Beletrie* (stejně jako karikatury) se v R. objevovala jen ojediněle od roč. 2: několik básní J. Durycha a V. Nezvala, časové satirické verše a bajky A. Skoumala (pseud. J. Holub) a J. Scheinosta (pseud. Ba- bička, Jaroslav Plichta).

LITERATURA: B. V. (V. Balthasar): R. začal vycházeti, Českosl. noviny 2. 11. 1923; Cha. (V. Cháb): Úpadek nadávky, NO 6. 4. 1924; ah.: Čítárna, NO 6. 11. 1924; an.: Čítárna, NO 27. 11. 1924; F. Götz: Dvě odpovědi (mj. na Durychovu polemiku), NO 14. 6. 1925; an.: Chvalořečení na upálení mistra Jana Husa, PL 4. 7. 1926; an.: Utišení dona Durycha, NO 10. 9. 1927; vchb. (V. Cháb): Durychův R. zaniká, NO 7. 12. 1927; an.: Zánik Durychova R., Nová svoboda 1928, s. 30; L. Kuncíř in *Život pro knihu* (1985).

jp

Rozmanitosti

1816–1822

Nepravdivelně vycházející zábavný časopis sborníkového charakteru určený široké čtenářské veřejnosti.

Podtitul: Sbírká všeho užitečného a obveselujícího k zšlechtění srdce, vybroušení rozumu a obveselení mysli. – *Redaktor:* J. Hýbl. – *Vydavatel:* J. Hýbl, Praha. – *Periodicita:* d. 1 (1816–17), sv. A–E; d. 2 (1817–18), sv. F–K; d. 3 (1818–19), sv. L–P; d. 4 (1819 a 1822), sv. Q–R.

R. patřily k nejúspěšnějším vydavatelským podnikům J. Hýbla, který získal redaktorské zkušenosti už Českým lidomilem (1810) a během vydávání R. redigoval 1820–21 ještě časopis Hylos. Podobně jako časopisy vydávané V. R. Krameriem byly R. určeny nejširší čtenářské veřejnosti, a zvláště čtenářům z venkova; přinášely pestrou nenáročnou četbu zábavnou, výchovnou a populárně-naučnou, z valné části ještě v duchu osvícenské ideologie. Hýbl se snažil také o srozumitelnou a jednoduchou jazykovou formu, přístupnou i méně vzdělaným čtenářům. Do R. přispíval hodně nejen sám (historiky o strašidlech a naučné příspěvky, které většinou přejímal z německých časopisů české provenience, jako byl např. Hesperus), ale dokázal kolem sebe soustředit i okolo čtyřiceti spolupracovníků jak z generací puchmajerovské a jungmannovské (J. H. A. Gallaš, F. V. Hek, J. M. Král, A. Marek, V. Sedláček, F. B. Štěpnička, J. L. Ziegler aj.), tak z generace nejmladší (mj. J. Chmela, J. V. Kamaryt, F. Klicpera, J. Linda, F. Šír, F. D. Trnka, F. Turinský). Podle programu uveřejněného v 1. svazku měly R. přinášet „a) zvláštní události z novější historie, b) loupežnické a kriminální historie k výstraze lidem, c) historie o strašidlech s přirozenými výklady, d) životy znamenitých mužů se zvláštním vzhledem na Čechy a Moravu, e) mravy, obyčeje, povahy, hospodářství a náboženství vzdálených nám méně povědomých národů, f) nešťastné příhody na cestách po moři, g) popsání znamenitějších míst a pamětihodných věcí v Čechách, Moravě atd., h) někdejší pohanské náboženství s výkladem jeho, i) popsání zvláštních úkazů v historii přirozených věcí, k) básnictví se vši jeho družinou: písně, bájky, satiry, hádanky atd., l) lékařská, hospodářská, myslivecká atd. naučení, m) rozličné kunšty, hry atd., n) oznámení na světlo vycházejících českých kněh“.

V 17 svazcích R. byl tento pestrý program skutečně realizován. Převažovaly příspěvky přeložené a adaptované, ale nechyběly ani původní práce, hlavně od nejmladších autorů. – Poezie měla v R. – proti umělecké a věcné próze – druhotné postavení. Přesto se v ní alespoň náznakově odráží situace, kdy se v soudobém českém básnictví vedle přetrvávajících veršových forem a témat začíná novými žánry a náměty uplatňovat mladší generační vlna. Prozodicky je poezie R. tradiční, téměř výhradně přízvuchá; vedle trocheje a daktylu jsou činné i pokusy o verše jambické. Významné místo v původní tvorbě patří písňové a ohlasové lyrice s milostnými a pijáckými tématy (J. Havelka, J. Chmela) a částečně ještě anakreontské a sentimentální poezii milostné (A. S. Neumann); ojedinělá zůstává óda (F. Klicpera). V překladech i v původní tvorbě se objevuje duchovní píseň (A. Marek) a veršovaná modlitba (J. V. Kamaryt, A. Marek, F. B. Tomsa). Početné byly příležitostné verše (většinou od starších autorů) k oslavám jmenin a důležitých životních, výjimečně i literárních událostí (báseň na Polákovu Vznešenost přírody od F. B. Štěpničky), epigramy, humorné a žertovné básně. Epiku reprezentují jen veršované bajky (J. Chmela) a Markův překlad Schillerovy balady Potápěč. – Próza v R. je většinou jen zábavná (dobrodružné či sentimentální příběhy) nebo zábavnou formou přispívá k výchově v duchu křesťanské morálky a k poučení čtenářů (časté protipověrečné prózy). Většina příspěvků jsou (přiznaně i nepřiznaně) překlady nebo adaptace, ostatní (hlavně literatura humoristická, satirická a úvahová) jsou zřejmě domácího původu. K tradičním žánrům, které se uplatnily i v R., patří prózy založené na dobrodružném ději s absencí individuální psychologie: povídky s historickými náměty (úpravy F. Klicpery), loupežnické povídky, robinzonády a kriminální historie i drobné anekdotické prózy. Zvýšená citovost a konfrontace ideálního hrdiny se zlem jsou příznačné pro žánr povídky sentimentální, zastoupené v R. z valné části překlady a adaptacemi (sentimentální rysy lze pozorovat i v některých povídkách dobrodružných a historických). Časté byly v R. historiky o strašidlech (V. Dušek, J. Hýbl, A. Šainost, V. Špinka), v osvícenském duchu vykládající přirozený původ pověr, a beletrizované, údajně skutečné soudní případy (J. Havelka, J. Hýbl, V. Špinka, F. B. Veverka aj.); pro oba tyto

Rozmlouvání člověka se Smrtí

typy je charakteristická lokalizace do českého prostředí a využívání některých u nás tehdy nových literárních postupů („živé“ tituly, rámcování, ich-forma apod.). Tradiční výchovnou prózu v R. představovaly orientální povídka, rozvinuté exemplum, bajka, četné sentence a přísloví, i prózy úvahové (J. Linda). Literárně nejpůvodnější složku R. tvoří humoresky, satirické skladby a úvahy. Kompozičním a psychologickým zpracováním vyniká Hýblova povídka Justýnčin mistrovský kus. Anekdotická situace a lokalizace do českého vesnického prostředí charakterizuje prózy F. B. Veverky (Tři zlodějové), F. Pleskota (Podivný zloděj) a A. Stulfy (Koš); nefabulovanou humoristickou prózou je Štěpánkův Nárek manžela. Satirická tvorba, zesměšňující různé dobové mravní neduhy (ženitba pro peníze, pověrečnost aj.), využívá k svému účinku různých stylistických útvarů, jako je např. žádost, řečnický projev, dopis aj. Obdobnými problémy jako satira se zabývaly také prozaické úvahy (J. Hýbl, J. V. Jirsík, J. Linda, J. L. Ziegler), dialogy (Rozmlouvání mezi Kafem a Tabákem od F. Kašpárka) a pokusy o fejeton (F. Kašpárek: To byly dudy!, J. V. Jirsík: Rozjímání o ženění). Ojedinělé zůstaly v R. Gallašovy Povídky hanácké, dialektem zapsané místní pověsti. – Programem R. slibované informace o nově vycházejících českých knihách se objevily pouze v 1. svazku (kratší recenze knih, časopisů a edic), od 2. svazku, údajně pro nedostatek místa, byly uváděny jen tituly vycházejících knih. – Ostatní věcná próza, k níž žánrově náleží i rozsáhlý text ze 16. století Rozmlouvání člověka stavu rytířského s pánem jeho milosti o hospodářství a důchodích pivovárských (ed. F. A. Vacek), tj. příspěvky historicko-biografické, zeměpisné, etnografické, přírodopisné, zdravotně, hospodářské rady apod., sledovala populární poučení čtenáře, ale zároveň i jeho pobavení různými zajímavými až senzačními zprávami. Individuální i společenská zábava v českém jazyce byla podporována četnými návody a radami (společenské hry, zástavy, „kunštovní kousky“, anekdoty, matematické hry, hádanky apod.). – *Původní poezie*: C. B. Dietrich, J. Havelka, J. Hýbl (též šifra J. H.), J. Chmela, J. Janda, J. V. Kamarýt, F. Klicpera, J. M. Král, A. Marek, J. Míka, A. S. Neumann, F. Pleskot, V. Sedláček, J. Šantl, F. X. Šolle, V. Špínka (šifra Václav Sp-ka), F. B. Štěpnička, F. B. Tomsa, F. D. Trnka, J. Turek, F. Turinský, F. B.

Veverka, J. Zeman, A. V. Žitek (též šifra A. V. Ž.) a neurčený pseudonym a šifry: Mstiboj Odplata, J. K m r, N. N. – *Přeložená literatura*: N. M. Karamzin, A. F. E. Langbein, F. Schiller aj. – *Překladařské poezie*: A. Marek, F. Pleskot. – *Krásná próza*: V. Dušek, J. H. A. Gallaš, V. Hantych, J. Havelka, J. Hýbl, J. Chmela, J. Jirsík, F. Kašpárek, F. Klicpera, A. Landfras, J. Linda (též pseud. Mitrovský, dub.), J. M. Ludvík, F. Pleskot, J. Reil, A. Stulfa, A. Šainost, F. Šír, F. X. Šolle, V. Špínka, V. Štěpán, F. B. Tomsa, N. Vaněk, F. B. Veverka, J. Wanger (též šifra W., dub.), J. L. Ziegler, A. V. Žitek a neurčená šifra: N. N. – *Věcná próza a hádanky*: V. Dušek, J. H. A. Gallaš, J. Hýbl, J. Chmela, F. Kašpárek, J. Linda, J. Míka, F. Pleskot, A. Stulfa, V. Šohaj, V. Špínka, J. N. Štěpánek, F. B. Veverka, J. L. Ziegler.

LITERATURA: A. Rybička in Přední křísitelé národa českého 2 (1884, s. 237); J. Jakubec: České časopisy, sb. Literatura česká 19. století 1 (2. vyd. 1911, s. 612); F. Strejček: Sto let od Hýblovy Rozmanitosti, Topičův sborník 4, 1916/17, s. 322 + in J. H.: Justýnčin mistrovský kus (b. d., 1917); M. Heřman: Příspěvek ke studiu Hýblovy literatury, ČLit 1955, s. 93; K. Svoboda: Souvětná stavba v jazyce Hýblovy literatury, sb. Studie o jazyce a literatuře národního obrození, SVSP Praha, jazyk – literatura 1, 1959 + in Kapitoly z vývoje české syntaxe, hlavně souvětné (1988).

lk

Rozmlouvání člověka se Smrtí

asi konec 15. století

Veršovaný dialog na tradiční téma předsmrtného účtování křesťana se životem.

Rozsáhlá báseň (dochovalo se z ní kolem 1400 veršů v neúplných exemplářích tří tisků z počátku a z druhé poloviny 16. století) osobitě zpracovává evropsky oblíbené tradiční téma konfrontace umírajícího člověka-boháče s personifikovanou Smrtí. Tradiční motiviku, kterou je úzce spřízněna se staršími, předhusitskými památkami (Spor duše s tělem, O bázni boží, O nebezpečném času smrti, O bohatci aj.), sama zpracovává v duchu kritického vztahu husitství k zesvětštělé církvi a jejím institucím. Na základě toho zastávají někteří badatelé (J. Pekař, P. Trost) názor, že R. vzniklo v době vrcholného husitství, tj. počátkem 15. století.

Neznámý autor aktualizoval obecně rozšířenou motivickou zásobu eschatologického básnictví. Důmyslná kompozice díla mu umožnila postihnout s gradovanou dramatičností psychologický vývoj umírajícího, který, konfrontován s argumenty Smrti, postupně ztrácí původní bezstarostnou spokojenost s vlastním životem a posléze upadá v zoufalství. Báseň je svědectvím kontinuity mezi starší poezií a produkcí z doby začínajícího národního humanismu, narážkami, citáty a parafrázemi je spjata s širokým okruhem starších básnických děl, která byla v době jejího vzniku dosud v oběhu (např. v závěrečné části těží ze známé „abecední“ eschatologické písně Ach můj smutku, má žalosti), satiricky vyostřenými protikatolickými invektivami s publicistikou radikálních utrakvistů. Je z ní patrné, jak se těžiště básnické tvorby přesouvalo i u tradičních témat od teologické spekulace k reálnému nazírání životních jevů. Životní naléhavosti a působivosti uměleckých prostředků je R. jedním z dodnes živých vrcholů českého pozdně středověkého básnictví.

EDICE: S. Vrtel-Wierczyński in Staroczeski dialog moralizujący z początku wieku XVI, Sborník filologický 1931, s. 17; in Veršované skladby doby husitské (1963, ed. F. Svejkský); in Barvy všecky (1982, ed. J. Kolár, E. Pražák). – *Ukázka*: in Výbor z české literatury doby husitské 2 (1964). ■

LITERATURA: S. Vrtel-Wierczyński: Rozmowa czlowieka ze Śmiercią w literaturze średniowiecznej polskiej i czeskiej, Pamiętnik Literacki 22–23, 1925–26, s. 56; R. Jakobson in ed. Spor duše s tělem, O nebezpečném času smrti (1927); J. Pekař in Žižka a jeho doba 2 (1928); S. Vrtel-Wierczyński: Staroczeski dialog moralizujący z początku wieku XVI, Sborník filologický 1931, s. 17; A. Škarka: Neznámí skladatelé bratrských písní, LF 1936, s. 269; R. Jakobson: Úvahy o básnictví doby husitské, SaS 1936, s. 1; J. Woronczak: Skarga umierającego, najstarsze przekazy i obce wzory, Pamiętnik Literacki 1950, s. 151; J. Hrabák in Studie o českém verši (1959, s. 104); F. Svejkský in ed. Veršované skladby doby husitské (1963); J. Hrabák in Ze starší české literatury (1964, s. 85); J. Kolár: R. č. se S. v české poezii 15. století, ČLit 1964, s. 487 + K dataci staročeského R. č. se S., LF 1965, s. 295; F. Všeticka: Kompozice staročeského R. č. se S., LF 1968, s. 198; P. Voit: Nové pohledy na veršovanou skladbu R. č. se S., LF 1986, s. 166; P. Trost: Drei Anmerkungen zur altschlechtschen Literatur, Wiener slawistisches Jahrbuch 32, 1986, s. 71 → (s tit. Tři poznámky k staročeské literatuře) Studie o jazycích a literatuře (1995).

jk

Rozmluva Panny Marie se sv. Anselmem viz 4. díl (Dodatky: **Legenda středověká**)

Vojtěch Rozner

* 23. 4. 1905 *Uhřetice* u Kyjova

† 20. 4. 1991 *Liberec*

Autor románů ze Slovácka, epigramatik a básník; novinář.

Syn učitele; maturoval 1924 na reálném gymnáziu v Kyjově, studoval dva semestry na Právnické fakultě UK v Praze a přitom 1925 absolvoval Státní knihovnickou školu; stal se městským knihovníkem v Hodoníně a 1927 se vrátil do Prahy, kde pracoval pro vydavatelství Tempo jako redaktor Poledního listu, v němž zůstal do 1940. Pak byl zaměstnán postupně v Ústavu lidské práce, v nakl. Rodina a v Nár. odborové ústředně zaměstnanců, 1944 odešel na Moravu jako podomní obchodník s výtvarnými díly. Po válce se stal v Liberci nejprve městským knihovníkem, 1946 matrikářem na radnici, 1947 byl (po půlroční vazbě) účetním firmy Peuker, 1948–49 pracoval jako podomní agent pro Moravské kolo spisovatelů, pak se stal skladníkem firmy Janka. Od 1951 byl z politických důvodů deset let vězněn; 1960–74 pracoval jako dělník Textilany v Liberci, kde žil i po odchodu do důchodu. – 1936–42 patřil k hlavním představitelům literárního uměleckého kruhu Aktivisté.

Od počátku své tvorby se R. věnoval epigramům, v nichž napadal zvláště tzv. hradní spisovatele a postupně stále více i demokratické (ojediněle také komunistické) politiky a politické poměry vůbec. Od nevýrazných pokusů o reflexivní lyriku se stylově odlišuje lyricko-epická báseň *Galánečka z Ježova*, která na pozadí autobiografické milostné epizody oslavně popisuje život vesnice na moravském Slovácku. Stejnému prostředí jsou věnovány také R. romány. Období 1. světové války v týlu zachycuje jak prozaická prvotina *Vzpoura chalup*, tak rozsáhlý román *Prázdná na nebi*, jehož obžalovávající tragické zaměření je neseno místy až křečovitým patosem. Drastické scény obsahuje i závěrečná část nejzdařilejší R. práce, románu *Na kraji Moravy*, v němž do kronikářsky sledovaného nuzného života horáků vtrhávají

prostřednictvím přivandrovalého příznivka dramatické události, kterými však kulminuje všepřemáhající solidarita vesničanů. Snaha o lidovost, tradiční realismus a optimismus vítězí nad tvrdostmi života odpovídají v tomto románu programu skupiny Aktivistů, který R. vyložil v teoretizujícím spisku *Z pasivity poezie k aktivismu*, soustředěném na kritiku údajné vyumělkovanosti a dekadence moderních literárních proudů.

PSEUDONYMY, ŠIFRA: Jaromil Mirko (Studentský časopis, Mladé proudy), Vojtěch Sylví; ADA (Slovácký obzor). ■ PŘÍSPĚVKY in: Aktivisté (1936–42, mj. o divadle a filmu); alm. Aktivisté (1936); Cesta (1925); Expres; Lid. noviny (1940); Mladé proudy; Mladé Rakousko (1917); Mladý venkov (Brno); Naše kniha; Nedělní list; Polední list; Průboj, pokr. Příboj (1934); Rozpravy; Salon (1930); Slovácký obzor (Hodonín 1926); Studentský časopis (od 1923); Večerní list; Venkov (1941); Zlatá Praha (1928); Zvon (1930–32). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Nahé objetí v růžích (BB 1926); Listy mladé gardě (epigramy, 1927); Jedovatý řez (epigramy, 1928); Vzpouřa chalup (R 1928); Rozjizvené srdce (BB 1928); Sarkastický smích (epigramy, 1930); Prázdnost na nebi 1, 2 (R 1933); Galánečka z Ježova (B 1935); Na ostří čepele (epigramy, 1937); Od člověka k člověku (BB 1938); Z pasivity poezie k aktivismu (studie, 1940); Na kraji Moravy (R 1942); Tiché zpovědi (FF 1943). – *Překlad*: A. E. Macdonell: Jsem gentleman (1944). ■ REDIGOVAL časopis: Příboj (1934, 1. č. s tit. Průboj). ■

LITERATURA: ● ref. Nahé objetí v růžích: K. Š. (Štorch), RA 2, 1926/27, s. 34; B. F. (Fučík), Tvar 1927, s. 72 ●; ● ref. Listy mladé gardě: -pa- (F. Procházka), Zvon 27, 1926/27, s. 518; jz (J. Zatloukal), Tvar 1927, s. 96 ●; A. N. (Novák): Jedovatý řez, LidN 19, 7. 1928; ● ref. Vzpouřa chalup: J. V. Sedlák, Tribuna 20. 6. 1928; K. Š. (Štorch), RA 4, 1928/29, s. 62 ●; -pa- (F. Procházka): ref. Rozjizvené srdce, Zvon 29, 1928/29, s. 238; Kp. (J. Knap): ref. Sarkastický smích, Venkov 27. 9. 1930; ● ref. Prázdnost na nebi: K. Sezima, Lumír 60, 1933/34, s. 530; vbk (V. Běhounek), PL 1. 2. 1934; M. Hc. (Hudec), Samostatnost 1934, č. 13–14 ●; ● ref. Galánečka z Ježova: Ad. Veselý, LitN 7, 1934/35, č. 17; V. H. (Z. Kalista), Lumír 61, 1934/35, s. 540 ●; -pa- (F. Procházka): ref. Na ostří čepele, Zvon 37, 1936/37, s. 714; ● ref. Od člověka k člověku: V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 65, 1938/39, s. 496; kp. (K. Polák), Nár. práce 26. 3. 1939 ●; ● ref. Z pasivity poezie k aktivismu: J. Heidenreich (Dolanský), LidN 14. 7. 1940; J. Pilař, Venkov 6. 11. 1940; Dr. J. B. (Borecký), Zvon 41, 1940/41, s. 42 ●; ● ref. Na kraji Moravy: jšk. (J. Š. Kvapil), Naše doba 50, 1942/43, s. 380; V. T. (Tichý), Nár. práce 23. 5. 1944 ●; V. Dam: k 85. výr. narození, Severočes. deník 24. 4.

1990; V. P.: Nestor českých spisovatelů, Severočes. deník 2.–3. 2. 1991; J. Vlach: Opomíjený kraj V. R., Od Hradské cesty 1991–1992, s. 73; O. Vlasáková: Měl jsem se kam vracet (s ukázkami z koresp.), Malovaný kraj 1993, č. 5.

pb

Rozpravy Aventina

1925–1934

Nakladatelský časopis pražského Aventina s rysy kritické a kulturněinformativní revue.

Podtitul: 1925/26 (roč. 1) Měsíční list pro kulturu, umění, kritiku a zvláště literaturu; 1926/27 (roč. 2) Čtrnáctideník pro kulturu, umění, kritiku a zvláště literaturu; 1927/28 (roč. 3) Čtrnáctideník pro kulturu, literaturu, umění a kritiku; 1928/29–1932/33 (roč. 4–8) Týdeník pro literaturu, umění a kritiku; 1933/34 (roč. 9) Čtrnáctideník pro literaturu, umění a kritiku; na tit. listě jinak: 1925/26–1926/27 (roč. 1–2) List pro kulturu, umění, kritiku a zvláště literaturu; 1927/28 (roč. 3) List pro kulturu, literaturu, umění a kritiku; 1928/29–1933/34 (roč. 4–9) List pro literaturu, umění a kritiku. – *Redaktoři*: 1925/26–1933/34 (roč. 1–9) O. Štorch-Marien (těž odp. red.): 1930/31–1932 (roč. 6–8 do č. 2) s V. Závadou, 1932/33–1933/34 (roč. 7 od č. 3 – roč. 9) s J. J. Paulíkem. – *Vydavatel a nakladatel*: O. Štorch-Marien, Praha: 1925/26 až 1926/27 (roč. 1–2 do č. 11) Fibichova 1307, 1927 až 1932/33 (roč. 2 od č. 12 – roč. 8) Purkyňova 6, 1933/34 (roč. 9) Revoluční 21. – *Periodicita*: 1925/26 (roč. 1) od září do srpna 10 čísel (č. 9 květen – červen, č. 10 červenec – srpen); 1926/27–1927/28 (roč. 2–3) od září (v roč. 2 od října) do června 20 čísel; 1928/29–1931/32 (roč. 4–7) od září do června 40 čísel; 1932/33 (roč. 8) 10 čísel, a to č. 1–8 (6. 10. – 24. 11.) týdně, č. 9 8. 12. 1932, č. 10 14. 9. 1933; 1933/34 (roč. 9) 15 čísel od 27. 9. do 5. 6., počínaje č. 8 nepravidelně s intervaly dvou-, tří- a čtyřtýdenními.

Z časopisů vydávaných nakladatelstvím Aventinum byly RA časopisem nejtrvalejším a nejpopulárnějším. Jejich založením manifestoval vydavatel jak úspěšný vzestup, tak vysoké kulturotvorné ambice svého podniku. RA vznikly primárně jako nakladatelský časopis. Podle programového článku (Křestní peníz novému listu) v 1. č. 1. roč. měl mít čtenář možnost scházet se v nich „hlavně s autory, výtvarnými umělci a díly tvořícími ideální hodnotu nakladatelství vydávajícího zmíněný časopis“. Také se v něm za jediné jejich kritérium vyhlášovala „jen opravdová umělecká kultura“ a snaha ži-

ností a pestrostí obsahu předčít jiný český nakladatelský časopis té doby, Kulturní zpravodaj vydávaný Družstevní prací. Nadto však měly RA od začátku ctizádost plnit také funkci kulturněinformativní a kritické revue. Tomuto podvojnému zaměření odpovídala skladba jednotlivých čísel, pro všechny ročníky stabilní a proměnná jen v počtu, názvech a záběru jednotlivých rubrik.

Svůj základní úkol, propagaci aventinských knih, plnily RA prostřednictvím obsáhlých a zajímavě podávaných informací o jejich původcích (autorech, překladatelích, editorech, ilustrátorech aj.), popřípadě o jejich genezi. Hlavními žánry se proto v RA staly životopis, interview, zpověď, autorská autointerpretace, paměti, korespondence, reportáž; texty byly hojně provázeny fotografiemi, karikaturami a reprodukcemi výtvarných děl. Nároky kritické revue naplňovaly RA studiemi uměnovědných (často univerzitních) odborníků, referáty o novinkách v literatuře (vydávaných jinými nakladateli), o výstavách, hudbě a architektuře, o činoherních, baletních a filmových premiérách, a také anketami (Krise české knihy v roč. 2, o 3 nejlepších knihách r. 1927 v roč. 3, Divadelní anketa a Anketa o konzervatoři v roč. 6). Speciální pozornost věnovaly RA devadesátým letům (březinová bibliografie J. Brambory v roč. 4, P. Fraenkl: K vývoji novodobé kritiky, K. Sezima: Trosečník generace /P. Kles/ v roč. 5, J. Karásek: Psychologické poznámky k poznání generace let devadesátých v roč. 6, Počátky Moderní revue v roč. 7). Záměru prostě informačnímu sloužilo pak pravidelné zpravodajství o současném dění v různých evropských literaturách, glosování kulturních aktualit a (v roč. 4–6) Grundův Přehled časopisů, ve výběru registrující sekundární literaturu o české i světové literatuře v domácích časopisech. Beletristickým časopisem RA být nechtěly, svůj obsah však občas osvěžily původní či přeloženou básní (přitom jen zřídka z aventinské produkce), povídkou nebo dokonce románem na pokračování (v roč. 4 Zázrak v rodině F. Langra, v roč. 5 Zeměkoule A. Hoffmeistera), fejetonovým seriálem (v roč. 2 Jak se dělá divadlo B. Stejskala, v roč. 2 a 3 Z divadelních zápisků O. Scheinplugové) nebo svěživotopisnou prózou (v roč. 1 a 2 Kaleidoskop J. Šímy). Autorský podíl vydavatele O. Štorcha-Mariena byl vydatný (úvodníky zvané kurzivy a později tzv. situační kurzivy,

úvahy o aktuální situaci na nakladatelském a knihkupeckém trhu, vzpomínky, referáty o knihách, filmech, baletu a divadelních premiérách, polemiky, básně, v roč. 6 Začátek románu a cestopisné fejetony Lisabonské intermezso), při četnosti ostatních příspěvatelů však nepůsobil osobitě; kromě toho utvářel Štorch-Marien obsah RA i svými osobními známostmi a vlastními uměleckými zálibami. Snahu být živým, pestrým, zajímavým a zábavným průvodcem po aventinské vydavatelské činnosti i šíře po českém, resp. evropském kulturním životě zakládaly RA na zvучných jménech, aktuálnosti zpravodajství, afinitě k modernismu a avantgardnímu hédonismu a na kosmopolitním rázu s převahou frankofonní orientace (viz četné zprávy z evropských i světových uměleckých metropolí i o zahraničních návštěvách v Praze, překlady úvah a esejů cizích autorů i články cizích příspěvatelů speciálně pro RA vyžádané). Kvůli ekonomickým potížím nakladatelství omezily RA začátkem 30. let nejdřív rozsah jednotlivých čísel (počínaje roč. 7) a posléze i počet čísel v ročníku, nakonec vycházely nepravidelně. Útlum ve vydávání knih vzal RA přirozenou bázi nakladatelského časopisu, takže se jejich těžiště začalo přesouvat do literárněkritické sféry; zde však za změněné literární situace ztratily na významu jednak pro nedostatek duchového rozměru a své primární zakotvení v módách a atmosféře 20. let, jednak v důsledku ztráty některých významných příspěvatelů a jejich náhrady novou, eklektickou směnou literárních kritiků a historiků (nejprůzračnějším projevem pokleslé úrovně listu bylo silné postavení, jež v RA zaujal se svým levičáckým sociologismem F. Soldan). – Tvářnost RA způsobila, že počet jejich příspěvatelů šel do stovek. Z nich se kmenovými autory článků o literatuře stali J. Durych, P. Eisner, O. Fischer, P. Fraenkl, F. Götz, A. Hoffmeister, J. Karásek, V. Martinek, N. Melniková-Papoušková, M. Novotný, J. J. Paulík, O. Vočadlo, později A. Grund, M. Holas, V. Koenig, B. Slavík, J. Weil a V. Závada; referáty o nových knihách psali zejména P. Fraenkl (P. F.), K. Štorch (K. Š.), O. Štorch-Marien (O. Š. M.), A. Mráz (A. M. – o lit. slovenské), J. B. Čapek (J. B. Č.), A. Grund (A. G., g, gr), V. Závada (V. Z.), J. Heyduk (jo-he), B. Novák (nk., Nk.), B. Slavík (B. S.), F. Soldan (f. s.). O divadle psali zásadněji E. Konrád, M. Hlávka, M. Nováková, M. Rutte a V. Tille, o premié-

Rozpravy o literatuře a umění

rách referovali hlavně J. J. Paulík, O. Štorch-Marien, K. Štorch, E. Konrád (-ek), Ant. Veselý (A. V.), Č. Jeřábek (Č. J. – Brno), A. Mráz (Bratislava), B. Polan (B. P. – Plzeň), Z. Bár (-zb- – Ostrava), A. Skoumal (A. S. – Olomouc), F. Kropáč (Kladno). Ve výtvarné oblasti poskytovaly RA nebyvalý prostor literární karikatuře. Dominantními osobnostmi se na tomto poli stali A. Hoffmeister (mj. v roč. 5 celoroční cyklus České podoby) a F. Muzika, výrazněji přispěli též V. H. Brunner, Z. Guth, Z. Kratochvíl, O. Mrkvička a V. Rada.

LITERATURA: Karel Štorch píše o Rozpravách Ot. Štorchu-Marienu, RA 2, 1926/27, s. 78; F. Peroutka: Nutná kapitola o kritice, Přítomnost 1928, s. 65; J. Doležal: Jak se dělají u Janatů RA, RA 5, 1929/30, s. 32; O. Štorch-Marien in Sladko je žít (1966) + Ohňostroj (1969) + Tma a co bylo potom (1972); K. Blahynková: Vilém Závada v RA, SPPF Brno, Škola – jazyk – literatura 1991, č. 25.

jo

Rozpravy o literatuře a umění

1940–1942

Nakladatelský časopis distribuční organizace Nakladatelského družstva Máje Světový literární klub.

Řídili: 1940–42 (roč. 1–2 do č. 1) A. Filippi s red. kruhem; 1942 (roč. 2 od č. 2 – roč. 3 do č. 2) K. Zajíček s red. kruhem. – *Odpovědní redaktori:* 1940–42 (roč. 1–2 do č. 5) A. Novák; 1942 (roč. 2 od č. 6) R. Vávra; 1942 (roč. 3) R. Šimáček. – *Majitel a vydavatel:* Světový literární Klub, Praha. – *Periodicita:* měsíčník; 1940/41 (roč. 1) 8 čísel od září do června; 1941/42 (roč. 2) 10 čísel od listopadu do října; 1942 (roč. 3) 2 čísla od listopadu do prosince, zastaven č. 2 (30. 12. 1942).

Časopis byl zaměřen především na propagaci knih Světového lit. klubu (SLK) a Nakl. družstva Máje (členové SLK jej dostávali zdarma, byl rovněž ve volném prodeji), redakce se však pokoušela bez výraznějšího úspěchu dát mu charakter kulturního listu s širším záběrem. V intencích úvodního článku K. Zajíčka Tvoříme nové cesty ke kultuře v 1. čísle, zdůrazňujícího výchovný význam umění pro zdravý rozvoj národa, psali další autoři (A. Filippi, J. J. Fišer, P. Kutný, A. Pecelt aj.) obecně formulované proklamativní příspěvky zejména na podporu srozumitelného umění pro nejširší vrstvy obyvatel a proti braku. Propagaci klubové produkce

sloužily rubriky *Autoři píší o svých dílech*, *Kritika o našich knihách* aj. V každém čísle byla též pravidelná rubrika *Co nového v SLK* (od roč. 2, č. 2 *Upozornění členům SLK a Důležité pro členy SLK*) a rozsáhlá rubrika *Informace* s přehledem knižních novinek a kulturních událostí.

Z beletrie publikoval časopis pravidelně *verše*, které zde otiskl J. Černý, A. Filippi, H. Janíčková, D. J. Jílek, F. Kašpar, F. Kožík, P. Kutný, R. Pelíšek, V. Rozner, D. Šajner, R. F. Šimek, F. Unger, V. Vánová, Ad. Veselý, V. Zakouřil, přeloženou básnickou tvorbu (překl. J. Černý, V. Kolátor, O. Picková) zastupovali E. Ady, H. Carossa, R. Dehmel, P. Ernst, S. George, R. M. Rilke, Th. Storm aj. Z *prozy* byly občas zveřejňovány ukázky děl vydávaných klubem, a to zpravidla společně s vyjádřením jejich autorů (M. B. Böhm, P. Kutný, P. Lovrič, A. Novák, L. Ptáček, S. Reiniš, Z. Rón). Celé 3. číslo 2. roč. bylo věnováno výsledkům Jubilejní literární soutěže Máje 1941 na nejlepší dosud nevydaný český román; první cenu získal V. Rozner (Na kraji Moravy), druhou R. Šimáček (Krev a pivo), mimo soutěž byli odměněni Z. Rón, L. Mattuš, L. Suchý, K. Polák, M. Hudec a B. Kalinová, připojeny byly též medailony oceněných autorů. 10. číslo 2. roč. přineslo výsledky Dramatické soutěže Máje na nejlepší divadelní hru, zdůrazňující myšlenku národní soudržnosti a čínorodosti a vyhovující i ochotnickým scénám; první cenu obdržel Z. Rón (Očistec), druhá cena byla rozdělena (K. Krpata, P. Lovrič, L. Merlínová, V. Müller). Časopis informoval o dobových literárních polemikách (kritika F. Kožíka V. Černým a jeho obhajoba F. Soldanem, útok J. P. Langa na skupinu K. Bednáře), sám však do nich nezasahoval, svůj názor naznačoval diferencovaným rozsahem informací. Literární problematikou přispěli K. Hadrbolec (o básnících), J. Janovský (o životopisném románu), K. Kovář (o přítelkyni J. Zeyera, překladatelce do němčiny E. Gollerové aj.), F. Strejček (o básnickém jazyce aj.), R. Šimáček (o literární kritice), J. Valja, J. B. Zyka (o čtenářství), J. Kárnet, V. Kolátor, V. Müller (o dramatu). Informativní poznámky o knihách publikovali pod šíframi zejména A. Filippi, P. Kutný, A. Novák a K. Zajíček. O divadle (pozornost byla věnována zejména D 41), filmu, rozhlasu, a výtvarném umění psali dále zejména J. Hlaváček, O. Kautský, M. Lehovcová, J. Mellan, J. Měšťan, A. Pecelt, J. Šmída, K. Zajíček aj.

az

Jan Václav Rozum

* 7. 9. 1824 *Louňovice pod Bláníkem*

† 13. 4. 1858 *Praha*

Autor próz a dramatu pro děti a mládež, překladatel z němčiny a polštiny, vydavatel české humanistické literatury a pedagogických příruček pro školní účely.

Dětství prožil v Rožmitále pod Třemšínem. Otec byl sládkem, po jeho smrti byl R. dán na vychování do arcibiskupského semináře v Praze. Studoval na staroměstském gymnáziu a na tzv. filozofii (rok přerušil pro nemoc). 1848–49 působil jako vychovatel ve Vodici u Tábora a pak do 1851 v Horoměřicích u Prahy. V říjnu 1851 se stal prozatímním učitelem české řeči a literatury na německé reálné škole v Praze (definitiva 1856). 1853–54 byl zároveň redaktorem ilustrovaného časopisu pro mládež *Zlaté klasy* a 1866 spoluredigoval časopis *Škola a život*, na jehož založení se podílel. 1857 se oženil. Zemřel na plicní chorobu, pohřben byl na Olšanských hřbitovech.

Literární činnost zahájil R. 1847 překladem spisu B. Bolzana *Dobrá rada čili Návrhy*, jak by se pomohlo..., 1849–57 psal a vydával literaturu pro děti a mládež a pro učitele českého jazyka a literatury. Do časopisů *Škola a život* a *Zlaté klasy* přispíval původní prózou (pohádka, podobenství), překlady z němčiny a polštiny (povídka), edicemi (korespondence Šimona Lomnického z Budče, barokní drama, citáty ze soudobých básníků) a naučnými statěmi (biografické práce o obrozenských spisovatelích, historické památky). Nejmenším čtenářům byla určena sbírka drobných výchovných povídek ze skutečného života *Konvalinky* a drama *Mlsný Vašíček* (soudobou recenzí označeno za první práci svého druhu v české literatuře), starším dětem a mládeži překlady bajek (G. E. Lessing, F. Schneider) a lidových povídek populárních německých autorů J. Gotthelfa, Ch. Schmida a Ch. G. Salzmann, jejichž tématem je život a morálka venkovského člověka a výchova dětí. Významným edičním činem R. byla *Staročeská bibliotéka pro mládež*..., jíž chtěl zpřístupnit klasický fond literatury a podat vzor spisovné češtiny. Postupně v ní vydával antické spisy v překladech českých humanistů a některá původní díla české literatury 16. století. V rukopise zůstal 8. díl edice *Kronika Eneáše Silvia*. Pro školy různých stupňů sestavil příručky k nácviku re-

citace (pro vyšší gymnázia *Krasořečník*, pro jeho nižší třídy *Malý krasořečník*, výbor *Krasořečenky pro národní školy*). V předmluvě ke *Krasořečníku* teoreticky vyložil základy recitačního umění (stránku jazykovou i mimickou) a předložil cvičební recitační texty netradičně sestavené z tvorby velkých evropských básníků (F. Schiller, J. W. Goethe, J. G. Herder, G. A. Bürger) a širokého okruhu domácích. Výuce měly sloužit i sbírky lidové slovesnosti Mravoučení z přísloví československých, Národní písně z Čechách a Hádanky. Psal a překládal speciální didaktické práce pro učitele (*Nauka o slohových videch a zástupkách*, *Jádro pedagogiky Niemeyerovy*, aj.), v rukopise zůstala mluvnice českého jazyka pro Němce. Pro literární historii je cenná bibliografická příručka *Seznam českých knih, obrazů a hudebních výtvorů...*, kterou R. sestavil na základě údajů knihkupců na území Čech, Moravy, Slovenska a Vídně. Obsahuje kolem 2 000 titulů uspořádaných podle názvů knih, jmen autorů a témat; připojen je soupis knihkupců. Příručka doplňuje údaje bibliografických prací J. Jungmanna, J. V. J. Michla a F. Douchy; její slíbené pokračování už R. pro nemoc nerealizoval.

ŠIFRY: J. V. R., J. V. R-z-m, R, -um, -zor. ■ PŘÍSPĚVKY in: Květy (1845); Lumír (1854); Posel z Budče (1849); Poutník (1847); Pražské noviny (1846–47); Škola a život (1856); Včela (1850); Zlaté klasy (1853–54, i překl.). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Ezop, mudrc v otroctví (P pro ml., 1850); Mlsný Vašíček (D pro ml., 1852); Konvalinky (PP pro ml., 1854). – *Překlady*: B. Bolzano: *Dobrá rada čili Návrhy*, jak by se pomohlo... (1847); J. Gotthelf: *Vojta, poctivý nájemník* (1850); F. Schneider: *Pravda v obrazech* (1850); Ch. Schmid: *Václav Vavák, rozumný a poctivý rolník* (1852); G. E. Lessing: *Bájky* (1853); Ch. G. Salzmann: *Bůh co činí, dobře činí* (1853). – *Ostatní práce*: *Krasořečník* (1852); *Louskáček na oříšky hádankové čili Rozřešení hádanek* (1852); *Jádro pedagogiky Niemeyerovy* (1854); *Nauka o slohových videch a zástupkách* (1854); *Obrázková abeceda* (1854); *Seznam českých knih, obrazů a hudebních výtvorů, které posud na skladě jsou* (1854); *Malý krasořečník pro nižší realky a gymnázia* (1856); *Slovenské bájesloví* (1857). ■ REDIGOVAL *časopisy*: *Zlaté klasy* (1853–54), *Škola a život* (1855, s F. J. Řezáčem). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: *Hádanky* (1849); *Mravoučení z přísloví československých* (1851); *Staročeská bibliotéka pro mládež*, která po vyšším vzdělání baží 1–7: 1. díl: *Dionisia Catona Mravná naučení*, přel. J. A. Komenský; *Isokrata Řeč o povinnostech psaná k Demoniokovi*, přel. V. Písecký; M. T. Cicero: *Kusy hodné podivení*,

Rozvoda

O přátelství, přel. Řehoř Hrubý z Jelení a Zlomky evangelia sv. Jana; 2. díl: původní práce Adama z Veleslavína; 3.–4. díl: Příhody Václava Vratislava z Mitrovic; 5.–7. díl: Xenofon: Cyropaedie, přel. Abraham z Gynterrodu); Národní písně v Čechách (1854); M. Daniela Adama z Veleslavína překlady v ukázkách (1855); Krasořečenky (1857). ■

LITERATURA: V. J. K.: ref. Vojta, poctivý nájemník, Lumír 1851, s. 883; a. (J. V. Šesták, dub.): ref. Krasořečník, Pražské noviny 26. 5. 1852; L. R.: ref. Mlsný Vašíček, Lumír 1852, s. 286; an. (V. B. Nebeský, dub.): ref. ed. Staročeská bibliotéka pro mládež, ČČM 1853, s. 175; an. (J. V. Šesták, dub.): ref. Konvalinky, Pražské noviny 20. 4. 1854; ● ref. Seznam českých knih....: K., Pražské noviny 1. 11. 1854; an., Slovenské noviny (Viedeň) 11. 11. 1854 ●; V. Zelený: ref. Malý krasořečník, Škola a život 1856, s. 181; -č: ref. ant. Krasořečenky, tamtéž, s. 290; Z. (K. V. Zap): ref. Slovanské bájesloví, Památky archeologické a místopisné 1857, s. 336; ● nekrology: -a (V. J. Janota, dub.), Poutník od Otavy 1858, s. 142 (příl. k č. 17); an., Lumír 1858, s. 353; -ý (J. Malý, dub.), Pražské noviny 15. 4. 1858 ●; J. B. (J. Zyk-Borotinský): Literární vzpomínky, Venkov 10. 9. 1924; hjk (Z. Hájek): Vzpomínka na J. V. R., LidN 7. 9. 1944.

lk

Jaroslav Rozvoda

* 8. 10. 1869 *Chrudim*

† 31. 10. 1920 *Užhorod* (Ukrajina)

Překladatel z polštiny, ruštiny a ukrajinštiny, publicista specializovaný na problematiku slovanských zemí.

Po maturitě na gymnáziu v Něm. (Havl.) Brodě (1890) navštěvoval přednášky slovanské filologie na univerzitách v Praze a Lvově. V květnu 1896 byl při cestě z Haliče do ruského Polska po překročení hranice jako politicky podezřelý zatčen, 18 měsíců držen ve vyšetřovací vazbě, a to hlavně ve Varšavě (srov. *Vzpomínky z mého života v ruských věznicích*), a propuštěn až po interpelaci na říšské radě. Žil v Praze jako novinář a překladatel. 1903 vydával a redigoval časopis *Slovanský obzor* (vyšla jen 4 čísla), zaměřený proti nekritickému rusofilství. Od 1919 působil jako osvětový referent min. školství a nár. osvěty v Užhorodě.

Překladatelská činnost R., soustředěná do prvních dvou desetiletí 20. století, rostla z půdy jeho odborně fundovaného a ideově vyhraněného slovanofilství. Úroveň slovanské

vzájemnosti viděl R. závislou na politickém profilu Ruska, její reálnou problematiku nejlépe ilustrovánu vztahem polsko-ruským, který se mu proto vůbec stal předmětem speciálního zájmu. Velkolepě proponovaný časopis jepičího trvání *Slovanský obzor*, který K. sám vyplňoval ekonomickými, sociálními a politickými úvahami, překlady ze slovanských literatur, bibliografickými přehledy a aktuálními glosami, byl zamýšlen jako tribuna spolehlivých informací a deziluzivního kriticismu při posuzování Ruska a vzájemných vztahů mezi jednotlivými slovanskými národy (posilování Ruska a Pruska na úkor Rakouska-Uherska považoval 1903 za neblahé pro české národní zájmy). R. překladatelský interest se týkal především polské, menším dílem též ruské a ukrajinské literatury. Jeho repertoár, zahrnující též knihy pro mládež, se opíral o velká jména soudobé polské beletrie (E. Orzeszkowa, B. Prus, W. S. Reymont, H. Sienkiewicz), nevyhýbal se však ani populární sentimentální četbě (H. Mniskowa, M. Rodziewiczówna).

PSEUDONYM, ŠIFRA: Jan Rameš; J. R. ■ PŘÍSPĚVKY in: *Besedy lidu* (1916–17); *Nár. listy* (1915, překl. K. Mátyás: *Cholera v horách*); *Pražská lid. revue* (1905–09); *Samostatnost* (od 1897; 1898 *Vzpomínky z mého života v ruských věznicích*); *Slovanský obzor* (1903); *Slovanský přehled* (od 1900); *Světobzor* (1916–20, překl. četných povídek A. P. Čechova); *Venkov* (1916, překl. E. Orzeszkowa: *Bratři*). ■ KNIŽNĚ. *Překlady*: I. J. Franko: *Ukradené štěstí* (1898); B. Prus: *Faraon* (1899, 1920 pseud. Jan Rameš) + *Tonda* (b. d., 1911); W. S. Reymont: *Komediantka* (1900) + *Upír* (1914); E. Orzeszkowa: *Přerušená píseň* (1900) + *Jiskry* (1901) + *Keř bezu* (b. d., 1911) + *A píseň ať pláče a jiné povídky* (b. d., 1923); K. Junosza: *Proti vodě* (1901) + *Děti pana rady* (1911); H. Sienkiewicz: *Dojmy z cest* (1901) + *Listy z cest 1, 2* (b. d., 1901) + *Humoresky ze zápisů Worszyly* (1901) + *Komedie z omylů* (1901, in *Drobné spisy*, sv. 8) + *Orso* (1901, in *Drobné povídky*) + *U zřídla*, *Orso* (1901, in *Drobné spisy*, sv. 11) + *Nazmar* (1902) + *Několik drobných prací* (b. d., 1911, in *Levná ilustrovaná knihovna*) + *Ve vírech* (b. d., 1911) + *V poušti a pustině* (b. d., 1912, s. B. Prusík, samostatně 1917 s tit. *V pustinách*) + *Quo vadis?* (b. d., 1916); Z. Urbanowska: *Princezna* (1902); T. T. Jež: *O život* (1904); M. F. Čerňavský: *Běda přemoženým!* (b. d., 1906); M. Rodziewiczówna: *Manon a ideály* (1906) + *Devajtis* (1921); L. N. Tolstoj: *Anna Karenina* (1907) + *Učení Kristovo* (1908) + *Vzkříšení* (1909, se S. Minaříkem); R. Dmowski: *Německo, Rusko a otázka polská* (1908, výtah obsahu); A. Świętochowski: *Klub šachistů* (1910); Abgar-Soltán: *Kuba sirotek* (b. d., 1911); N. S. Leskov: *Figura*

(1911); W. Loziński: Busovická madona (1918); H. Filochowska: Žena se zlatou maskou (1919, pseud. Jan Rameš); E. Ligocki: Laguna morta (1919); H. Mniszkowa: Malomocná 1–3 (1919, pseud. Jan Rameš); H. Bojanowski: Běda přemoženým! 1, 2 (1920); – posmrtně: E. Majewski: V hlubinách země (1925, pseud. Jan Rameš); S. Pellico: Má vězení (1926, s A. Muťovským). ■ REDIGOVAL časopis: Slovanský obzor (1903). ■

LITERATURA: an.: J. R., pilný překladatel... (nekrolog), Naše kniha 1920, s. 126; alm. Dvě stě let gymnázia v Něm. Brodě (1935, s. 78, 484).

jo

Karel Rožek

* 1. 11. 1876 *Pardubice*

† 11. 6. 1913 *Praha*

Básník, prozaik a dramatik, poplatný dekadenci a naturalismu v obrazech lidského utrpení a vyšínutosti; autor povídek a her pro mládež, editor a publicista.

Byl synem soustružníka. Od 1887 studoval reálku v Pardubicích, v 7. třídě (1894) studia zanechal a přijal místo výpomocného učitele v Lánech u Dačic na Pardubicku; na otcův nátlak přešel t. r. do pardubického berního úřadu, místo však záhy opustil a působil dále jako učitel, nejprve v Mikušovicích, pak v Lipolticích u Přelouče, od 1896 v Čes. Rybné u Žamberka, od 1897 v nedalekém Pěčíně (1898 složil externě maturitu na učitelském ústavu v Hradci Králové); 1899 vykonal vojenskou službu v Terezíně a t. r. byl ustanoven učitelem v Klášterci n. Orlicí, od února 1901 do prosince 1902 učil opět v Pěčíně (zde začal vydávat čas. Srdce) a pak až do předčasné smrti na Žižkově (Praha-Ž.), zprvu na obecné, později na měšťanské škole. Od počátku učitelského působení se věnoval ochotnickému divadlu jako autor, režisér i publicista v pedagogických a lidovýchovných časopisech. Ještě na venkově začal vydávat časopis a knihovnu Srdce, v nichž chtěl soustředit nejmladší spisovatelskou generaci, v Praze pak založil a redigoval knižnici Topičův sborník vybrané četby, 1913 změněnou na periodikum, jehož redakčních příprav se ještě stačil účastnit. Intenzivně pracoval i v spisovateelských organizacích: 1902 byl zvolen do výboru Kruhu čes. spisovatelů, deset let pracoval ve výboru Spolku čes. spisovatelů beletristů Máj. Oženil se 1900 a měl početnou rodinu. Zemřel na komplikace po operaci apendicitidy.

Po dvou myšlenkově i formálně chaotických sbírkách epigonských dekadentních veršů se R. věnoval próze a dramatu ze současného života. Hrdiny svých děl volil rozvrácené lidi, zhnusené životem a rozčarované láskou, psychopatologické sebevrahy a slabochy zmítané osudem a pronásledované výčitkami svědomí (*Zbytečný život, Propastmi duší, Deset povídek o manželství a milování*). Později v jeho prózách převládly žánrové obrázky z českého venkova (*Ze vsí a samot*), ač i v nich se většinou soustřeďoval na téma životní deziluze a ztroskotání. Kromě dominantní milostné tematiky se R. věnoval též otázkám sociálním a dělnickým (*Petr Suk, Absolvo te*). Zatímco jednotlivé epizody jeho povídek a románů, často čerpajících ze zkušeností venkovského učitele, prozrazují dobrého pozorovatele, celek vyprávění je formálně nezvládnutým nakupením opakujících se motivů, postrádajících vnitřní logiku a psychologickou kresbu postav (*Květy krve, Smích osudu*). Sevřenější výstavbu děje má až posmrtně vydaný dvoudílný román *Hory*, který je ságou několika generací rozvětvené selské rodiny. Kvalifikovaná kritika R. prózy nikdy nepřijala, v lidových vrstvách měly však ve své době značný čtenářský ohlas. Též R. hry, z nichž požadavkům na stavbu dramatického textu odpovídá pouze komedie o zkorumpované maloměstské honoraci *Dobrodinečkové*, nalezly uplatnění především na ochotnických jevištích; na profesionálních scénách propadly u kritiky i diváků (např. drama *Červ* o manželce a matce, smývajícím svou vinu sebevraždou, mělo v Nár. divadle pouze jednu reprízu). R. práce pro děti jsou převážně jednoduché příběhy s nezakrytou didaktickou tendencí (*Dvě povídky o práci, Veliké oči*); ani zde se však autor nevyhnul nevhodné morbiditě (hra *Naše babička* zobrazuje umírání stařenky v kruhu vnoučat). V publicistických pracích se R. zaměřil hlavně na četbu mládeže (prakticky se snažil tuto problematiku řešit lexikografickou příručkou pro učitele *Čeští spisovatelé novodobí na škole národní*); je též spoluautorem beletrizovaného průvodce po českých krajích *Za domovem*. V posledních letech života se věnoval ediční práci, především na spisech J. Nerudy; svazky jím připravené (pro nakl. F. Topič) nejsou sice textově vždy spolehlivé, ale zařadil do nich množství Nerudových prací za autorova života do knižních souborů nezachráněných nebo vůbec netištěných. V rukopise zůstala monografie o P. Chocholouškově.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: K. Egor, R. Karel (čas. Srdce); K. R., R. R. (čas. Srdce). ■ **PŘÍSPĚVKY in:** Almanach na rok MCM (1900); Čas (1912); Čes. osvěta (1910); Čes. svět (1906–08); Hlas národa (příl. Nedělní listy, 1904); Jitřenka (Polička 1905); Květy (1902); Letáky (1902); Lit. listy (1903); Máj (1908, 1913); Malý čtenář (1908–13); Moderní revue (1901); alm. Na nové květy (1899, pseud. K. Egor); Nár. obzor (1907); Niva (Brno 1897); Nový život (1902–03); Právo lidu (1912); Rozhledy (1901); Rozhledy pedagogické (od 1901); Rozkvět (od 1908); Salon odmi nutných (1897); Srdce (1901–04); Svitání (1918); Vesna (1897); Volné směry (1897); Zlatá Praha (1905–13); Život (1901); – posmrtně: kal. Čes. ha sič (1914); Krajem Perštýnův (1921); alm. Osení (1914). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie a práce o literatuře:* Pomsta neznámé viny (BB 1898, pseud. K. Egor); Návrát (BB b. d., 1900, pseud. K. Egor); Petr Suk (R b. d., 1901, pseud. K. Egor); Zbytečný život (R 1902); Samot chorobné květy, Bílí ptáci (DD b. d., 1902, prem. 1905; obě samost. vyd. 1921); Červ (D 1902, prem. 1904); Propastmi duší (PP 1904); Absolvo te (D 1906, prem. 1905); Podzimní svítání (D 1907, prem. 1906); Deset povídek o manželství a milování (b. d., 1908); Vnučkové cizinci (P 1908); Dvě povídky o práci (pro ml., 1909); Dobrodinečkové (D 1909, prem. 1910); Čeští spisovatelé novodobí na škole národní 1–3 (lexikografická příručka, 1909–10, v seš.); Ze vsí a samot (PP 1910); Veliké oči, Naše ba bička (DD pro ml., b. d., 1910, i prem.; obě samost. vyd. 1920); Život a pohádka (D pro ml., b. d., 1910, i prem.); Vítězství srdcí (D pro ml., b. d., 1910, i prem.); Rozsévači (R b. d., 1911); Medvíďe a jiné povídky (pro ml., 1912); Za domovem (P pro ml., 1913, s B. Baušem a A. Wenigem); – posmrtně: Požá ry (PP 1913); Květy krve (R b. d., 1914); Smích osu du (R b. d., 1914); Zrada prstenů (PP 1914); Lásky, vášně a zrady (PP 1917, zde i P Filozof Mráček z kn. Požáry); Hory 1, 2 (R 1920). – *Vybrané spisy:* Knihy próz K. R. (Českomor. podniky tiskařské a vydava telské, 1922–27, 3 sv.). ■ **KORĚSPONDENCE:** J. S. Machar: K historii Nerudových spisů (J. S. Macharov i z 1911–13), Tribuna 22. a 28. 5. 1927; F. Skácelík in Krásná setkání (F. Skácelíkovi z 1901; 1970). ■ **RE-DIGOVAL časopis:** Srdce (1901–04); *knihnice:* Kni hovna Srdce (1902–04), Topičův sborník vybrané četby (1909–13). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** Sebrané spisy P. Chocholouška (1909–11, 3 sv.); K. Sa bina: Jen tři léta (1910); sb. Luhačovský památník (1910); sb. Ženy a lásky poezie Máchovy v obrazech Al. Kalvody (1910); Sebrané spisy J. Nerudy (1911–15, 17 sv. řady 1: Doplnky, spisy beletristické; sv. 17–20: Kroniky satirou a vtípem 1–4, 1911; sv. 21: Politik pod čarou, 1912; sv. 22–23: Satiry 1, 2, 1912; sv. 24: Praha, 1912; sv. 25: Pro české divadlo. Diva delní táčky, 1912; sv. 26–27: Studie vážné i humoris tické, 1912; sv. 28–30: Žertem do pravdy 1–3, 1912, 1912, 1913; sv. 31: Nekrology a fejetony časové, 1913; sv. 32: Zbytek veršů, Aforismy, Různé překlady, 1913; sv. 33: Podobizny a karikatury, 1915). ■

LITERATURA: ● ref. Pomsta neznámé viny: Kj. (F. V. Krejčí), Rozhledy 7, 1897/98, s. 426 a 458; an. (A. Procházka), MR 1897/98, sv. 7, s. 158; P. Kunz (F. X. Šalda), Lit. listy 1898, s. 148 → KP 4 (1951) ●; ● ref. Návrát: J. Karásek, MR 1900/01, sv. 12, s. 101; O. Theer, Rozhledy 10, 1900/01, s. 346; O. Šimek, Lu mír 29, 1900/01, s. 423 ●; ● ref. Petr Suk: J. Rowalski (A. Bačkovský), Obzor lit. a umělecký 4, 1901/02, s. 197; M. Marten, MR 1901/02, sv. 13, s. 341; F. V. Krejčí, Rozhledy 12, 1901/02, s. 1225; Vbk (J. Vobor ník), NL 9. 5. 1902 ●; ● ref. Zbytečný život: S. – (F. Se kanina), Máj 1, 1902/03, s. 71; M. Marten, MR 1902/03, sv. 14, s. 167 + Pro domo na adresu Srdce, tamtéž, s. 279; an. (J. Vodák), Čas 3. 2. 1903 ●; ● ref. Propastmi duší: O. Theer, Lumír 32, 1903/04, s. 310; –a-, Máj 2, 1903/04, s. 604; OF (O. Fischer), Hc. Z. (J. Laichter), Naše doba 12, 1904/05, s. 228 ●; ● ref. Červ: an.: Zakázané drama, LidN 2. 8. 1903; Neklan (J. Soukenka), Moderní život 1903, s. 55; an. (J. Vo dák), Čas 25. 10. 1904; –K. (R. J. Kronbauer), Máj 3, 1904/05, s. 111; F. X. H. (Hodač), LidN 26. 10. 1904; V. Tille, Lumír 33, 1904/05, s. 83; Nemo (K. B. Mádl), Zlatá Praha 22, 1904/05, s. 34; J. Ladecký, Osvěta 1905, s. 34 ●; ● ref. Absolvo te, Samot chorobné kvě ty: bp., Máj 3, 1904/05, s. 408; an., PL 10. 1. 1905; an., PL 12. 2. 1905; an. (J. Vodák), Čas 16. 2. 1905; –fer., PL 16. 2. 1905 ●; ● ref. Podzimní svítání: an. (J. Vo dák), Čas 8. 12. 1906; O. Theer, Lumír 35, 1906/07, s. 134; J. Karásek, MR 1906/07, sv. 19, s. 210; –sl (D. Panýrek), Máj 5, 1906/07, s. 222 ●; ● ref. Deset povídek o manželství a milování: K. H. Hilar, Pokro ková revue 4, 1907/08, s. 547; B. B-ová (Benešová), Novina 1908, s. 219 ●; Em. z L. (Lešehrad): ref. Čeští spisovatelé novodobí na škole národní 1, Samostat nost 18. 9. 1909; F. Sekanina in K. R.: Dvě povídky o práci (1909); K. Kamínek: ref. Dobrodinečkové, Lumír 38, 1909/10, s. 270; M. (J. Mahen): ref. ed. Že ny a lásky poezie Máchovy..., LidN 19. 11. 1910; ● ref. Ze vsí a samot: K. Sezima, Lumír 39, 1910/11, s. 451; F. Sekanina, Zvon 11, 1910/11, s. 412; A. Novák, Přehled 9, 1910/11, s. 639 (i ref. Rozsévači); R. (V. Červinka), Zlatá Praha 28, 1910/11, s. 327 (i ref. Roz sévači); P. Maternová, Ženský svět 1911, s. 73 ●; ● ref. Rozsévači: F. Sekanina, Zvon 11, 1910/11, s. 331; –il., LidN 5. 2. 1911; F. V. Vykoukal, Osvěta 1911, s. 705 ●; –pa- (F. S. Procházka): ref. Čeští spisovatelé novodobí na škole národní 1–3, Zvon 12, 1911/12, s. 270; Č. Jíra: ref. Medvíďe a jiné povídky, Úhor 1913, s. 27; ● nekrology: an., Přehled 11, 1912/13, s. 645; an., Nár. obzor 7, 1912/13, č. 33; R. (V. Červinka), Zlatá Praha 30, 1912/13, s. 490; R. J. Kronbauer, Máj 11, 1912/13, s. 483; V. D. (Dyk), Lumír 41, 1912/13, s. 480; an., PL 14. 6. 1913; B. Haluzický, LidN 19. 6. 1913; an., Lit. rozhledy 1913, s. 91 a 93; –c-, Topičův sborník 1, 1913/14, s. 45 ●; ● ref. Požáry: Ant. Veselý, Čes. revue 7, 1913/14, s. 510; S. (F. Sekanina), Zlatá Praha 31, 1913/14, s. 408 ●; A. W. (Wenig) in K. R.: Lásky, vášně a zrady (1917); ● ref. Lásky, vášně a zrady: –t., Akademie 21, 1916/17, s. 181; Kaz. (F. S. Procházka), Zvon 17, 1916/17, s. 418; K. V. (Velemín-

ský), Naše doba 25, 1917/18, s. 702 ●; -btk- (V. Brtník): ref. Hory, Zvon 21, 1920/21, s. 446; J. Simon: Dvě vzpomínky na dva české literáty v horách Orlických, Topičův sborník 10, 1922/23, s. 467; fg (A. Wenig), vb (V. Brtník): K. R., tamtéž, s. 470; drb. (J. Borecký): ref. Květy krve, Smích osudu (obojí 2. vyd.), Zvon 25, 1924/25, s. 237; J. S. Machar in Oni a já (1927) + K historii Nerudových spisů, Tribuna 22. a 28. 5. 1927; A. N. (Novák): ref. Lásky, vášně a zrady (2. vyd.), LidN 8. 6. 1927; F. Skácelík in Krásná setkání (1970, s. 45); L. Merhaut in Cesty stylizace (1994).

sm

Jošt z Rožmberka

* 1428 nebo 1430

† 12. 12. 1467 Nisa (Polsko)

Kazatel, autor politicky zaměřených listů a aforismů.

Druhý syn Oldřicha z Rožmberka a Kateřiny z Vartemberka. Od mládí byl nástrojem v politické hře svého otce. Studoval patrně v Itálii. Od 1450 byl proboštem pražské svatovítské kapituly, 1452 se stal zároveň velkým převorem johanitského řádu ve Strakoniciích. 1453 byl v Salcburku vysvěcen na kněze, 1456 se stal vatislavským biskupem. Od 1459 měl ve správě všechna rožmberská panství. S městem Vratislaví žil v napětí, způsobeném jak česko-německým antagonismem, tak nepřátelstvím Vratislavských ke králi Jiřímu z Poděbrad, s nímž byl J. z R. v dobrých vztazích (sloužil mu jako diplomatický prostředník při jednáních s papeži a s katolickým panstvem a 1461 podporoval i kandidaturu Jiřího na císařství). Trebaže česky patriotické smýšlení vedlo J. z R. vždy k preferování diplomatických jednání před vojenským řešením sporů, nevyhnul se 1467 v době kruciáty proti králi Jiřímu vojenskému střetnutí a jeho vojsko bylo poraženo C. Tovačovským z Cimburka v bitvě u slezského Pačkova.

J. z R. byl proslulým kazatelem, svou schopnost bystrých obrazných formulací uplatnil v krátkých slovesných útvech polemické povahy, jimiž zasahoval do politického dění. V *Listu královně Johaně* (1465) formuloval svá politická stanoviska v zápasu církve s českým utrakvismem i ve vnitřních rozporech české společnosti, ke králi Jiřímu se obrátil cyklem drobných aforistických výroků *Třinácte špro-*

chuov vagovských (1467), v nichž vyjádřil představu uvážlivého vladaře: podobným cyklem *Třinácte nešprochův vagovských* na ně odpověděl utrakvistický předák V. Koranda ml.

EDICE: *Třinácte šprochuov vagovských*: in *Prvotiny pěkných umění 1814* (ed. J. Dobrovský) a in *Antologie z literatury doby střední* (1858, ed. J. Jireček); *List královně Johaně, Třinácte šprochuov vagovských*: in *Výbor z literatury české 2* (1868, ed. K. J. Erben), in *Manuálník M. Václava Korandy* (1888, ed. J. Truhlář) a in *Výbor z české literatury doby husitské 2* (1964). ■

LITERATURA: J. Hamršíd: J. z R. a jeho doba (1892). ■ I. J. Hanuš: Über die in der Literatur unter dem Namen „šprochy vajovské“ bekannten Sentenzen, Sitzungsberichte der königlichen böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften 1865, 2. d., s. 19; F. Palacký in *Dějiny národu českého 4*, sv. 2 (1860); J. Jireček in *Rukověť 2* (1876); R. Urbánek in *Věk poděbradský 3, 4* (1930, 1962) + Jan Paleček, šašek krále Jiřího, a jeho předchůdci v zemích českých, sb. *Příspěvky k dějinám starší české literatury* (1958).

jk

František Jaromír Rubeš

* 16. 1. 1814 Čížkov u Pelhřimova

† 10. 8. 1853 *Skutče* (Skuteč)

Humorista, básník a prozaik, autor novel, povídek a drobných causerií; proslul jako tvůrce deklamovánky.

Otec byl nájemcem pivovaru v Čížkově, později v Cerhenicích u Kouřimi. Tam také R. navštěvoval školu, po otcově předčasné smrti 1824 pokračoval ve studiu v Kolíně, kam se vdova s dětmi přestěhovala. 1826–32 studoval na gymnáziu v Něm. (Havl.) Brodě, 1832–34 pak na tzv. filozofii v Praze, kde působil jako univerzitní profesor češtiny jeho strýc J. Nejedlý (při jeho smrti 1834 ho R. oslavil básnickým nekrologem). Už tehdy začal R. soustavněji literárně tvořit, podílel se na snaze o stálá česká představení v Kajetánském divadle a sám se neúspěšně pokoušel o drama (rukopisná činohra Marie se nedochovala). 1834 byl R. přijat do bohosloveckého semináře, ale – uvědomiv si chybnou volbu životní dráhy – 1836 ze semináře vystoupil. Přes rok pobýval v Nové Bystřici u Jindř. Hradce jako vychovatel, pak se vrátil do Prahy a 1837–40 zde vystudoval práva; přivydělával si jako domácí učitel v rodině

malostranského sládky J. Boreckého v tzv. domě U Karabinských (žil zde celkem 8 let). Získal si značnou literární proslulost i mimo okruh vlastenecké inteligence jako básník, autor opakovaně vydávaných sbírek *Deklamovánky a písně* a jako organizátor českých besed, později i jako jeden z vydavatelů Palečka, kterým vytvořil prototyp českého humoristického časopisu. Po povinné bezplatné soudní praxi (soudcovská zkouška 1844) působil 1845–47 jako aktuár při patrimoniálním úřadu křížovníků v Karlíně; 1847 odešel do Načeradce u Vlašimi na místo syndika. Postupem času R. ztrácel zájem o literaturu, koncem 40. let se u něho také objevily první příznaky souchotin. 1850 byl jmenován auskultantem zemského soudu v Kutné Hoře, po půl roce přešel do Karlína a od 1851 byl soudním adjunktem ve Skutči, kde záhy vleké chorobě podlehl a kde byl též pohřben.

R. vystoupil na veřejnost jako básník konvenční sentimentální lyriky využívající spíše pasivně stávajících, víceméně již ustálených žánrových vzorů (např. rozvinuté tradice českého sonetu v básni *Pouť života*). Postupně však stále jednoznačněji reagoval na touhu utvářející se české společnosti po nenucené pospolitě zábavě. Z dobových společenských zvyklostí a norem, z vytvářející se etikety a zvláště záliby v květomluvě, hravém jazyku dobové milostné komunikace, těžil jak v lyrice (básně *Konvalinky*, *Slzičky*, *Kukačky*, *Karafiáty* aj.), tak v nerozsáhlém směšnohrdinském eposu *Květinováлка*. Přestože se R. nevyhýbal literárním parodiím (*Horymířův skok* ironizující romanci J. J. Marka a Máchův *Máj*) nebo travestiím antické mytologie (*Pandořina skříňka*), uplatnil svůj probouzející se humoristický talent především v žánru deklamovánky. R. deklamovánka, navazující na předchozí pokusy Klicperovy, Langrovy a Tylovy, chtěla především bavit: věnovala se všednímu a často i banálním tématům každodennosti – rodinné i veřejné (*Pivo*, *Ženit nebo neženit?*, *Dýmka*, *Šňupka*, *Obrana krásného pohlaví*) a jen zřídka přímo vyjadřovala vlasteneckou tendenci (*Já jsem Čech*). Díky deklamovánkám se R. stal nejpopulárnějším básníkem své doby (svazčky *Deklamované a písní* byly také opakovaně vydávány). Tematickou stránkou, důrazem na kontakt s vnímatelem i zřetelným přizpůsobením živému vyprávění (vynutilo si postupně osobitý deklamační verš, který R.

přivedl k vrcholu) se deklamovánky blížily besednímu čtení a fejetonu. Tato žánrová východiska určovala výrazně i podobu a vývoj R. prózy. Jakkoli se R. pokoušel i o prózu využívající vyzkoušené romaneskní a sentimentalistické syžety (v nejčistší podobě v pověstech *Cerhenický vaz*, *Pod hroby*) a nejednou vázal i „obrázek ze života“ na konvenční příběh s tajemstvím (*Harfenice*, *Mstítel*), ukázaly se vývojově podnětější právě drobné prozaické causerie a črty, prokazující cit pro detail i hru s literárností. Volné, jen nenásilně fabulované propojení scén z dobového života na cestopisném půdorysu se stalo základem R. nejúspěšnějšího prozaického díla – *Pan amanuensis na venku aneb Putování za novelou*.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Fr. Čížkovský, Fr. Jar. Čížkovský (Květy české 1834); Fr. Jar., Fr. J. R. (obojí Květy 1835), F. R., F. Š. (Paleček), R. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čes. včela (1845); Čes. besedy (1842, Karafiáty); Květy české, pokr. Květy (1834 debut B Pouť života, 1835 Dýmka, Šňupka, 1838 Slzičky, Horymířův skok); Paleček (1841–46); alm. Vesna (1837, Květinováлка, Obrana krásného pohlaví); Vlastimil (1840–41, 1844; 1841 Cerhenický vaz). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Deklamovánky a písně 1–6 (1. 1837, 2. 1838 mj. Ženit nebo neženit?, 3. 1839 mj. Já jsem Čech, Pandořina skříňka, 4. 1839 mj. Kukačky, 5.–6. 1847); *Pan amanuensis na venku aneb Putování za novelou* (P 1842, skutečně 1841, změn. vyd. 1845); *Harfenice* (P 1844); – posmrtné (samostatné otisky textů z Palečka 1, 3, 4, 8, 12, 13 a ze souboru Povídky, obrazy ze života, národní pověsti a báchorky): *Pan Trouba* nebo *Když chybí učený*, *chybí hodně* (P 1905, pův. 1841); *Veselá předmluva k smutné povídce* (P 1906, pův. 1843); *Kdoví, k čemu to dobré?* (P 1906, pův. 1843); *Dvě pověsti* (1906, obs. Bratři, Divoký muž; pův. 1847); *Opičákův rozsudek* (B 1920); *Ostří hoši* (P 1930, pův. 1843); *Dlouhá předmluva k krátké povídce*, *Lehce nabyt, lehce pozbyl* (PP 1935, pův. 1841, 1844). – *Výbory*: Ilustrované R. nejlepší humoresky a povídky (b. d., 1894); *Tri humoresky* (b. d., 1898); *Výbor z prací* (1903); *Vybrané práce* (b. d., 1915, ed. K. Rieger); *Humoresky* (1924); *Deklamovánky a písně* prvních českých besed (1926, ed. F. Strejček); *Humoresky* (1941, ed. M. Novotný); *Humoresky* (1944, ed. F. Oberpfalzer); *Milovník žertu a pravdy* (1946); *Pan amanuensis na venku* (1949, ed. M. Novotný); *Vrabec a kůň* (1959, bajky); *Humoresky* (1960, ed. M. Řepková, O. Svejkovská); *Ostří hoši a jiné povídky* (1964, ed. O. Svejkovská). – *Souborná vydání*: *Povídky, obrazy ze života, národní pověsti a báchorky* (nakl. Synové B. Haase, 1847, 1 sv., nedokonč.; mj. *Mstítel*, *Pod hroby*, *Divoký muž*); *Spisy* (nakl. I. L. Kober, 1860, 4 sv., ed. an. V. Filípek, 2. vyd. 1861–62; znovu s tit. *Sebrané spisy* in

Národní bibliotéka 1887–88, 2 sv.); Spisy (nakl. A. Hynek, 1894, 2 sv., ed. J. L. Turnovský); Sebrané spisy (nakl. B. Kočí, 1906, 1 sv., ed. F. Sekanina). ■ **KORRESPONDENCE**: in F. Turnovský: F. J. R. (I. Rubešovi z 1841; b. d., 1895); in F. Strejček: Lásky a milenký našich básníků (F. Fetrové z 1845; 1928). ■ **REDIGOVAL časopis**: Paleček, Milovník žertu a pravdy (1841–47, 19 sv., s F. Hajnišem, V. Filípem, od 7. sv. jen s V. Filípem, který používal i pseud. Ještě Nědko). ■

BIBLIOGRAFIE: F. Sekanina in F. J. R.: Sebrané spisy (1906, s. XIII; stručný chronologický přehled R. prací). ■ **LITERATURA**: sb. Po desíti letech. Zpomínky na F. J. R. (1863, ed. an. A. Machatý, A. Pražan, J. Štěpánek; přísp. mj. an. J. Barák, dále F. Hajniš, K. Sabina); V. Petrů: Do rodiště Rubešova (1888); J. L. Turnovský: F. J. R., nástin životopisný (b. d., 1895); A. Jahodová-Kasalová: Vzpomínky na F. J. R. (Kutná Hora 1898); F. Strejček: F. J. R. (1925); J. V. z Finberka: R. přátelství k Havlíčkovi (1926); T. Zapletal: F. J. R. (1936); V. Preclík: F. J. R. (1948); an.: F. J. R. (1953, inf. tisk ČTK); kat. F. J. R., buditel Kolína, a jeho doba (Okres. muzeum v Kolíně 1953, ed. R. Marek). ■ ● ref. Květinová: F. P. (Palacký), ČČM 1837, s. 132; J. B. Malý, Čes. včela 1837, s. 120 ●; ● ref. Deklamovánky a písně (1–4): 7. (K. Sabina), Ost und West 1838, s. 386; J. M. (Malý), ČČM 1839, s. 121; K. Sabina, Vlastimil 1840, s. 99 → O literatuře (1953, s. 11) ●; K. S. (Sabina): ref. Pan amanuensis na venku, Ost und West 1842, s. 80; ● ref. Harfenice: Fr. D. (Doucha), Čes. včela 1844, s. 332, 336; K. Štorch, Květy 1844, s. 500, 504 ●; -7- (K. Sabina): ref. Povídky, obrazy ze života..., Ost und West 1847, s. 411; ● nekrology: F. K., Pražské noviny 16. 8. 1853; V. F. (Filípek), Lumír 1853, s. 789 ●; F. L. Vorlíček: List z české literatury – F. J. R., sb. Lada Nióla (1855); V. F. (Filípek) in F. J. R.: Spisy 4 (1860); J. E. Sojka in Naši mužové (1862, s. 366); an. (J. Neruda): Při slavnosti skutečské, Hlas 31. 8. 1863 → Literatura 1 (1957, s. 352); an.: Novelistika a romanopisectví české doby novější, Kritická příl. k NL 1864, s. 292 a pokr.; K. S. (Sabina): Paleček a jeho doba, Světozor 1869, s. 318 a pokr.; M. Přecechtěl in Československý Plutarch (1875, s. 165); J. B. Pichl: Vlastenecké vzpomínky, Čes. včela 1876–80 → Vlastenecké vzpomínky (1936); J. Neruda: F. J. R., Humorist. listy 1878, s. 249 → Podobizny 1 (1951, s. 92); C. Frič, F. J. Peřina: F. J. R., sb. Slavin 2 (b. d., 1883, s. 21); J. V. Frič in Paměti 1–3 (1886–87, d. 3. 1963); J. L. Turnovský: Památce R., Zlatá Praha 11, 1893/94, s. 118; A. Heyduk: Jinošické jsou to háje..., sb. Vzpomínky na paměť třicetileté činnosti Umělecké besedy 1863–1893 (1893) + in Ilustrované R. nejlepší humoresky a povídky (b. d., 1894); J. Vlček in Několik kapitol z dějin naší poezie (1898, s. 64) → Z dějin české literatury (1960); Ch.: F. J. R., Máj 1, 1902/03, s. 724; F. Sekanina in F. J. R.: Výbor z prací (1903); F. K. Zachoval: Památce F. J. R., Jitřenka 1903, s. 245; J. Borecký: R. vychovatelem, sb. Vzpomínky členů Máje (1904, s. 9); F. Seka-

nina in F. J. R.: Sebrané spisy (1906); Ant. Veselý: Mácha a jeho odpůrci, Čes. revue 6, 1912/13, s. 26; K. Rieger in F. J. R.: Pan amanuensis na venku (b. d., 1914); V. Santholzer: Vzpomínka na R., Jitřenka 1914, s. 25; Y: F. J. R., Máj 1914, s. 234; F. Strejček: Nejstarší naši humoristé (o vztahu R. a Š. Hněvkovského), Zvon 17, 1916/17, s. 68 + Literární Kocourkov (o tématu Kocourkova u R. a ostatních), Zvon 18, 1917/18, s. 321 a pokr. + Kdo byla R. Julinka, Zvon 23, 1922/23, s. 453 a pokr. → Lásky a milenký našich básníků (1928); J. V. z Finberka: U hrobu R., Venkov 11.11. 1926 + O blahé zdaní..., Venkov 4. 12. 1926 + F. J. R. u hrobu K. S. Šnajdra, Čes. revue 1927, s. 224 a pokr. (1928 i sep.) + J. R., ctitel Šebestiána Hněvkovského, Naše kniha 1928, s. 85 a pokr. + F. J. R. a – móda, Lada 1928, č. 44–45 + Vlastenectví F. J. R., ČČM 1929, s. 196 (1930 i sep.) + F. J. R. v Načeradci, Nár. politika 30. 5. 1929, příl. + F. J. R. u hrobu J. V. Kamarýta, Vlast 45, 1928/29, s. 11 a pokr. + O F. J. R., Naše kniha 1929, s. 401; A. Procházka: K ideové reakci protimáchové, sb. Listy filologické památce J. Vlčka (1930, s. 222); J. V. z Finberka: F. J. R. památce J. Nejedlého, Naše kniha 1931, s. 61 a pokr.; Z. Nejedlý in Bedřich Smetana 4 (1933) → O literatuře (1953, s. 141); K. Stíbrál in sb. Dvě stě let gymnázia v Německém Brodě (1935); F. Strejček in Humorem k zdraví a síle národa (1936); J. V. z Finberka: U R. hrobu, Nár. politika 9. 8. 1936 + Sté výročí R. Deklamovánky, Naše kniha 1938, s. 161 + Sté výročí R. deklamace Já jsem Čech!, Nár. střed 12. 11. 1939; V. Vodička: R. a Klicpera, Akord 7, 1939/40, s. 208; F. Soldan: O pražském humoru, LitN 1940, s. 43; J. Drda in F. J. R.: Humoresky (1941); F. Sekanina, F. Oberpfalcer in F. J. R.: Humoresky (1944); Jul. S. (Skarlandt): Tradice klasika českého humoru na Skutečsku, LD 6. 9. 1946; M. Novotný in F. J. R.: Pan amanuensis na venku (1949); H. Hrzalová: Sto let od smrti F. J. R., LitN 1953, č. 32; J. Skalička: K R. parodiím, SVSP Olomouc, Jazyk a literatura 5, 1959; M. Řepková in F. J. R.: Humoresky (1960) + F. J. R., Kulturněpolitický kalendář 1964, s. 74; K. Sgallová in Český deklamační verš v obrozenecké literatuře (1967); V. Cvek in Lidé kraje mezi třemi vrchy (1967); (hey) (J. Heyduk): Veselý buditel, LD 16. 1. 1974; V. Štěpánek in K historickému výkladu obrozenecké literatury (1976, kap. Počátky novodobé české prózy – mj. o R. próze v evropských souvislostech) → Z dějin obrozenecké literatury (1988); I. Slavík: Smutný humorista, Nové knihy 1985, č. 40 → Tváře za zrcadlem (1996); W. Schamschula: F. J. R. und die frühe Mácha-Rezeption, Wiener Slawistisches Jahrbuch 33, 1987, s. 141; J. Janáčková: Český beletrista v rozpacích, sb. Umění a civilizace jako divadlo světa (1991, s. 136); P. Zedník: R. deklamovánky, sb. Havlíčkobrodsko 1995, sv. 11, s. 26; V. Macura: Sakralizace profánního: kult humoristy F. J. R., sb. Sacrum et profanum (1998); M. Exner: F. J. R. intimní, Tvar 1998, č. 4.

vm

Anatol Rubín

* 28. 12. 1867 Praha

† 12. 5. 1929 Praha

Básník navazující svou intimní lyrikou, evokací cestovních dojmů i epickými skladbami na poezii lumírovců, též prozaik pro mládež.

Vl. jm. Hanuš Voves, psal se i J. Woves. – Pocházel z rodiny vrchního kontrolora při poštovním ředitelství v Praze. Vychodil čtyři třídy obecné školy u sv. Jakuba, 1877–85 studoval na Akademickém gymnáziu a 1885–89 na právnické fakultě pražské univerzity (1891 doktorát). Od srpna 1890 byl konceptním praktikantem na pražském místodržitelství, 1893 byl přeložen na okresní hejtmánství, nejprve na Smíchov, v říjnu t. r. do Plzně, 1896 do Rokycan, 1902 se vrátil do Prahy na místodržitelství, kde vedl živnostenský odbor, mj. též organizoval české kursy pro německé správní úředníky; počínaje 1909 byl členem úředního cenzurního sboru pro české divadelní hry, později též pro film. V červenci 1914 byl v rámci vojenské povinnosti přidělen k cenzurní komisi telegramů a dopisů v Praze a na sklonku války se stal šéfem tiskové kanceláře, přitom těchto svých působností významně využíval ve prospěch Čechů a české věci. Na sklonku 1918 byl povolán do prezidia zemské politické správy a 1919 jako odborový rada do prezidia min. obchodu, kde zastával funkci přednosty. 1928 odešel do důchodu. Působil však ještě jako člen nebo vedoucí činitel různých podnikatelských sdružení (referent Národohospodářského sboru jihočeského, předseda správní rady A-B akciových filmových továren aj.). R. se od mládí věnoval literární práci, přispíval do pražských i regionálních časopisů a účastnil se kulturního života ve svých působistích (např. 1902 byla v Rokycanech inscenována jeho aktovka *Zmařený život*, společně s komedií jeho přítele K. Horkého). Od 1895 podnikal četné cesty do ciziny: do zemí Rakouska-Uherska, do Německa, Skandinávie, Anglie, Belgie, Holandska, Francie, Španělska, Švýcarska, Itálie, Bulharska, Turecka, na Blízký východ a do severní Afriky. 1925 při cestě Egyptem onemocněl malárií, po další cestě do severní Afriky 1929 nemoci podlehl.

Charakter nerozsáhlého díla R. určuje několik pozdních knížek poezie. V počátcích však psal (převážně pro mládež) prózy, rodinné příběhy s idealizovanými dětskými hrdiny (*Stryček Tuvora*, *Kejklířův syn* aj.), historické obrázky

(*Mezi životem a smrtí*) a pohádky (*Bída*, *Tři dary* aj.); pokusil se také o jednoaktové drama *Zmařený život*, které tématem zklamané lásky a převahou hrdinčina zpovědního monologu předjalo jeho lyriku. Sbírky z druhé poloviny 20. let *Pozdní láska* (s německým překladem Herbstliebe od E. Lirsche) a *Na toulkách světem* (též z pozůstalosti zveřejněný fragment *Nedokončená cesta*) obsahují jednak nostalgické evokace R. milostného života, lásek dávno minulých i pozdních vzplanutí citu doprovázených náladovými sceneriemi podzimu, jednak básnické momentky z cest prostoupené literárními reminiscencemi a opět i milostnými motivy v podobě zbožnění lásky a krásných žen; svou splyvavou intonací a poetismy se hlásily k lumírovské poetice, představující tak v době svého vydání jeden z jejích značně opožděných projevů. Lumírovský kontext navozují i *Severské legendy*, zeyerovsky pojaté „obnovené obrazy“, které čerpaly náměty ze severských mýtů: první (*Bältespännarne*) ze švédské báje o smrtelném zápase dvou přátel-soků v lásce (jako bezprostřední inspirace tu posloužilo dílo švédského sochaře J. P. Molina), druhý (*Aunikki*), rovněž milostné drama, z finského eposu Kalevala.

ŠIFRY: Dr., Dr.-š-s, -s, š. ■ PŘÍSPĚVKY in: Blahověst; Bohemia; Budečská zahrada (1886–89, PP zpravidla pro ml.; 1886 *Mezi životem a smrtí*, U krbu, Stryček Tuvora, Rodinné štěstí, 1887 *Co jsem slyšel, když padal sníh*, 1888 *Bída*, 1889 *Kejklířův syn*); Čech; Čes. stráž; Českosl. deník; Hostimil; Hranicář; Jas (1927); alm. Kytice (1889); Lit. rozhledy (1927); Lumír (1923, 1927); Nár. politika; Plzeňské listy; Prager Tagblatt; Rokycanské listy (1897 *První jahody*, 1901 *Tři dary*); Rozkvět; Růže dominikánská; Salon (Brno); Topičův sborník (1925); Tribuna (1922); Večer; Venkov (1926–27); Zvon (1925, 1927); Žďár (Rokycany); – posmrtně: Naše kniha (1930). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: *Zmařený život* (D 1902, i prem., pod vl. jm.); *Pozdní láska* (BB b. d., 1926, jednak malý, jednak větší formát, připojen i německý překl. Herbstliebe od E. Lirsche); *Severské legendy* (BB 1927); *Na toulkách světem* (BB 1928); – posmrtně: *Nedokončená cesta* (BB 1930). ■

LITERATURA: ● ref. *Pozdní láska*: -pa- (F. S. Procházka), Zvon 26, 1925/26, s. 266; B. Benešová, Tribuna 7. 2. 1926; Sk. (F. Skácelík), Lumír 53, 1926/27, s. 163 ●; ● ref. *Severské legendy*: -pa- (F. S. Procházka), Zvon 27, 1926/27, s. 461; O. Heidrich, Nové Čechy 11, 1927/28, s. 40 ●; ● ref. *Na toulkách světem*: -pa- (F. S. Procházka), Zvon 28, 1927/28, s. 306; V. Brtník, Venkov 25. 10. 1928 ●; ● nekrology: an., Lit. rozhledy 13, 1928/29, s. 240; an., Zvon 29, 1928/29, s. 532; g, LidN 14. 5. 1929 ●; V. Hánek: Zapomenutý A. R., Naše kniha 1930, s. 176.

et

Jiří Ruda

* 8. 9. 1877 Rozdělov (Kladno-R.)

† 28. 1. 1955 Kladno

Sociálně tendenční básník a romanopisec, pedagogický spisovatel, publicista.

Vl. jm. František Náprstek. – Narodil se v rodině krejčího jako třetí z dvanácti dětí. Po absolvování učitelského ústavu v Praze působil celý život jako učitel na obecných školách: 1897 až 1906 v Kladně, do 1909 v Chyňavě, do 1921 v Rozdělově, odkud byl po soudním procesu a disciplinárním řízení (kvůli účasti na komunistických akcích v prosinci 1920 v Kladně) přeložen do osady Dolní Lhota (Horní Lhota) u Vlašimi. 1922–26 učil na vlastní žádost v Odlochovicích u Votic, řídícím učitelem byl ustanoven 1926–30 v Nehvizdech u Prahy a 1930–38 v Berouně. Pak žil v důchodu v Rozdělově; zde byl i pohřben. 1918–20 byl tajemníkem nár. výboru pro okres kladenský a unhošťský a předsedou okresní správní komise v Kladně. Na Kladensku se stal známým jako bojovník proti klerikalismu a školský reformátor; své nové pojetí výuky a kázeňského řádu, jež zakládal na účtě k dítěti, praktikoval 1919–21 na Volné socialistické škole práce v Kladně, jejímž byl spoluzakladatelem.

Společným jmenovatelem všech R. básnických knih je rétorický protest proti utrpení dělnictva. Ve dvojici vzájemně se doplňujících předválečných sbírek uplatnil autor v debutu negující, v druhé knize kladnou složku svého životního stanoviska. V prvotině *Katastrofy* jednoznačně převládla autostylizace věrozvěsta pokroku a libertinského buřiče proti sociální a církevní tyranii, zatímco v následné sbírce *Zahrady nadějí* učinil R. z revoluce stále přítomné pozadí pro opěvání smyslů dychtivě otevřených přírodě a lásce, prostorové i vývojové nekonečnosti vesmíru a konečné ideji lidského sbratření vrcholně naplněné životem Kristovým. Výraz sytící se z poezie první i druhé symbolistní generace klonil se v debutu spíše k polohám rouhačským nebo vizionářským, v Zahradách nadějí k polohám civilnějším, vždy jej však devalvoval silný vliv druhého autorova stylového zdroje, dobového sociálnědemokratického a volnomyšlenkářského řečnictví. Plamenná rétorika zůstala příznačným rysem i pozdější R. poezie, jakkoliv ji autor epizoval a historizoval. Inspirativ-

ním podnětem nyní výlučně rozsáhlých skladeb se staly katastrofy postihující dělnictvo rodného kraje při jeho existenčním úsilí (*Hořící hřbitov*, psaný pod dojmem katastrofy na dole Nelson III) i při jeho zápase sociálním (*Krvavé Boží tělo na Kladně v r. 1889*), popřípadě dějiny Kladna od roku 1200, které autor zobrazil jako 15 střetů lidu s vrchností (*Báseň o Kladně*). – Své romány koncipoval R. jako odstrašující příklady mravního rozkladu způsobovaného parazitismem panských tříd (*Zlaté hnízdo*, *Tanec nad propastí*), celibátem (*Farská historie*) nebo vypočítavou rezignací na přirozené lidské city (*Experiment*). Tento obecný, ideologicky podložený záměr uskuťečňoval však autor prostřednictvím zálibného kupení ukázek sexuální nevázanosti, což jeho knihy přivádělo až na hranici pokleslé romantické četby nebo dokonce kýče. Chaotické sledování jednotlivých motivů bylo v rané R. beletrii přerušováno dojmovým přírodním lyrismem a návody k mravní nápravě, v posledním románu (*Tanec nad propastí*) zkratkovitými přehledy různých stadií válečného konfliktu a patetickými protirakouskými a protiválečnými invektivami.

PSEUDONYMY: Antonín Marek, Jan z Lubna, Josef Horáček, Martin Věžnar, Skok. ■ PŘÍSPĚVKY in: Berounský obzor; Lid. noviny; Naše obrana (Příbram); Rudé právo; Svoboda (Kladno). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Katastrofy (BB b. d., 1910); Zahrady nadějí (BB 1912); Farská historie (R 1919); Henrik Ibsen (1919); Experiment (R 1921); Zlaté hnízdo (R 1933); Hořící hřbitov (B 1934); Tanec nad propastí (R b. d., 1937, pokr. R Zlaté hnízdo); Krvavé Boží tělo na Kladně v r. 1889 (B 1945, na obálce „... v Kladně roku 1889“); Báseň o Kladně (1946). – *Ostatní práce* (vesměs pod vl. jm.): Dítě a jeho svět (1911); O českém učitelství (1918); Chceme socialistické školství v Československé republice! (b. d., 1920); Psychologie a život (1920); Od vítězství mravního k vítězství sociálnímu (1934). ■

LITERATURA: ● ref. Katastrofy: A. Novák, Přehled 8, 1909/10, s. 668; -ejč- (J. Krejčí), Naše doba 18, 1910/11, s. 707; F. Nuzl, Stopa 1, 1910/11, s. 376 ●; ● ref. Zahrady nadějí: Ant. Veselý, Čes. revue 5, 1911/12, s. 570; G. W. (Winter), PL 30. 3. 1913 ●; J. H. (Hora): ref. Farská historie, PL 31. 8. 1919; ● ref. Henrik Ibsen: J. L. Fischer, Cesta 2, 1919/20, s. 971; J. Hora, Akademie 24, 1919/20, s. 354 ●; V. Spěvák in Průkopníci českých pokusných škol (1978, s. 86, 164); L. Vozábová: Učitel, básník, spisovatel (vzpomínky dcery J. R.), Kladenská záře 1981, č. 37–41.

jo

Rudé květy (Svět)

Rudé květy (Svět)

1901–1920

Sociálnědemokratický ilustrovaný beletristický časopis, který spojoval lidovýchovné úkoly s prezentací soudobé, zejména sociálně orientované umělecké tvorby.

Titul: 1901/02–1914/15 (roč. 1–14) Rudé květy; 1915/16–1918/19 (roč. 15–18) Svět; 1919/20 (roč. 19) Rudé květy. – *Podtitul:* 1901/02–1912/13 (roč. 1–12) Ilustrovaný lidový měsíčník pro zábavu a poučení; 1913/14–1914 (roč. 13–14 do č. 9) Obrazový lidový čtrnáctideník pro zábavu a poučení; 1914/15–1919/20 (roč. 14, č. 10 – roč. 19) Obrazový lidový čtrnáctideník. – *Redaktor:* 1901/02–1903/04 (roč. 1–3 do č. 6) F. V. Krejčí; 1903/04–1919/20 (roč. 3 od č. 7 – roč. 19) A. Macek. – *Vydavatel:* 1901/02–1919/20 (roč. 1–19) A. Svěcený; Praha. – *Majitel:* 1901/02–1904/05 (roč. 1–4 do č. 7) Tiskové družstvo Československé strany soc. demokratické; 1904/05–1914/15 (roč. 4 od č. 8 – roč. 14 do č. 9) Tiskový výbor Českoslovan. strany soc. demokratické (postupně s obměněným názvem strany), dále se majitel neuvádí, je však veden *nakladatel:* Ústřední dělnické knihkupectví, nakladatelství a antikvariát (A. Svěcený). – *Periodicita:* 1901/02–1912/13 (roč. 1–12) měsíčník, od června do května 12 čísel; 1913/14–1919/20 (roč. 13–19) čtrnáctideník, od června do května 26 čísel. – *Příloha:* 1916/17–1918/19 (roč. 16–18) Románová příloha Světa.

R. k. byly určeny hlavně lidovým vrstvám, obecně se však i k inteligenci sympatizující se sociální demokracií. Typem ilustrovaného beletristického časopisu navázaly na praxi Světozoru, Zlaté Prahy a Besed lidu, jimž chtěly konkurovat zejména mezi organizovaným dělnictvem, a to především svou programovou orientací na sociální problematiku. Jak vyplynulo z redakčního prohlášení v úvodním čísle 1. roč., jejich cíl byl dvojitý: chtěly se stát jednak časopisem působícím výchovně „ve směru všeobecně kulturním, osvětovém a uměleckém“, jednak tribunou moderního sociálního umění literárního a výtvarného. Toto dvojí zaměření se ustálilo za redakce F. V. Krejčího a pokračovalo pod vedením A. Macka. Obsah časopisu tvořila především beletrie, doplňovala ji nepříliš rozsáhlá populárně-naučná a publicistická část a stručné informace o knižních novinkách a reprodukcích obrazů. Profil R. k. podstatně dotvářela obrazová složka. Obsahovou proměnu, jíž postupně procházely R. k. v druhém desetiletí své existence (zvyšující se podíl informací z různých oblastí soudobého života

i větší zastoupení zábavné beletrie), dovršila světová válka, kdy časopis (pod novým názvem Svět) dával přednost obrazovému zpravodajství před textovým (dokumentární fotografie z front a válečného zázemí) a kdy v beletristické a někdy i v publicistické části nechal častěji promlouvat cizí autory (v 1. čísle poválečného 19. roč. byla tato orientace zdůvodněna hlavně cenzurními důvody). Po válce se časopis vrátil k původnímu názvu a koncepci, po roce byl však zastaven; kromě finančních těžkostí (uváděných oficiálně jako důvod hlavní) způsobila jeho zánik zřejmě i skutečnost, že přes úsilí vyrovnat se se změněnými podmínkami neodpovídal již nové politické a kulturní situaci.

V podstatě kompromisní záměr R. k. spojit lidovýchovné a umělecké cíle byl příčinou jejich značného obsahového rozpětí i nesourodosti. Projevilo se to jak v nestejné míře sdělnosti, tak v rozmanitosti uměleckých východisek a umělecké úrovni jednotlivých příspěvků. V těsném sousedství se tu ocitaly agitační povídka a symbolistická meditace, didaktická bajka a moderní lyrika, konvenční milostný příběh či žánrové vyprávění z lidového života a filozofující báseň v próze. Charakteristickým rysem uváděné beletrie byla však její společenskokritická orientace namířená proti sociální nespravedlnosti, zejména proti vykořisťování dělnictva, i proti mocenskému aparátu a jeho oporám, hlavně církvi a armádě. Z tohoto hlediska byly R. k. časopisem ojedinelým, neboť soustřeďovaly nejrůznější typy dobové literatury vyslovující se kriticky k současné společnosti. Beletristický profil časopisu utvářelo několik charakteristických skupin příspěvků. Jednak to byli stálí spolupracovníci dělnického tisku, publikující agitační povídky a verše (F. Cajthaml-Liberté, užívající někdy jen pseud. V. L. Liberté nebo F. C. Bystřanský, R. Illový, J. Stivín – pseud. Foltýn, A. P. Veselý aj.), k nimž měli svou bezprostřední zkušeností proletáře blízko autoři převážně autobiograficky zabarvených prací (např. E. Hegner, F. Holeček i pod pseud. F. H. Podvyšehradský, J. Roubíček pod pseud. J. R. Hradecký aj.), jednak zde vystupovali četní autoři další, zveřejňující sociálně laděnou nebo zábavnou beletrii (J. Houžvička pod pseud. Josef Houžvic, G. R. Opočenský, K. Vika i pod pseud. Ondřej Vosyp aj.). Protipól umělecky náročné literatury byl zastoupen zvláště pracemi mladé

básnické generace, spjaté tehdy s anarchistickým hnutím (J. Mahen i pod pseud. H. Lang a Jiří Sequens, M. Majerová, F. Šrámek, R. Těsnohlídek, K. Toman, několikrát F. Gellner), v menším rozsahu i pracemi představitelů generace 90. let (J. S. Machar, občas A. Sova, ojedinele R. Svobodová); poměrně časté byly příspěvky autorů navazujících na symbolismus a dekadenci přelomu století (E. Lešehrad i pod pseud. K. Mahr i Pavel Mahr, J. Opolský, též L. Křikava nebo J. Koblic pod pseud. L. Arleth aj.). Mimoto v časopise publikovali četní další, mnohdy začínající autoři, kteří teprve hledali vlastní publikační platformu. Na literární části se ovšem autorsky podílel i redaktor Macek (i pseud. Jiří Červený, Solomin, Jiří Valden, šifra J. Č., zřejmě i an.). Zveřejnil zde některé své profilové práce, z nichž se mnohé záhy staly součástí jeho knižních souborů: z poezie např. ukázky ze sbírky Mému dítěti, cykly sonetů a Finále z knihy Velký mír, z prózy např. úpravy orientálních vyprávění (Paní ze Sungu a Tři bratři z Povídek z Východu), adaptace Voltairových filozofických rozhovorů, ukázky z esejů Listy k srdci aj., mimoto i kapitoly z románu Daniel Skála. Ojedinelé byly návraty R. k. k literatuře 19. století (charakteristický přetisk Písní otroka S. Čecha v 1. roč.). Převažující zaměření R. k. na soudobou tvorbu a zjevná redaktorova snaha připoutat k časopisu mladé talenty se projevil postupným uváděním dalších přispěvatelů; tak zde zveřejnil svoje rané verše I. Olbracht, od 1908 zde často publikoval F. Langer, od 1911 E. Vachek (ojedinělým příspěvkem se např. účastnil J. John, též J. Hora, R. Medek); poslední, poválečný ročník signalizoval jisté navázání kontaktu s nejmladší generací (A. Černík, M. Jirko, F. Němec, A. M. Přša, I. Suk). S výjimkou výchovné a zábavné četby, jež, počítajíc s prostým čtenářem, vycházela především z literární tradice, se R. k. publikováním významnějších autorů (byť leckdy jen ukázkovým) stýkaly s moderními literárními proudy (v počátcích symbolismus a novoromantismus či expresivní generační výpověď, později tendence novoklasicistní i expresionistické), aniž však zasáhly do jejich vývoje. Z překladové literatury R. k. přinášely vedle klasické literatury (H. de Balzac, D. Diderot, J. W. Goethe, H. Heine, M. J. Lermontov, Voltaire aj.), jež v časopise plnila funkci hodnotné četby, hlavně soudobou, mnohdy sociálně zaměřenou poezii a prózu, jednak slovanskou

(I. Cankar, M. Gorkij, W. S. Reymont, V. Stefaňuk, L. N. Tolstoj aj.), jednak západoevropskou (P. Alternberg, R. Dehmel, A. France, F. Jammes, S. Lagerlöfová, J. Lemaître, C. Lemonnier, C. Maclair, G. de Maupassant, Osc. Mirbeau, F. Nietzsche, Ch.-L. Philippe, J. Schlaf aj.). Obsah časopisu doplňovaly populárně-naučné stati a publicistika, zvláště cestopisná, výjimkou byly úvahy o soudobých uměleckých problémech (např. otázky popularizace umění, vztahu umění a kapitálu a sociální tematiky v umění). Stálé místo měla rubrika *Literatura* (příp. *Literární oznamovatel*, vesměs an.) se stručným přehledem nových knih, sestavovaným s ohledem na lidového čtenáře. S literární částí korespondovala svým převažujícím zaměřením na moderní umění bohatá část obrazová, jež byla provázena charakteristikami reprodukcí děl *Naše obrazy*. V počátcích R. k. byly často zveřejňovány satirické kresby, a to většinou společně s doprovodnými satirickými verši, které psal J. Stívín (pseud. Foltýn), občas i M. Majerová, J. Opolský, R. Hašek, též F. Gellner (jednou se uplatnil i kreslířsky). Kromě již jmenovaných přispěli do beletristické části R. k. *poezií*: K. Babánek, J. Balej, L. Bělský, B. Benešová, J. Brožová-Malá, J. Bula, A. Černý (pseud. Jan Rokyta), B. L. Černý, P. Dejmek (pseud. Petr Pavel), L. Freimuth, V. Gregor, L. Hájek, O. Hanuš, Z. Hásková, K. Horký, J. Hostáň, K. O. Hubálek (šifra O. H.), Z. Chmurný, J. Jahoda, R. Jesenská, O. Ježek, V. Klemm, V. Krofta, K. Kučírek (pseud. Karel Salaba), S. Kukla, J. Kuna, M. Lederer, J. Lipan, J. Lukavský, P. F. Malý, A. E. Mužík (i pseud. Zachar), R. Nešvera, S. K. Neumann (pouze jednou), B. Novák, G. Peklo, J. Pelíšek, M. Pešková, J. Rosenzweig-Moir, F. Rýpar (pseud. Jaroslav Želiva), H. Sedláček (pseud. H. Promyk), B. Skála, P. Sula, B. Šafář, M. B. Šarecká, F. Tichý (pseud. Zdeněk Broman), J. Uher, A. Velhartický, V. Vítnger, L. Volenec (pseud. Svatopluk Karmen), A. Waldmann (pseud. Boleslav Petřínský), K. de Wetter, K. Žitný aj.; *prózou*: K. Babánek, E. Bém, J. Bláha, A. Bouček, V. Budínský (pseud. X. Dub), J. Bystřina, V. Čech, B. L. Černý, J. Černý, P. Dejmek (pseud. Petr Pavel), F. Dobrovolný, M. Grimmichová, G. Haberman, K. Handzel, O. Hanuš, Z. Hásková, J. Havlíček, F. Holub (pseud. František Šimanovský), A. H. Horáková, J. Horal, K. Horký, Z. Hostinská, K. O. Hubálek (pseud. K. O. Ja-

vorský), Z. Chmurný, F. S. Jaroš, P. Jiskra, F. Kašpar, T. Kepková-Novotná, K. Ketoch, K. Kučírek (pseud. Karel Salaba), J. J. Langner, A. Laurin, V. Lev, E. Levina, A. Malá, P. F. Malý, V. Mrázovecký, A. E. Mužík (i pseud. Zachar), F. Náprstek, Al. Němec (pseud. A. Nemy), R. Nešvera, H. Nosková, B. Novák, E. Pachmayer, L. Pardubský, G. Peklo, K. Pelant, K. Piskoř, O. Pospíšil, L. Rada, K. P. Rychnovský, K. Říha, B. Salet, H. Sedláček (pseud. H. Promyk), J. E. Sequardt, K. Scheinpflug, F. Soukup, J. Stejskal, P. Sula, A. Sychravová (i Sychravá), M. B. Šárecká, J. V. Šimák (pseud. M. Brouček), J. E. Šlechta, F. Špringer, O. Theer, V. Turek, K. B. Vítkovský, J. Vostrý, J. Votrubová-Haunerová, F. Vožický, Q. M. Vyskočil, A. Žipek, K. Žitný aj. *Překlady cizí beletrie* byly v R. k. často uváděny bez uvedení jména překladatele. Na podepsaných (zřejmě i na anonymních) překladech se výrazně podílel A. Macek (i pseud. Jaroslav Červený, Jiří Červený, šifra J. Č.), jenž uváděl literaturu antickou (Lukianos, A. Marcus Aurelius), anglickou a americkou (Shakespeareovy sonety, E. A. Poe, též pro román přílohu Světa k roč. 17 a 18 román Čechoameričana K. Postla – Ch. Sealsfielda Republikáni, 2. d. s tit. Bílá růže), francouzskou (Ch.-L. Philippe: Marie Donadieuvá – román na pokr. v roč. 18), německou (E. E. Kisch aj.) i ruskou (L. N. Tolstoj: Hadži Murat – v román. příl. Světa k roč. 16). Z dalších podepsaných autorů překládali z literatury francouzské např. E. Steigerhof (J. Lemaître), K. Toman (Ch.-L. Philippe, J. Renard), I. Tryzna (Oct. Mirbeau); z italské E. Pekárek (G. D'Annunzio), M. B. Šárecká (Neera); z německé L. Freimuth (H. Heine), A. Fuchs (J. Urzidil), F. Gellner (R. Dehmelt, J. W. Goethe, H. Heine), R. Illový (D. von Liliencron), M. Lederer (S. Kapper), E. Lešehrad (ukázky z nové něm. poezie), F. Tichý – pseud. Zdeněk Broman (F. Hebbel aj.), V. Vitinger (J. W. Goethe); z polské J. J. Langner (M. Konopnicka aj.), K. Rypáček (W. Sieroszewski), F. Votruba (W. S. Reymont); z ruské J. Hudec (M. Gorkij), J. Pelíšek (M. J. Lermontov, N. A. Někrasov); z ukrajinské O. Javorník (B. S. Lepkyj), H. Nosková (O. J. Kobyljanská, V. S. Stefanyk). Do *populárně-naučné a publicistické části* přispěli: E. Bém, A. Bouček, G. Habrman, Z. Hostinská, K. O. Hubálek (pseud. K. O. Javorský), J. Jelínek, J. Klecanda (pseud. Jan Havlasa), J. Krapka, K. Kučírek (pseud. Karel Salaba), J. Lípa,

A. E. Mužík (pseud. Zachar), Ant. Němec, I. Olbracht, K. Pelant, J. Pelíšek, F. Soukup, V. Stretti, M. B. Šárecká, A. Šásek, E. Škatula, B. Šmral, E. Štorch, V. Šturm, V. Švihovský, E. Vachek, A. P. Veselý, J. Veselý aj.

LITERATURA: an.: R. k. právě vyšlé číslo..., PL 1. 4. 1905; Kí. (F. Krejčí), Čes. mysl 1908, s. 70; an.: Jubilejní ročník R. k., Dělnická osvěta 1910, s. 165; an.: Ilustrované časopisy, Večerník PL (vyd. pro venkov s tit. Přítel lidu) 12. 6. 1913; an.: Prvé číslo R. k., PL 19. 6. 1919; S. K. Neumann: R. k. čili Pokulhávání za buržoazii, Kmen 3, 1919/20, s. 103 → Stati a projevy 5 (1971); O. Štorch-Marien: Hlídka časopisecká, Cesta 3, 1920/21, s. 84; D. Mocná: Péče o krásnou knihu v časopisu R. k., Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1987, s. 13 + R. k. – profil časopisu, Sešity novináře 1988, s. 71.

dm, et

Jaroslav Rudloff

* 14. 5. 1876 Praha

† 20. 3. 1955 Praha

Dramatik, prozaik a též autor veršů zaměřený na lidovou zábavu a využívající tradičních pohádkových motivů nebo historických látek, čerpaných i ze soukromých dokumentů a pamětí; pisatel, adaptátor a překladatel veseloher, povídkář, autor pohádek a her pro děti.

Po dědečkovi pocházel ze zlatnického a gránatnického rodu, jeho babička Anna byla sestrou Máchovy milenky L. Šomkové. Otec byl písařem, později oficiálem všeobecné městské nemocnice v Praze. R. navštěvoval měšťanskou školu v Praze a na Král. Vinohradech, 1892–93 strávil rok na obchodním učilišti A. Skřivana. 1893–98 byl korespondentem a účetním u bavlnářské firmy v Praze a ve Čtyřkolech u Benešova. 1900 vstoupil do služeb pražského magistrátu jako písař, 1911 byl jmenován kancelistou, 1918 oficiálem, 1922 vrchním kancelářským adjunktem a 1931 kancelářským kontrolorem. Působil v různých magistrátních úřadovnách, od 20. let hlavně jako okresní pro okrajové části Prahy. 1932 přestal pro chronickou neurastenii docházet do kanceláře a 1933 byl penzionován.

Jako dramatik, adaptátor a překladatel patřil R. k. okruhu autorů zásobujících repertoárem lidové divadelní scény typu pražské Uranie. Ve starosvětských veselohrách se zpěvy

(*Dědečkovy housle, Na kozlanském klepáči, Kozlanská garda, Kantor Bureš-granatýr* aj.) zasazoval idylické milostné historie do atmosféry převratných dějinných událostí (prusko-rakouská válka 1778, rok 1848 apod.). Dětské veselohry, většinou určené loutkovým divadlům a často veršované, rozvíjely tradiční syžetové okruhy českých pohádek. S oblibou se R. vracel hlavně k postavě českého Honzy, kterou za 1. světové války a těsně po ní aktualizoval ve smyslu nacionálním a protiněmeckém. České pohádkové látky zpracoval též formou prózy pro děti, zahrnující mj. i popis lidového zvykosloví a ročního koloběhu života na vesnici (*Pohádka o hloupém Honzovi*). Převážně komediální charakter mají historické hry (*Šašek krále Karla, Hody sladké kaše, Salička, šenkérka pěkná*), v nichž R. – stejně jako v souboru tragikomických kriminálních příběhů ze staré Kutné Hory *Liber klevetiarum pana Mikuláše*, jež napsal podle Paměti Mikuláše Dačického z Heslova – usiloval o výraznou jazykovou archaizaci po vzoru Z. Wintra. Anekdotické epizody ze života známých českých herců shromáždil autor v souboru *Z divadelní bonboniery*. Jako obhajoba rodové prestiže vyzněla zpola memoárová, zpola beletristická knížka o milence K. H. Máchy L. Šomkové, R. pratetě z matčiny strany. Okrajový význam má R. poezie i jeho činnost překladatelská (frašky a komedie zejména německé a francouzské provenience). Literatura uvádí ještě další R. hry, jež byly patrně scénicky provedeny, leč existovaly pouze rukopisně: Poslední vtip dlouhého Piera, Vojenská krev, Miss Corbiusova (pravděpodobně původní název dramatické adaptace nazvané později Dolarová nevěsta) a hry se zpěvy Mozart v Praze a V tichém domě na Kampě (z obou posledních byly knižně vydány klavírní výtahy bez textu).

PSEUDONYMY, ŠIFRA: Dačický, J. Suk, Karel Brus, Matěj z Čertovky, Mikuláš Dačický, Smil Flaška (v Humorist. listech); J. R. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čtvrtky 2–4 (kroužku přátel prof. J. Voborníka, 1934–36); Divadlo; Humorist. listy; Malý čtenář (1918); Nár. politika; Topičův sborník (1916). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Konkurenti (D 1901, i prem.); Písňné harlekýna (BB b. d., 1904); Známost z novin (D, 3. vyd. 1905); Dědečkovy housle (D se zpěvy, 1906, i prem., 1. d. volné trilogie, hudba E. Starý); Když si náš dědeček babičku bral... (D se zpěvy, 1908, hudba E. Starý); Zmýlená neplatí (D b. d., 1908); Mikulášův dárek, Pan okresní soudce (DD 1908); Na kozlanském klepáči (D se zpěvy, 1909, i prem., 2. d. volné trilogie, hudba

E. Starý); Kozlanská garda (D se zpěvy, 1910, i prem., 3. d. volné trilogie, hudba K. Pospíšil); Perníková chaloupka (D pro ml. se zpěvy a tanci, b. d., 1910, hudba E. Starý); Corpora delicti (D b. d., 1911); Kantor Bureš-granatýr (D se zpěvy, b. d., 1911, hudba E. Starý); Šašek krále Karla (D 1911); Vlastenci čili Na národa roli dědičné (D 1911); Dva od divadla (D b. d., 1913); Pohádka o hloupém Honzovi 1–4 (P pro ml., 1916–18; 1. 1916 Honzovo dětství, 2 sv.; 2. 1917 Honzova síroba, 2 sv.; 3. 1917 Kterak šel Honza do pekel, 2 sv.; 4. 1918 Kterak žil Honza jako sedlák a jeho smrt, 2 sv.); Kašpárek a hastrman (D pro ml., b. d., 1917); Golem (B b. d., 1918); Pohádka o našem Honzovi (D pro ml., b. d., 1918); O šťastném Kubovi (D pro ml., 1919); Krakonošova nadílka (D pro ml., b. d., 1919); Mikuláš a čert (D pro ml., 1920); Krivé broky, Commedia dell'arte (DD b. d., 1921); Krejčík a Kašpárek hrdinové (D pro ml., b. d., 1921); Kašpárek doktorem (D pro ml., b. d., 1921); Hody sladké kaše (D pro ml., b. d., 1921); Jirka v pekle (D pro ml., b. d., 1921); Švec zlodějem (D pro ml. se zpěvy, b. d., 1921); Utopený hastrman (D pro ml., 1922); Z divadelní bonboniery (PP 1922, rozšíř. vyd. 1943); Lovce štěstí Václava krále 1–3 (DD 1925; 1. Bílý sokol, 2. Lev paroháč, 3. Volavka, prem. Bílého sokola 1923, celku 1924); Chodský Honza (D pro ml., 1925); Čert a kovář (D pro ml. se zpěvy, b. d., 1929, hudba F. Procháska); Salička, šenkérka pěkná (D 1930); O Máchově Lori a rodině Šomkové (rodinné paměti, 1936); Liber klevetiarum pana Mikuláše (PP 1941). – *Adaptace*: Dolarová nevěsta (D se zpěvy, b. d., 1909, podle povídky L. de Tinseau Obluda, hudba E. Starý); Jeník pohádkář (D pro ml., b. d., 1910, podle W. Geigera); Divá Bára (D se zpěvy, b. d., 1912, podle B. Němcové). – *Překlady*: Th. Barrière, E. Capendu: Cech poctivců (b. d., 1909); H. Bataille: Vzkříšení (b. d., 1909, dramatizace románu L. N. Tolstého); F. Dörmann, S. Jacobson: Kouzlo valčíku (b. d., 1909); R. Jaffé, W. Wolf: Pekelný most (b. d., 1909); J. Keller, L. Herrmann: Král Krupička (b. d., 1909); K. Toepfer: Kluk a dáma čili Slabé stránky (b. d., 1909); B. Buchbinder: On a jeho sestra (b. d., 1909) + Švícko (b. d., 1911); O. Blumenthal: Skleník (b. d., 1910); C. Da Costa: Strýček podivín (b. d., 1910); O. E. Hartleben: Čestné slovo (b. d., 1910); P. Lauris, J. Wratisch: Fanooušek (b. d., 1910); V. Léon: Hvězda operety (b. d., 1910); V. Sardou: Tosca (1910); P. von Schönthan, G. Kadelburg: Helginy vdavky (b. d., 1910); H. Bernstein, P. Veber: Bratr Jaques (1913); A. Bisson, B. Jacobson: Baron Toto (1913); B. Jacobson: Blondinetta (b. d., 1913); G. Schätzler-Perasini, R. Ketzler: Zmoklý manévř (b. d., 1913); K. May: Baron Trenk (1922) + Olejový princ (1922) + Ardistanem do Džinistanu (1923). ■ SCÉNICKY. *Operetní libreto*: Kantorovic Bětuška (1918, hudba E. Starý). – *Překlady her a operetního libreta*: H. H. Drachmann: Tintoretto (1919); P. Egge: Slečna z fary (1919); E. Marischka: Neronova noc lásky (1923, hudba B. Granichstaeden). ■ REDIGOVAL *kalendář*: Veselá vojna (1915–18). ■

LITERATURA: K. Z. K. (Klíma): ref. Písně harlekýna, LidN 26. 8. 1904; K. Kamínek: ref. Na kozlanském klepáci, Lumír 38, 1909/10, s. 271; K. V. (Velemínský): ref. Pohádka o hloupém Honzovi, Naše doba 23, 1915/16, s. 863; A. P.: ref. Salička, šenkérka pěkná, Signál 2, 1929/30, č. 22; ● ref. O Máchově Lori a rodině Šomkově: ne (A. Novák), LidN 17. 7. 1936; K. P. (Polák), PL 1. 8. 1936; B. Václavek, Index 1936, s. 87 ●.

bd

Helena Rudlová

* 12. 1. 1897 Hořice v Podkrkonoší

† 14. 11. 1965 Hořice

Autorka básnických skladeb vitalistické inspirace, dramát, próz a veršů pro děti, sběratelka lidové slovesnosti; ochotnická režisérka a herečka.

Otec byl učitelem, později profesorem na sochařsko-kamenické škole a od 1908 ředitelem dívčí průmyslové školy Vesna, která byla založena z jeho iniciativy a již po absolvování základního vzdělání vystudovala (1912–16) i R. Po studiu na pražské Uměleckoprůmyslové škole a ročním studijním pobytu v Paříži se vrátila do rodiště a vyučovala ve Vesně kreslení a vyšívání. Po přeměně školy na vyšší sociální školu (1933), po válce pak na školu sociálně zdravotní a posléze na pedagogickou školu pro přípravu učitelek mateřských škol učila zde až do odchodu do důchodu práva a sociální nauky, filozofii a politickou ekonomii. Od studentských let se intenzivně věnovala kulturnímu a veřejnému životu; od 1912 do poloviny 50. let hrála a režisovala v místním ochotnickém spolku, vedla též školní představení. Za okupace se aktivně účastnila odboje, po válce byla soudkyní z lidu, pracovala v pedagogicko-psychologické poradně a v komisi péče o mládež, kde se zabývala především romskými dětmi.

Verše psala R. od dětství a záhy je uveřejňovala i časopisecky. Vyvrcholením její básnické činnosti se stal cyklus *Zpěv země*, vášnivá, nicméně verbalistní oslava života spjatého s přírodním děním v průběhu roku, poplatná vitalistické poezii Neumannově a Šrámkově. Myšlenkovou i formální parafrázi básnické prvotiny představuje další sbírka *Dvanáct v kruhu*. Dramatu se R. věnovala intenzivně od druhé poloviny 20. let; na profesionální jeviště pronikla jedině hra *Tři ženy a láska*, v níž zob-

razila citové problémy a životní krize tří učitelek různého věku a v níž zdůrazňování morálního aspektu přechází až do traktátovosti. Ostatní hry R. byly uvedeny hořickými ochotníky (*Dům kupce Jakuba* je rodová sága, *Diplom* je hra reportážního charakteru z doby Mnichova a vyklizování pohraničí). R. psala též hry pro školní představení ve Vesně (např. ve *Věčné otázce* sledovala v jednotlivých scénách dějiny kuchařského umění a kulinářství od starověku po současnost) a pohádkové scénky pro praktická cvičení svých žáků v mateřských školách. Práce s dětmi ji inspirovala k próze pro předškolní věk *Strýc Jakub a Petříček*, pohádkovému vyprávění, vychovávajícímu děti ke vztahu k domovu a přírodě, dospělejší mládeži věnovala R. prózu *Vítr pouště a Zlaté ptáče*, kronikářské vyprávění rodinných a vesnických zkazek. Činnost v komisi péče o romskou mládež přivedla R. ke zpracování vybraných motivů cikánského folkloru, získaných z vyprávění olašských a východoslovenských Romů, ve sbírce pohádek *Cikánský smích*; v pruděrně převyprávěných variantách je však oslaben jejich svěbytný kolorit. R. byla též sběratelkou lidových písní, pohádek a pověstí z Podkrkonoší; sbírku *Jaro a léto na Hořicku* (autoři hudby J. Zeis, D. Jurenka, M. Šimek) vysílal Českosl. rozhlas v Hradci Král., s nímž i jinak spolupracovala. R. pozůstalost (uložená v PNP) obsahuje rukopisy nedokončeného pandánu k Cikánskému smíchu *Cikánský pláč*, románu z cikánského prostředí *Imřiška a smrt*, románu *Ulička pod Sv. Trojicí*, prózy pro děti *Bimbala bambule* a dvě verze *Země pod horami*, pokračování prózy *Vítr pouště a Zlaté ptáče*.

PSEUDONYM: Helena Burianová (Lada, Zvěstování). ■ PŘÍSPĚVKY in: ABC mladých techniků a přírodovědců (1963); Hořicko, příl. Pod Zvičinou (Hořice v Podkr. 1947–48; 1947 ukázka z rkp. R Ulička pod Sv. Trojicí); Hořický obzor (1933); Lada (Ml. Bolešlav 1933–34; 1933 P Švadlenka); Lid. noviny (1944); Nár. listy (od 1932); Nár. politika (1934); Pestrý týden (1933); Právo lidu (1934); Předvoj (Jičín 1960–62; 1962 cyklus PP Boj o holubici); Škola a rodina (1930–33; 1932–33 D Věčná otázka, jako příl.); Zvěstování (1924–25); Zvon (1932–35). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Tři ženy a láska (D b. d., 1933, i prem.); Zpěv země (B 1933); Strýc Jakub a Petříček (P pro ml., 1942); Dvanáct v kruhu (BB 1947); Frantík čaroděj (BB pro ml., 1947); Vodník nezbeda (BB pro ml., 1947); Vítr pouště a Zlaté ptáče (P pro ml., 1948); Mám šáteček, mám... (P, BB 1962); Ci-

kánský smích (pohádky, 1964). ■ SCÉNICKY. *Hry*: Výlet (1927); Pouť u sv. Gotharda (1930); Věčná otázka (1930); Sen Františka Halaby (1935); Dům kupce Jakuba (1942); Trojbarevné okno (1942); Diplom (1947); Jaro v kraji K. J. Erbena (pásmo, 1955). ■

LITERATURA: J. Straková: H. R. Literární pozůstalost (LA PNP 1989). ■ ● ref. Tři ženy a láska: V. Červinka, Zvon 33, 1932/33, s. 462; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 25. 2. 1933; -II-, NL 28. 2. 1933; K. Engel-müller, Nár. politika 4. 3. 1933; A. Brousil, Venkov 7. 3. 1933; Btk. (V. Brtník), Venkov 16. 7. 1933 ●; ● ref. Zpěv země: J. B., Škola a rodina 6, 1932/33, s. 139; V. H. (Z. Kalista), Lumír 59, 1932/33, s. 545; V. Brtník, Venkov 4. 10. 1933; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 35, 1934/35, s. 349; M. Rutte, NL 13. 2. 1935 ●; jn: ref. Dům kupce Jakuba, Venkov 25. 4. 1942; JŠr. (J. Šnobl): ref. Strýc Jakub a Petříček, Úhor 1943, s. 44; B. Brejtník: ref. Diplom, Hořicko 1947, s. 44 a 54 + ref. Dvanáct v kruhu, Frantík čaroděj, Vodník nezbeda, tamtéž, s. 181; ● ref. Vitr pouště a Zlaté ptáče: A. Jilemnický, Hořicko 1948, s. 86; K. P. (Polák), Štěpnice 2, 1948/49, s. 112 ●; O. Chaloupka: ref. Cikánský smích, Pochodeň (Hradec Král.) 20. 11. 1965; R. Hamanová: ref. Strýc Jakub a Petříček (další vyd.), ZM 1979, s. 375.

sm

Pavel Rudolf

* 19. 6. 1893 Mladá Boleslav

† 13. 8. 1973 Vrchlabí

Autor veseloher, dramata a operetních libret pro lidová a ochotnická divadla.

Prvotinu podepsal Pavel O. Rudolf. – Narodil se v rodině úředníka Václava R. (1851–1937), který byl činný jako divadelní ochotník a jako autor časopiseckých (zejména Jizeran) i knižních pojednání o historii a přírodě boleslavského kraje (Staré obrázky boleslavské, 1905). Po maturitě (1911) na reálném gymnáziu v rodišti absolvoval R. v Ml. Boleslavi kurs účetnictví na obchodní akademii a pracoval zde nejprve jako úředník městské spořitelny, od 1920 jako účetní úředník městské správy; 1953 odešel do důchodu.

R. dramatická tvorba byla motivována dlouhou tradicí ochotnického divadelnictví v autorově rodišti a vycházela z dobové obliby nenáročného veseloherního žánru. Debutoval jako autor pohádkové hry *Šťastný král*, reflektující začátek 1. světové války (pro děti napsal rovněž satirickou báchorku *Mečem prince Radsla-*

va). Těžištěm jeho díla se však staly veselohry, v nichž převažovala sentimentálně pojatá témata milostných a manželských vztahů z prostředí středního měšťanstva (*Minulost pana rady*, *Manželské dueto*, *Ženuščin přítelíček* aj.), a později selankovitá operetní libreta především z vesnického života (*Husopaska*, *Děvčátko z hájovny*, *Skřivánek z Podlesí* aj.). Hlavním prostředkem R. humoru byla situační komika využívající charakterní kresby postav. Nejúspěšnější autorova veselohra *V tichém hnízdečku* byla po inscenaci ve Švandově divadle v Praze označena za plagiát německé hry 360 Frauen od H. a J. von Wentzelových. R. rovněž napsal válečné drama *Na polském zámku*; ve venkovských dramatech *Otcovrah* a *Děti z hor* usiloval o hlubší postižení morální stránky patriarchálních vztahů. Zaměření na lidová jeviště se promítlo i do R. adaptací cizích předloh (z dramatizací próz A. V. Šmilovského zůstala nevydána hra Farář ze Záluží) a do překladů veseloher.

KNIŽNĚ. *Hry*: Šťastný král (pro ml., b. d., 1914. i prem., hráno též s tit. Píseň míru, hudba J. Hruška); Minulost pana rady (b. d., 1919, prem. 1916); Bílá černoška (b. d., 1919); Manželské dueto (1919); V tichém hnízdečku (1920, prem. 1919); Na polském zámku (b. d., 1920); Ženuščin přítelíček (b. d., 1922, prem. 1921, podle R. Auerheimera); Otcovrah (b. d., 1925, podle P. Zodera); Mečem prince Radslava (pro ml., b. d., 1926); Děti z hor (b. d., 1926); Parnasie (b. d., 1926, i prem., podle A. V. Šmilovského); Starý varhaník (b. d., 1932, podle A. V. Šmilovského). – *Překlady*: M. Neal, Ph. Weichand: Svatý Florián (b. d., 1922); L. Fulda: Útěk z manželství (b. d., 1927). – *Operetní libreta*: Husopaska (b. d., 1928, i prem., hráno též s tit. Selská krev, hudba E. Starý); Děvčátko z hájovny (b. d., 1930, hudba E. Starý); Nevěsta z Tater (b. d., 1934, i prem., hráno též s tit. Lesní panenka, hudba E. Starý); Naši baráčníci (b. d., 1935, hudba E. Starý); Nic než smůla (b. d., 1936, i prem., hráno též s tit. Kohoutek a slepička, hudba J. Baloun); Skřivánek z Podlesí (1937, hudba J. Baloun); Rusovlasá Andula (1938, i prem., hudba J. Baloun); Královna obžinek (1942, i prem., hráno též s tit. Studenti na žních, hudba J. Baloun). ■ SCÉNICKY. *Hry*: Svatební noc paní Elly (1930); Stříbrné střevíce (b. d.). – *Překlad*: H. Bachwitz: Galantní noc (1926). ■

LITERATURA: ● ref. insc. V tichém hnízdečku: es, PL 21. 10. 1919; jv. (J. Vodák), Venkov 21. 10. 1919 ●; J. O. N. (Novotný): Hlídka časopisecká (o R. plagiátorství něm. předlohy hry V tichém hnízdečku), Cesta 4, 1921/22, s. 275; vr.: ref. Parnasie, PL 19. 6. 1926.

pš

Eduard Rüffer

* 27. 12. 1835 *Liebenswerda* (Německo)† 16. 11. 1878 *Praha*

Českoněmecký spisovatel; prozaik, básník, dramatik a libretista, autor vojensko-politických studií.

Otec pocházel z rodiny pobělohorských exulantů usídlených v Dolní Lužici, matka byla Němka. R. studoval v Berlíně a Gotě (historie, moderní filologie), 1859 v Praze (údajně plnil slib dědovi, že se nezpronevěří svému českému původu). Již 1860 se však účastnil v Itálii tažení Garibaldiho proti Neapolsku a pak spolupracoval s italským listem *Popolo d'Italia*. V době konfliktu o Šlesvicko-Holštýnsko (1863–64) mezi Pruskem a Rakouskem na jedné a Dánskem na druhé straně sbíral v Duryjsku dobrovolníky a psal válečné zprávy do pražských novin (*Politik*). Z Goty natrvalo přesídlil 1864 do Prahy, kde se oženil a pracoval jako novinář v redakci něm. deníku *Politik*, vydávaného J. S. Skrejšovským. Tiskl tam fejetony, politické úvahy, ale též povídky a romány i válečné zprávy z prusko-rakouské války 1866. Krátce před svou smrtí přestoupil do jiného Skrejšovského listu *Epoche*. Byl členem Umělecké besedy (od 1867). Vedle své novinářské profese se zabýval i studiem vojenství a válečné strategie, stal se znalcem poměrů na Balkáně a na evropském východě, sepisoval obsáhlá pojednání o evropských válkách posledních let, vydával vojenské časopisy a řídil vojenskou knižnici. Jako stoupenec federalizovaného Rakouska a územní samosprávy patřil k vytrvalým obhájcem práv českého národa. Existují však též důkazy, že byl konfidentem pražské policie. Zemřel na tuberkulózu a byl pohřben na evangelickém hřbitově v Karlíně.

R. rané, německy psané práce tvoří verše (o Garibaldim), historické tragédie ze starého Říma a kartaginských válek i romány. Od poloviny 60. let vycházela však R. beletrie už jen česky. Byla psána v dobově příznačném žánru salonního románu, u R. však někde poklesl až na hranici triviality. I tak se však v těchto románech uplatnil autorův dominantní zájem historicko-politický; jejich syžetům sice vedouly milostné zápletky, ty se však odehrávaly na pozadí bohatě, až dobrodružně rozvíjeného politického dění a s doprovodem autorových historických a filozofických úvah. Za nositele dějů byly voleny i historické postavy, ať už zašifrova-

né (v klíčovém románě *Zrádce národa*, podávajícím rušné děje v Čechách od 1847 až do 1866 a fantasticky deformujícím skutečnost, vystupuje novinářský padouch a zrádce Lapina, tj. K. Sabina), ať autenticky pojmenované (jako milovník fiktivní postavy hraběnky tam figuruje herec J. J. Kolár, 1848 členové revolučního Nár. výboru, kníže A. Windischgrätz aj.). I do R. románů proniká zájem o postavení českého národa v Evropě, ale též autorova antisemitská orientace, zvláště výrazná v románě *Spiknutí Židů v Praze* lícícím, jak mezinárodní židovská organizace připravuje opanování Evropy. – Jako český dramatik se R. projevil nehranou nedivadelní tragédií z bojů bulharského národa proti Turkům (*Na Balkáně*) a hlavně librety, zčásti veršovanými, k operám K. Šebora (*Blanka, Nevěsta husitská*) a J. R. Rozkošného (*Svatojánské proudy*), z nichž zvláště poslední zaznamenala dobový úspěch, byť právě proti libretu směřovaly hlavní výtky kritiků. – Česky i německy současně vycházely rozsáhlé historické analýzy evropských válek nedávných let (německo-francouzské 1870, rusko-turecké 1877–78, slovansko-turecké 1875–78) a ani v nich nechybějí umělé konstrukce, nejčastěji v předpovědích rakousko-ruské války. Několik prací o moderní válečné strategii a taktice, úvahy o osudech Rakouska a též německy psaná biografie italského krále Viktora Emanuela dokreslují portrét všestranného novináře a publicisty i dobou úzce omezeného beletristy. V rukopise mj. zůstala rozsáhlá historická práce o Balkáně. V R. podobizně uvádí J. Neruda další jeho prozaické práce *Internacionála* a *Král poctivec*, jejich vydání však nejsou bibliograficky evidována, právě tak jako v Ottově slovníku naučném zmíněná próza *Na Dušičky*.

PSEUDONYM, ŠIFRA: Der Verfasser des Feuilletons; E. R. ■ PŘÍSPĚVKY in: Budivoj (1865); Correspondance slave (1872–73); Correspondance tchèque (Berlín 1869); Correspondenz (1869); Dalibor (1860); *Epoche* (1878); Kritická příl. k NL (1865); Leuchtkugeln (1864–65); Nár. listy (1860–71); Österreichischer Reform-Kalender (1864); *Politik* (1863–77; 1863 Aspromonte, 1864 Die Jakobiner in Österreich, 1866 Après nous le déluge); *Popolo d'Italia* (Milán 1860); Praha (1867); Rodinná kronika (1864); Světozor (1867); Vlast (1871–73, vojen. čas.); Žižka (1870–71). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Sophonisbe (D, Gota 1857); Fata morgana (D, Gota 1860); Herrmannschlacht (D, Gota 1862); Lorelei (D, Gota 1862); Gedichte (Gota, 1864); Der letzte Römer (D 1865); Aus den Papieren eines Toten oder Die Geheimnisse von Prag in den Jahren

1848, 1849 und 1850 (R 1865); Aspromonte (R 1865); Das Leben Julius Caesars (D 1865); Die Jakobiner in Österreich (R 1865); Papež a revoluce (R 1865); Na Balkáně (D 1868); Nevěsta husitská (libreto, 1868, hudba K. Šebor); Blanka (libreto, 1870, hudba K. Šebor); Zrádce národa 1–3 (R 1872); Die letzten Tage von Alt-Österreich (R 1872); Svatojánské proudy (libreto, 1873, hudba J. R. Rozkošný); Spiknutí Židů v Praze 1–3 (R 1873); Děti soumraku (R b. d., 1875). – *Překlad*: G. Massari: Graf Cavour's Leben und Wirken (1874, z ital. do něm.). – *Ostatní práce*: Die Balkanhalbinsel und ihre Völker vor der Lösung der orientalischen Frage (Budyšin 1869); Die Strategen und die Strategie aus der neuesten Zeit (1869); Celé jihoslovanské bojiště (1870); Eine strategische Studie über Dalmatien, Montenegro, Bosnien und die Herzegovina (1870); Všeobecný válečný dějepis (1870); Kniha o strategii (1870); Moderní taktika (1870); Pravidla cviku pro c. k. řadovou pěchotu, zálohu a zemskou domobranu (1870); Die Geheimnisse des Sieges (1870); Phantasiekrieg gegen Russland (Videň 1871); Válka francouzsko-německá roku 1870, politicko-strategicky sepsaná (1872, též něm.); Pravidla cviku pro rakouskou jízdu (1872); La guerre du Second empire contre l'Allemagne (1873); Une cause célèbre (analýza procesu s J. S. Krejčovským, 1873); Fünfundzwanzig Jahre Kaiser von Österreich (1873); Válka slovansko-turecká (b. d., 1877); Die politische Strategie oder Kriegspolitik (Videň 1877); Land und Leute von Bosnien und der Herzegovina (1878); König Viktor Emmanuel (Videň 1878); Válka rusko-turecká (1878, též něm.); Plevno, ein Denkstein der modernen Kriegsgeschichte (1878); – posmrtně: Das Mittelalter und seine Seestrategie (1879). ■ REDIGOVAL časopisy: Leuchtkugeln (1864–65), Žižka (1870–71), Vlast (1871–73), Correspondance slave (1872–73); knižnici: Vojenská bibliotéka (1869–72). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Österreichischer Reform-Kalender (1864). ■

LITERATURA: ● ref. Svatojánské proudy: P. (L. Procházka), NL 5. 10. 1871; (an.): Světozor 1871, s. 488; Květy 1871, s. 335 ●; ● nekrology (an.): NL 17. 11. 1878; Světozor 1878, s. 587; Osvěta 1879, s. 87 ●; J. Malý in Naše znovuzrození 6 (1880, s. 89 a 202); an. (J. Neruda): E. R., Humorist. listy 1885, s. 142 → Podbizny 3 (1955).

zp

Ruch

1868, 1870, 1873

Zprvu básnický almanach, v němž hromadně vystoupila nová generace následující po májovcích a projevující se aktualizací národní a sociální tematiky, poté volný soubor příspěvků soustředěných na základě veřejné výzvy.

Výlučně básnický almanach vznikl z potřeby hromadného vystoupení mladých autorů, kteří již po několika let působili v několika literárních spolcích na pražských i venkovských středních školách a vydávali tam své rukopisné časopisy. Umožnil jim lépe proniknout ke čtenářům než jednotlivými sbírkami, jejichž zveřejňování se zvláště v případě začátečníků setkávalo s krajní neochotou nakladatelů. Jeden z těchto spolků, Ruch, založili 1865 už tehdejší vysokoškoláci. Zanikl sice za války 1866, ale dal jméno sborníku iniciovanému J. Gollem a J. V. Sládkem za pomoci B. Čermáka, E. Miřiovského, V. Šnajdra a za finanční podpory tehdy už lékaře E. Engla. Vyšel vlastním nákladem jako upomínka na položení základního kamene k Nár. divadlu a na jeho stavbu byl také určen výnos publikace. Ročenku redigoval J. V. Sládek, nesla podtitul Básně české omladiny a Sládkovo vstupní veršované věnování apostrofovalo matku Vlast. Už 1868 byl připraven 2. roč. almanachu, avšak nejprve marné hledání nakladatele a pak odjezdy pořadatelů J. V. Sládky a po něm E. Miřiovského do ciziny způsobily, že pokračování vyšlo až 1870 za redakce A. Čapka a J. Düricha, jemuž shromážděné práce E. Miřiovský předal. K nim přibyla řada nových příspěvků, takže autorský soubor se takřka ze dvou třetin obměnil. 2. roč. nesl podtitul Almanach omladiny českoslovanské, vyšel nákladem I. L. Kobry a byl věnován „velikého Čecha mistra Jana Husi památce věčné“. 3. roč. se sice začal opět připravovat už v době vydání 2. roč., ale vznikly dvě redakce: dosavadní a další, zvolená na schůzi za účasti asi deseti původních spolupracovníků v sestavě M. Krajník, J. Martinec a L. Quis. Obě vydaly výzvu k zaslání příspěvků a teprve na podzim 1872 byla zvolena nová redakce ve složení J. Dürich, J. Kálal a J. R. Nejedlý. Almanach s opakujícím se podtitulem pak vyšel nákladem knihtiskárny A. Čapka v Jičíně v komisi knihupectví F. A. Urbánka v Praze. Byl zasvěcen památce J. Jungmanna a jeho výnos byl určen buď na vavřínový věnec k učencově soše, nebo na postavení pomníku V. Šolcovi. Prodlením a roztržkou došlo zase k výrazné proměně účastníků. Jejich počet se zvýšil na 52, ale z 1. roč. se na třetí ročenice podíleli jen tři přispěvatelé.

V 1. roč. R. se poprvé hromadně představila nová básnická generace intenzivně prožívající situaci následující po národním rozmachu 60. let. Hlásila se k obecnému vypjatému úsilí

o rovnoprávné státoprávní postavení českého národa a zároveň byla zasažena deziluzí po rakousko-uherském vyrovnání pomíjejícím nároky českého národa. Právě zde se spolu s proklamovaným národním radikalismem rodí pojetí národa jako žebráka a otroka duchem, alegorie dehtaného národa a jeho jinotajně zahalených a neurčitých nepřátel coby tyranů a vrahů (J. Dürich, E. Miřiovský, L. Quis, J. V. Sládek), pojetí vrcholící v 90. letech Čechovými Písněmi otroka. Apostrofy svobody a výzvy k činům (J. Durdík, E. Miřiovský, Ž. Vrba), elegickou lyriku (V. Šnajdr, F. Vlňa) i historickou epiku (S. Čech, J. Dürich, L. Quis), svorně poukazující na slavnější minulost národa, provázejí i ohlasy slovanské folklorní epiky oslavující hrdinné boje s Turky (B. Čermák). Zájem o úděl národa je nezdědka spojen i s odporem vůči sociální nespravedlnosti (S. Čech, J. Martinec). Protěžek aktualizující politické a sociální poezie tvoří v duchu romantismu meditující lyrika, zaujatá přírodním děním, tajemstvími vesmíru, snovými preludy i útrapami duše (O. Červinka aj.), i tragická milostná baladika a epika s cizokrajnými motivy (J. Goll), ojediněle i humorného ladění (J. V. Sládek). Oba proudy se občas prolínají u jednoho autora (E. Miřiovský, J. V. Sládek) a oba též vyznačuje rétorická vzrůsnost a nápaditá variabilita ve stavbě strofy i ve volbě verše. Oba také vypovídají o tematickém rozvrstvení generace na ruchovce a lumírovce, ale též o společných kořenech jejich poetiky. Ohlasy písňového folkloru, erbenovské baladiky i deklamovánky v podobě bérangerovské šansony (B. Ptačovský) představuje pak třetí, rychle se konvencionalizující složku almanachu. Na jeho 1. roč. se autorsky podíleli: S. Čech, B. Čermák, O. Červinka, J. Durdík (pseud. Jan Sušil), J. Dürich (pseud. Josef Josefovič), J. Goll, A. Kotrbelec, M. Krajník, J. Martinec, E. Miřiovský, V. J. Pokorný, F. L. Polák, B. Ptačovský, L. Quis, J. V. Sládek (též pseud. Vojtěch Černý), F. Šimeček, V. Šnajdr (podp. V. Šnajder), E. Špindler, F. Vlňa, Ž. Vrba. – Autorsky rozšířená 2. ročenka znamenala rozmělnění a stírání obou dosavadních určujících tendencí, kdy převažovala ona třetí, folklorně ohlasová písňová složka a její zpravidla stereotypní, tragicky stylizovaná milostná tematika. Pokračovala i patetická vlastenecká lyrika a epika alegorizující neuspokojivé postavení národa, opakovala se též sociální baladika, tentokrát však zpravidla

proměněná v klišé konfliktů nerovné lásky. Nevšední sociální látku do druhého souboru vnesl jen J. V. Sládek obžalobnými verši o údělu indiánských kmenů v Americe, spojení sociální motiviky s vlasteneckou V. Šolc v opisné a zdobné historické lyricko-epické skladbě Dalibor a slovanskou inspiraci, tentokrát ze slovenských Tater, B. Čermák. 2. roč. R. zaplnili příspěvky A. V. J. Crha, A. Čapek, B. Čermák, O. Červinka, J. S. Čipera, J. Dürich, A. Dvořáková-Mráčková, J. Goll, V. Hes, G. Heš, A. Hoffmannová, J. Hradecká, J. Ježek, J. B. Jilovecký, V. H. Jirota, A. Kotrbelec, M. Krajník, E. Krásnohorská, H. Lejsek, F. Marjanko, J. Martinec, J. Matoušek, E. Miřiovský, B. Mühlsteinová, J. Nečas, J. R. Nejedlý, J. Nosek (podp. J. Nosek-Zádvorský), J. B. Pecka (pseud. Boleslav Strahovský), F. L. Polák, L. Quis, T. Ryšánek, J. V. Sládek, V. Šnajdr (podp. V. Šnajdr), V. Šolc, J. J. Toužimský, Ž. Vrba, J. Wunsch (podp. Vojmír J. Wunsch), F. Zahradka, A. Zátka. – 3. roč. almanachu se redaktorům rozpadl na velké množství jednotlivin od značného počtu autorů, z nichž většina odpověděla na výzvu o příspěvek, ale později se už literární práci nevěnovala. Tak zde převahy nabylo ochotnické veršování: v lyrice písňovost inspirovaná V. Hálkem nebo lidovou poezií, v epice schémata folklorní baladiky milostné. Autorsky zajímavá byla účast tří slovenských básníků (J. D. Boholubský, A. Bulla, M. Podkonický) i čtyř budoucích prozaiků (F. Herites, A. Jirásek, A. Stašek a Z. Winter), z tematického hlediska pak zvýšená pozornost věnovaná Slovensku, a to ve verších A. Heyduka, předpovídajících osvobození národa z maďarského jha, oslavujících jeho jazyk a obdivujících jeho přírodu, a v epice J. Kálala, vypravující tragický příběh lásky mezi Cikánkou a raněným bojovníkem za slovenskou svobodu. Objevila se i nová varianta veršů proti útlaču indiánů, tentokrát od zemědělského inženýra B. Trojana, který v Americe pracoval na zavražovací pracích, a také (vedle lyriky) ve verších J. Vrchlického o konci jednoho kmene z venezuelského údolí řeky Orinoko. Vlastenecká lyrika se nejvýrazněji projevila známou Modlitbou na Čerchově E. Krásnohorské, zařazenou do sbírky Ze Šumavy z téhož roku. V třetím ročníku R. verše tiskli J. Baše, J. D. Boholubský, F. A. Borovský, J. Boubela, A. Bulla, V. A. Crha (pseud. A. Volný), A. Čapek, G. Dörfel, J. Dunovský, J. Dürich, A. Dvořáková-Mráčková, F. Herites, A. Heyduk, A. Hoffman-

nová, J. V. Hrubý, J. Hubáček, P. Jehlička, B. Jelínek, J. Ježek, A. Jirásek, J. Kálal, B. Karbanová, B. Kokoška, J. Kozánek, E. Krásnohorská, K. Kučera, J. Kuchař, K. Lomnický, Z. Maník, F. Marjanko, E. Miřiovský, O. Mokřý, B. Mühlsteinová, J. R. Nejedlý, V. Novotný, J. B. Pecka (pseud. J. Boleslav Strahovský), V. Pekař, A. Pellant (pseud. A. P. Mělnický), M. Podkonický, R. Pokorný, F. J. Rypáček (podp. Jaroslav Sv. Rypáček), M. Slavinská, A. Stašek, B. Studničková, V. Šnajdr, B. Trojan, O. Trojanová, S. Vránek, J. Vrchlický, Z. Winter, J. Wünsch, A. Zátka.

LITERATURA: ● ref. R. 1: F. Schulz, NL 30. 4. 1868; G. P. F. (Pfleger Moravský), Nár. pokrok 13. 5. 1868; an., Květy 1868, s. 151; V. K., Světozor 1868, s. 270 ●; ● ref. R. 2: (an.:) Věstník bibliografický 1870, s. 35, 97; Světozor 1870, s. 95; Politik 10. 3. 1870; an. (J. Neruda), NL 16. 3. 1870 → Literatura 2 (1961); G. F. M. (Pfleger Moravský), Pokrok 16. a 19. 3. 1870 ●; (an.:) Veškerým pp. přispěvatelům a přátelům Ruchu... (výzva k volbě redakce), Věstník bibliografický 1870, s. 52; Též účastník Ruchu... (glosování rozporů ohledně redakce), tamtéž, s. 53; ● ref. R. 3: an. (V. Hálek), NL 5., 26. a 29. 8. 1873; F. Zákřejs, Osvěta 1873, s. 705; an., Lumír 1873, s. 400 ●; S. Čech: Mé první vystoupení v Ruchu, sb. Černá hodinka 1 (1892); L. Quis: České manifestační almanachy v letech padesátých až sedmdesátých, Květy 1898, s. 679; F. Strejček in České školy básnické 19. věku (1921, s. 79); A. Novák in Ruchovci a lumírovci v boji proti křivdě a za právo (1938); M. Pohorský in ant. Sny o štěstí (1986).

zp

Ruch (1)

1879–1888

Zábavně-naučný ilustrovaný časopis s převahou beletrie, vytvářený mladšími představiteli ruchovsko-lumírovské generace a Mladé Moravy, zprvu národně a slovansky orientovaný.

Podtitul: 1879 (roč. 1) Měsíčník pro zábavu se zvláštním zřetelem k produkci mladších spisovatelů; 1880–83 (roč. 2–5) Časopis pro zábavu a poučení (od 1882, roč. 4 na rozdíl od tit. listu v záhlaví jednotlivých čísel s přívlastkem Obrázkový); 1884–88 (roč. 6–10) Obrázkový časopis pro zábavu a poučení. – *Redaktor:* 1879–80 (roč. 1–2 do č. 3) F. L. Hovorka; 1880–81 (roč. 2 od č. 4 – roč. 3) F. Chalupa; 1882–84 (roč. 4–6) F. Brožík (podle F. Strejčka se na redakci od srpna 1883 do konce 1884 významně podílel A. Šnajdauf, též dle vlastních vzpomínek A. Š.);

1885–86 (roč. 7–8) F. Brožík a F. Kvapil; 1887 (roč. 9 do č. 3) F. Brožík; 1887–88 (roč. 9 od č. 4 – roč. 10) A. Wiesner (podle F. Strejčka s významným přispěním J. Herbeny); 1888 (roč. 10) hlavní spolupracovník ilustrované části V. Brožík, Paříž. – *Vydavatel:* 1879–80 (roč. 1–2 do č. 15) F. A. Urbánek; 1880–81 (roč. 2 od č. 16 – roč. 3 do č. 8) F. Brožík; 1881–82 (roč. 3 od č. 9 – roč. 4 do č. 17) J. Brožík (jako majitel a pak vydavatel a nakladatel); 1882–83 (roč. 4 od č. 18 – roč. 5) K. Wiesner; 1884–88 (roč. 6–10) A. Wiesner; vesměs Praha. – *Periodicita:* 1879 (roč. 1) měsíčník od října 3 čísla; 1880 (roč. 2) do března měsíčník 3 čísla, od dubna 2x měsíčně 18 čísel; 1881–88 (roč. 3–10) 3x měsíčně 36 čísel. Poté byl časopis prodán J. Ottovi a sloučen se Zlatou Prahou. – *Příloha:* 1886 (roč. 8) Umělecký Ruch (od ledna do června 5 čísel).

V časopise pojmenovaném R. v upomínku na almanach vydaný před jedenácti lety se představil mladší proud ruchovsko-lumírovské generace, která krátce předtím poprvé hromadně vystoupila v almanachu Máj (1878), v Almanachu české omladiny (1879) a též na Moravě ve sbornících Zora (1877 a 1878). R. znamenal pokus nalézt společnou generační základnu pro oba vyhraňující se směry v české literatuře, lumírovský a ruchovský. Zaměřením prvních redaktorů F. L. Hovorky k polonistice a F. Chalupy k rusistice však od počátku nabyla v R. převahy národní a slovanská orientace, jak se k ní přihlásilo i programové prohlášení z dubna 1880 a jak byla zvýrazněna volbou překladů, popularizujícími pojednáními, ukázkami z korespondence, cestopisnými črtami i informacemi z kulturního života slovanských zemí. Jak se však původní literární zaměření R. postupně rozšiřovalo slovem i obrazem o zájmy výtvarné (od 1881, roč. 3) a jak též rozdělení literatury na školu národní a kosmopolitní ztratilo po proběhlých bojích na aktuálnosti, zmírňovala se také jednostrannost dosavadní orientace časopisu. Zároveň se zavedením výtvarné části došlo k oživení i složky zábavné s pomocí pravidelného fejetonu, v němž pseudonym Všeuvěda rozmarňtě komentoval současné dění. Poté se *Fejeton* a *Rozhledy po literatuře a umění* po dva roky v různě modifikované podobě staly součástí časopisu (1884 tvořily Fejeton jen informace o novinkách dámské módy a o domácím zahrádkářství), až 1885 (roč. 7) vznikla jen jedna rubrika *Fejeton*, vyplňovaná úvahami, posudky a informacemi o literatuře, výtvarném umění, divadelních představeních a přechodně i o hudbě. Populárně-naučnou výtvarnou složku časopisu posílala

nejdříve 1886 (roč. 8) příloha *Umělecký Ruch* a pak zvláště rubrika *Galerie Ruchu*, jež měla suplovat absenci českého výtvarného periodika a zároveň komentovat obrazy vystavené v galerii A. Wiesnera.

Zprvu R. reprezentoval poměrně úzký okruh mladých autorů vstoupivších do literatury v průběhu 70. let. Zvláštní zřetel k vlastní produkci proklamovaný v podtitulu 1. roč. časopisu, což ještě zvýraznilo jeho generační ráz, způsobil, že se R. jen zvolna otevíral širší literární obci. V poezii nejdříve některým májovcům (J. V. Frič, A. Heyduk a 1883 J. Neruda, báseň *Ve lví stopě*) a nejmladším autorům (ve Světozoru a zde 1882 debutující J. S. Machar), v próze pak šireji (J. Arbes, V. Beneš Třebízský, I. Herrmann, J. Holeček, E. Krásnohorská, J. Lacina pod pseud. Kolda Malínský a 1884 ještě G. Preissová, K. V. Rais a Z. Winter). Díky tomu celková úroveň časopisu stoupala, což se v beletristické části výrazně projevilo po vstupu F. Kvapila do redakce. Během jeho dvouletého působení (1885–86, roč. 7–8) mezi pravidelné přispěvatele veršů přibyli J. Vrchlický i S. Čech, z mladých A. Sova a F. X. Svoboda, s prózou pak zejména F. Herites, A. Jirásek, J. Lier. Za redakce A. Wiesnera spolu s dalšími mladými básníky ještě J. Zeyer, Slovák S. Hurban Vajanský a prozaik J. K. Šlejhar. J. Herben tu otiskoval na pokračování kroniku *Do třetího a čtvrtého pokolení*. *Poezii* před vstupem F. Kvapila do redakce v R. zveřejnili zejména L. Arietto, L. Brtnický, B. Čermák, J. Červenka, G. Dörfel, F. Doucha, J. V. Frič, I. Geisslová, J. Herben, J. Herda, A. Heyduk, J. Hudec, F. Chalupa, J. Jakubec, K. Jiránek, J. Kalus (i podp. Kallus), A. Koukl, E. Krásnohorská, J. Křišťan (pseud. Jan Calvi), F. Kvapil (i podp. F. V. Kvapil), K. Leger (i pseud. Karel Lenský), J. S. Machar (i podp. Sv. Machar a pseud. Ant. Rousek), O. Mokřý, C. S. Moudrý, B. Mühlsteinová, A. E. Mužík, J. Nečas, J. Neruda, R. Pokorný, O. Prokoš, pseud. N. D. Satyrov, F. Stupecký, M. A. Šimáček, A. Škampa, A. Šnajdauf, E. V. Štolovský, F. Ulrich, J. Voráček, E. Zitek. Za Kvapila se přidali O. Auředníček, S. Čech, J. Haasz (pseud. Jaroslav Zvonar), K. B. Hájek, B. Kaminský, K. Kučera, L. Lošťák, A. Sova (pseud. Ilja Georgov), F. X. Svoboda, J. Tilšer, J. Vrchlický. Za Wiesnera ještě přibyli E. Čenkov, B. Grünwald, G. Jaroš, R. Jesenská (pseud. Eva z Hluboké), A. Klášterský (pseud. Petr Jasmín), A. Klose, J. Kvapil a Slovák S. Hurban Vajanský. *Prózu*

v první éře R. tiskli: P. Albieri (podp. Albier), J. Antoš, J. Arbes, V. Beneš Třebízský, J. J. Benešovsky-Veselý, O. Bystřina, G. Dörfel, A. Dostál, Č. Fassati, C. L. Frič, J. V. Frič, I. Geisslová, D. Hanušová, J. Herben, I. Herrmann, J. Holeček, F. L. Hovorka, J. M. Hovorka, F. Chalupa, O. Jedlička, Č. Kalandra (pseud. Č. Orlický), J. Klecanda, J. Korn, J. Kožíšek, E. Krásnohorská, B. Kunětická, J. Lacina (pseud. Kolda Malínský), K. Leger (i pseud. Karel Lenský), A. E. Mužík, F. Nečas, G. Preissová, K. V. Rais, F. Roháček, V. Řezníček, O. V. Seykora (pseud. O. S. Kostecký), P. Starý, F. Stupecký, K. Světlá, V. Veverka, Z. Winter. Nově za Kvapilovy redakce pak J. Braun, F. Herites, J. L. Hrdina, E. Jelínek, A. Jirásek, J. D. Konrád, J. Košin z Radostova (podp. J. K. z Radostova), J. Krušina ze Švamberka, J. Lier, J. Vrchlický. Po odchodu Kvapila ještě J. K. Hraše, F. Sláma, K. Škába, J. K. Šlejhar a slovensky S. Hurban Vajanský. *Dramatické texty* zveřejnili J. V. Frič, O. V. Seykora (pseud. O. S. Kostecký) a A. Koukl. Prvotní slovanská orientace se nejvýrazněji prozrazovala v překladech beletrie a v pojednáních o cizích literaturách. Z ruské poezie se uváděli zejména A. S. Puškin (V. A. Jung – Eugen Oněgin, R. Pokorný a J. Voráček) a M. J. Lermontov (B. Justová, K. R. Hupner, R. Pokorný – Démon), z ostatních F. N. Tútčev (F. Jaroš, F. Kvapil), V. A. Žukovskij (F. Chalupa), N. I. Krylov (H. J. Mejsnar), z prózy V. M. Garšin (K. Štěpánek), I. S. Turgeněv (J. E. Luncar) a M. J. Saltykov-Ščedrin (J. Wagner). Z polské poezie se největší pozornost věnovala A. Mickiewiczovi (F. Chalupa, F. Kvapil, A. Šnajdauf), M. Konopnické (F. Chalupa, J. Hudec a A. Schwab-Polabský) a A. Asnykovi (F. Kvapil), verše tlumočili ještě J. Nečas, R. Pokorný (i šifra R. P.) a E. Zitek, prózu A. H. Čáslavský (B. Prus), C. L. Frič, F. A. Hora. Verše jihoslovanských národů překládali L. Alin, J. Hudec (P. P. Njogoš, F. Prešeren) a L. Tesař, lužickosrbské A. Černý, bulharskou prózu J. Voráček (I. Vazov) a slovenskou F. Brožík (S. Hurban Vajanský, E. Šoltéssová). Z ostatních literatur největší zastoupení měla literatura francouzská: v poezii A. Theuriet (L. Arietto a V. Černý), Ch. Baudelaire a Th. Gautier (J. Haasz), Ch. M. Leconte de Lisle (J. Vrchlický), V. Hugo, A. de Lamartine (F. Stupecký). F. Stupecký uváděl i prózu (též šifra -up-) A. Daudeta, G. Flauberta a É. Zoly, Zolu tlumočil též M. A. Šimáček, F. Coppéa a G. de Maupassanta F. Kvapil a Th. Banvilla V. Hladík.

Anglickou literaturu reprezentovali především G. G. Byron (B. Ruda, A. Šnajdauf) a A. Tennyson (V. A. Jung a L. Tesař), z Ossianových zpěvů verše tiskl G. Dörfl, prózu uváděla K. Špecingerová. Americká poezie byla zastoupena H. W. Longfellowem (J. Vrchlický), německá jen Nerudovým překladatelem G. Pawikovským (F. Chalupa, pseud. A. Vorel), ze španělské literatury přinášeli ukázky J. Červenka a V. Petřů, z italské J. J. Benešovský-Veselý a J. Vrchlický. Z menších literatur překládal dánského básníka F. Paludana-Müllera K. Kučera, S. Petöfiho C. S. Moudrý, římského A. Tibulla F. Chalupa, z karelofinského eposu Kalevala ukázky J. Holeček a z vlámského prozaika H. Conscience V. Petřů. Většina překladatelů byla také autory pojednání o jednotlivých literaturách: o ruské psali zejména F. Chalupa, E. Jelínek (i šifra E. J.) a R. Pokorný, o polské F. L. Hovorka (i šifra -rka) a F. Kvapil, o polském dramatu C. L. Frič (i šifra L. C. F-č) a o polském výtvarnictví L. Brtnický. Jihoslovanským literaturám se věnovali J. Hudec a F. V. Vykoukal, slovenské J. Herben, R. Pokorný a zejména J. Vlček, ukrajinské S. Prokop a lužickosrbské J. Bart a A. Černý, italskou se zabýval J. Vrchlický a antickými literaturami T. Hrubý. Stranou nezůstala ani česká literatura zkoumaná v řadě studií a článků (i podrobovaná kritice ve své době oceňované a v roč. 8, 1886, předkládané též v souhrnných přehledech F. Kvapila). Také F. Chalupa psal souhrnně o českém básnictví, o aktuálních otázkách pak F. Bačkovský, J. Herben (o moravském duchovním životě, pseud. J. Kalina), E. Krásnohorská, A. Mattuška a A. Šnajdauf, o českém divadle J. Voborník (i šifra J. V-k.), vzpomínkovou stať o almanachu Máj tu otiskl J. V. Frič. Zvláště prozaické příspěvky v posledních dvou ročnících naznačovaly zesílený zájem o realismus a naturalismus, o což se vedle J. Herbena vypomáhajícího v redakci rozhodnou měrou zasloužil V. Mrštík. Stal se propagátorem těchto směrů v kritikách i ve vlastních a přeložených člancích o literatuře i malířství, využívaje tak mimořádné pozornosti, kterou R. výtvarnému umění věnoval. Poukazoval přitom také na stále ještě časté falešné chápání realismu. Také H. G. Schauer (pseud. Gordon) ve stati Čeho je nám třeba? uvažoval o způsobilosti české literatury odpovídat na aktuální potřeby národního života. Ve vlastní kritice se vedle různých šifer hlavně uplatňovali F. Bačkovský, L. Brtnický, J. Herben (i šifry H., J.

Hn.), F. Chalupa (i šifry Fr. Ch., Fr. Chp., ch., Chlp.), F. Kvapil (i šifry F. K. a K.), A. Šnajdauf (i šifra A. Š.), J. Vlček (i slovenská literatura), F. V. Vykoukal (i podp. F. Vykoukal a šifra F. V.) a v posledním období V. Mrštík (i šifra V. M.). Divadelní kritiku obstarávali: šifra Di ro, F. Kvapil, K. B. Mádl (i pseud. Nemo), A. Šnajdauf, J. Vrchlický (i pseud. Quidam a Amicus) a posléze V. Mrštík, o hudebním divadle pseud. Florestan a L. Dolanský, který psal přechodně i o hudbě (i šifry Lad. D-ý a L. D.). Duší výtvarné aktivity časopisu se záhy stal K. B. Mádl (i šifry K. B. M.), jenž měl na starosti i náplň přílohy 1886 (roč. 8) i rubriky Galerie Ruch (1887, roč. 9), než ho vystřídal V. Mrštík. Podílel se také na komentářích k otiskovaným ilustracím. Ve výtvarné kritice mu ještě příležitostně pomáhali L. Brtnický, V. Weiterweber (i šifra V. W.), o aktu tvorby v sochařství pojednal J. Arbes. Vedle beletrie, uměleckých statí a kritiky menšinovou populárně-naučnou část časopisu obstarávaly hlavně historické a kulturněhistorické statí (J. Herben, J. Lacina pod pseud. Kol-da Malínský, F. Menčík, J. Svátek, Z. Winter, mstopisná a etnografická pojednání B. Bernau, K. Čermák, J. E. Kouble, J. Krušina ze Švamberka, L. Kuba o ukrajinské a lužickosrbské národní písni a Č. Zíbrt) a cestopisné črty (D. Hanušová, O. Jedlička, E. Jelínek, E. M. Rutte, J. Wagner). Výtvarný doprovod časopisu zprvu 1881 (roč. 3) výhradně obstarával bratr vydavatele F. Brožíka V. Brožík, komentáře k nim psal M. Tyrš; postupně se okruh interpretů a ilustrátorů podstatně rozšířil a část příspěvků byla určena přímo pro R. Pravidelněji se tu vyskytovali malíři: M. Aleš, V. Brožík, B. Hlavín, A. Chittussi, F. Jenewein, K. Krejčík, B. K. Kutina, A. Lieb-scher, E. K. Liška, J. Mařák, V. Oliva, J. Schik-neder, J. Schwaiger (i podp. Hanuš Š.), G. J. Schulz, J. Věšín, F. Ženíšek. Od 1881 (roč. 3) pravidelní odběratelé získávali prémii, reprodukci obrazů V. Brožíka.

LITERATURA: ● ref. R.: C. L. Frič, Lit. listy 1881, s. 35 a 43; E. Š. (Špindler), Podřipan 23. 1. 1883; an., NL 14. 4. 1883; E. V. Hynek, Lit. listy 1883, s. 24; H. (J. Herben), ČČM 1884, s. 559; F. Bačkovský, Lit. listy 1884, s. 65; P. J. Vychodil, O. S. B., Zprávy apoštolátu tisku 1884, s. 104; an., NL 17. 3. 1885; an., NL 2. 4. 1886; M., Lit. listy 1886, s. 210; J. P. (Papežík), Hlídka lit. 1886, s. 112; -aue- (H. Pittauer), Lit. listy 1888, s. 167, 183 ●; F. Strejček: Národní škola básníků z r. 1879, ČMF 5, 1915/17, s. 400.

zp

Studentský časopis, v němž začala publikovat řada příslušníků poválečné wolkrovské generace.

Podtitul: 1. roč. (č. 1–7) Časopis Svazu středoškolského studentstva československého, (č. 8–9) Časopis českosl. studentstva středoškolského; 2. roč. Časopis československého studentstva. – *Redaktor:* red. kruh, 1. roč. Z. V. Kalista, A. Černík, K. Vaněk, F. A. Elstner, E. Pikart, K. Průcha, M. Weigert, K. Galla, od č. 3 také Z. Smetáček, odp. red. B. Müller, od č. 5 J. Bičíště; 2. roč. J. Novotný, K. Průcha, J. R. Wenig, odp. red. A. Procházka. – *Vydavatel:* neuveden; Praha. – *Periodicita:* 1. roč. 2x měsíčně, 9 čísel od února do června 1919; 2. roč. jen 2 čísla 15. 9. a 13. 10. 1919.

R. se vedle stavovské problematiky středoškolského studentstva věnoval zejména studentské literární tvorbě. Jednotlivá čísla sestávala zpravidla z úvodní beletristické části, z oddílů kritických referátů, někdy i větších pojednání (rubriky *Literatura*, *Divadlo*, *Umění*), z části věnované svazovým a obecným studentským záležitostem a z části sportovní. Jak vyplynulo z opakované informace pro přispěvatele (5. a následující čísla 1. roč.), odpovědnost za jednotlivé rubriky byla rozdělena mezi členy red. kruhu, z nichž beletristickou a kritickou část redigovali: Z. Kalista (poezie), A. Černík (próza), Z. Smetáček (lit. referáty), F. A. Elstner (divadlo, hudba), K. Vaněk (výtvarné umění).

Pro některé z příslušníků nejmladší literární generace, tehdy ještě středoškoláky (většinou oktávány), byl R. jednou z prvních časopiseckých tribun. Pravidelně sem přispívali zejm. Z. Kalista (básně), A. Černík, K. Vaněk, F. D. Engelmüller, dále I. Suk, K. Štorch, J. Knap, J. Weil aj. Dvě zásadní obsáhlé stati (Válka a následky její v životě středoškolského studentstva, Středoškolský student nechce znáti literatury svého národa) zde uveřejnil sotva sedmnáctiletý A. M. Piša, J. Wolker zde publikoval několik básní v próze a Pohádku o bledé princezně, K. Teige (i šifra Tge) několik referátů a stať Nová doba ve výtvarném umění. Časopis přinesl též několik překladů (Ch. Dickens, Th. Gautier, N. A. Někrasov).

es

Soubor husitských veršovaných a prozaických skladeb zaměřených k obraně Husovy památky i nábožensko-politického stanoviska jeho vyznavačů a proti vládě Zikmunda Lucemburského v Českém království.

Rukopis, chovaný v Gersdorfské knihovně v Budyšíně, vznikl 1448 jako opis skladeb napsaných v době největšího bojového vzepětí husitství v létě a na podzim 1420. Obsahuje 1. prozaickou *Žalobu Koruny české k Bohu na krále uherského a sbor kostnický*, 2. prozaický *Porok České koruny králi uherskému, že neřádně korunu přijal a v království české se násilím tiskne* (obě invektivy jsou přepracováním anonymních latinských publicistických projevů určených k agitaci mezi evropským vzdělanstvem), 3. soupis národů, zemí a duchovních hodnostářů, kteří se zúčastnili Zikmundova obležení Prahy 1420 (s veršovaným úvodem), 4. veršovanou *Žalobu Koruny české* (642 veršů), 5. veršovaný *Porok Koruny české ku pánům českým o korunování krále uherského* (666 veršů) a 6. rozsáhlý veršovaný dialog *Hádání Prahy s Horou* (2990 veršů).

Skladby – vytvořené jediným autorem – úzce navazují na rozvinutou básnickou techniku české veršované produkce z 2. poloviny 14. století (osmislabičná sdruženě rýmovaná dvojverší) a na kultivovanou, řečnický koncipovanou prózu. Jsou výrazem nálad a smýšlení vzdělaných českých přívrženců husitského reformního hnutí. Vyšly patrně z okruhu pražských univerzitních mistrů; nasvědčuje tomu obeznamenost s nábožensko-politickými stanovisky husitské i římské strany a zběhlost v teologických argumentech, na nichž je soupeřící strany zakládaly. Všechny skladby, vyhrocené do politických invektiv se zdůrazněnou agitační funkcí, jsou proniknuty patosem husitského odporu proti králi Zikmundovi, církevní politice a kostnickému koncilu: uvádějí a hodnotí konkrétní jevy současného politického, náboženského i válečného dění, nazírajíce je ve výrazných kontrastech. Husitský názor, pojmávaný jako projev celonárodního patriotického smýšlení, je vyjádřen tradičními, ale nezvykle akcentovanými básnickými prostředky (kalamburní rý-

my, řečnická naléhavost, alegorie, útvar básnického dialogu-sporu). Literární kultivovanost všech skladeb svědčí o tom, že jejich autor patřil k nejvýznačnějším a nejvzdělanějším básníkům své doby, ale pokusy ztotožnit jej s určitými, jménem známými literáty husitské doby – zejména s Vavřincem z Březové – nedošly obecného souhlasu.

EDICE: Husitské skladby Budyšínského rukopisu (1952, ed. J. Daňhelka). – *Ukázky in*: Z. Nejedlý: Dějiny husitského zpěvu za válek husitských (1913; z Hádání Prahy s Horou) → Dějiny husitského zpěvu 4, 5 (1955); A. Kraus: Husitství v literatuře, zejména německé 1 (1917; z Hádání Prahy s Horou); J. Macek: Ktož jsou boží bojovníci (1951); Výbor z české literatury doby husitské 1 (1963; z Žaloby Koruny české, z Poroku Koruny české, z Hádání Prahy s Horou); Barvy všecky (1982, ed. J. Kolár, E. Pražák; Porok Koruny české, Hádání Prahy s Horou). ■

LITERATURA: J. Srezněvskij: Literní zprávy ze Slezska a Lužice, ČČM 1840, s. 403; V. Flajshans: Bohemika Gersdorfské knihovny v Budyšíně, ČČM 1909, s. 133; Z. Nejedlý in Dějiny husitského zpěvu za válek husitských (1913) → Dějiny husitského zpěvu 4, 5 (1955); A. Kraus in Husitství v literatuře, zejména německé 1 (1917); F. M. Bartoš: Z husitského i bratrského dějepiscetví. 4. Z nových i starých spisů Vavřince z Březové, ČČM 1920, s. 193; J. Pekař in Žižka a jeho doba 1 (1927); F. M. Bartoš: Z publicistiky husitského odboje, LF 1928, s. 334; R. Jakobson: Úvahy o básnictví doby husitské, SaS 1936, s. 1; F. M. Bartoš: Básník v husitské bouři, in Knihy a zápasy (1948); R. Urbánek: Satirická skládání Budyšínského rukopisu M. Vavřince z Březové z r. 1420 v rámci ostatní jeho činnosti literární, Věstník KČSN 1951, č. 3 + in Z husitského věku (1957); F. M. Bartoš: Z politické literatury doby husitské. 3. Vavřinec z Březové, Sborník historický 5, 1957, s. 42; A. Škarka: Význam Dekretu kutnohorského pro rozvoj českého jazyka a písemnictví, AUC Praha, Philosophica et historica 2, 1959, s. 41 → Půl tisíciletí českého písemnictví (1986); F. Seibt: Slyšte, nebesa. Eine hussitische Propagandaschrift, Bohemia 1960, s. 112; E. Pražák: Hádání Prahy s Horou a Rozmlouvání o Čechách ve vzájemném vztahu a ve vývoji českého dialogu, LF 1965, s. 204; F. M. Bartoš: O básníku husitských skladeb sborníku budyšínského a o Rozmlouvání o vzniku husitské bouře z r. 1424, LF 1966, s. 133; D. Marečková: Leningradský zlomek staročešské veršované skladby husitské, Sborník NM v Praze, ř. C – lit. hist., 1962, sv. 12, s. 65; F. Šmahel in Idea národa v husitských Čechách (Čes. Budějovice 1971).

jk

Rukopis hradecký

Kolem 1370

Sborník staročeských básnických děl.

R. h. je pergamenový – dnes značně poškozený – kodex o 145 listech formátu 8,5 x 11,5 cm, psaný kolem 1370. Obsahuje 1. *Legendu o sv. Prokopu* (v dochované podobě 1084 veršů), 2. *Pláč Marie Magdaleny* (1008 veršů), 3. *Pláč sv. Marie* (429 veršů), 4. *Devatero radostí sv. Marie* (555 veršů), 5. *Umučení Páně* (654 veršů), 6. *Desatero kázanie božie* (1194 veršů), 7. *Zdrávas Maria* (124 veršů), 8. *Svatý Jene apoštolo* (40 veršů, psáno jinou rukou), 9. *Satiry o řemeslnících a konšelích* (542 veršů), 10. *O lišce a o čbánu* (97 veršů), 11. *O bohatci* (345 veršů). Do odborné literatury uvedl rukopis J. Dobrovský, který jej 1786 získal při návštěvě Hradce Král. od tamějšího děkana M. Kliera. Název *Rukopis hradecký* mu dal V. Hanka v úvodu k prvnímu dílu Starobylých skládání (1817); v tomto a v dalších dvou dílech (oba 1818) otiskl celý jeho obsah, ale nedodržel rukopisné pořadí textů. Osudy R. h. předtím, než se dostal do rukou Dobrovského, nejsou úplně jasné; ani svým vznikem, ani svým původním uložením ovšem nijak nesouvisí s Hradcem Král., jak by mohl název vytvořený Hankou sugerovat. Od 1774 jej vlastnil exjezuita L. J. Šeršník, který byl krátce adjunktem klementinské knihovny; ten ve své autobiografii tvrdí, že mu rukopis odkázal sekretář arcibiskupské konzistoře V. P. Duchcovský, ale je pravděpodobné, že jej ve skutečnosti po zrušení řádu (1773) vynesl z knihovny koleje Karla IV. (tzv. menší knihovny klementinské). Asi 1776 jej před svým odchodem do Těšína buď daroval, nebo dal spolu s jinými rukopisy do úschovy královéhradeckému biskupovi J. O. Kayserovi; ten t. r. zemřel, ale před smrtí rukopis odkázal Klierovi. Není také jasné, jak a kdy se R. h. od Dobrovského dostal do knižecí Lobkovické knihovny, v níž je doložen od 1825 (ještě 1818 jej Dobrovský uvádí ve svém majetku). Dnes je R. h. uložen v Národní knihovně v Praze (sign. XXIII G 92, dříve Lobk. 334).

A. Patera, který R. h. kriticky vydal, soudil podle množství a povahy písarských chyb, že to je přepis staršího rukopisu – nebo spíše několika rukopisů –, a rozbor jazyka ho přivedl k závěru, že texty, jež obsahuje, nepocházejí od jednoho básníka, nýbrž od několika autorů

z různých dob. Vlivem prací A. Havlíka se později v odborné literatuře prosadil opačný názor, že básně R. h. (snad kromě modlitby Svatý Jene apoštola) pocházejí od jediného autora; větší část jeho díla vznikla podle Havlíka v době Jana Lucemburského, Desatero a Satiry brzy po 1334. Havlíkovo mínění, založené na zkoumání veršových (speciálně rýmových) shod mezi jednotlivými básněmi, podepřel – s několika korekturami – R. Jakobson metrickým rozбором. Ten podle něho sice nedovoluje rozhodnout, zda básně R. h. pocházejí od jednoho autora, nebo jen od autorů jedné básnické školy, tezi o jediném básníku však lze přijmout jako pracovní hypotézu. Z jeho díla Jakobson vyloučil Umučení Páně, modlitbu Svatý Jene apoštola a bajku O lišce a o čbánu a zpřesnil relativní chronologii textů, již Havlík rekonstruoval (podle Jakobsona vznikly v tomto pořadí: Zdrávas Maria, Pláč Marie Magdaleny, Pláč sv. Marie, Devatero radostí sv. Marie, Legenda o sv. Prokopu, O bohatci, Desatero a Satiry; mariánsko-magdalenský cyklus je v tvorbě básníka R. h. obdobím lyrické poezie, poslední čtyři básně jsou obdobím veršované epiky, přičemž Legenda o sv. Prokopu a báseň O bohatci jsou zřejmě přepracováním starších děl). Havlíkovo datování básní R. h. se stalo neudržitelným poté, co V. Chaloupecký dokázal jednak rozбором údajů o hřivně a groších, jednak hojnými paralelami s díly Husových předchůdců, že Desatero a Satiry mohly vzniknout teprve v poslední čtvrtině 14. století, a představou jediného autora nepřímo otřásl E. Smetánka, který upozornil na rozpor mezi tímto poznatkem a Havlíkovým zjištěním, že básně R. h. vznikly před přehláskou $u > i$ (tj. jazykovou změnou, která začala probíhat v druhé čtvrtině 14. století a v jeho poslední čtvrtině byla dokončena). Zásadní obrát v názoru na R. h. způsobil teprve J. Vilíkovský a zvláště M. Weingart: ten ukázal metodologické vady Havlíkova rozboru veršových shod, zdůraznil jazykovou nejednotnost R. h., již si před Paterou povšiml už Dobrovský, a došel k závěru, že R. h. je sborník děl několika autorů z různých desetiletí 14. věku (podle Weingarta je z nich nejstarší Legenda o sv. Prokopu, která vznikla v kulturním okruhu Emauzského kláštera, založeného 1346; dílem jiné doby a jiného autora jsou Satiry a Desatero, jež vznikly v měšťanském prostředí, patrně koncem vlády Karla IV. nebo brzy po jeho smrti

1378 – od téhož autora snad pochází i parabola O bohatci; třetí celek tvoří mariánsko-magdalenský cyklus, jehož autorem snad je neznámý františkán). Pro Weingartovu tezi, že R. h. není dílo jednoho autora a jedné doby, snesl další argumenty A. Škarka a částečně ji zpřesnil (především ukázal, že Pláč Marie Magdaleny vznikl v okruhu Jana Milíče). Naproti tomu F. M. Bartoš vystoupil – pomíjeje v podstatě výsledky Weingartova rozboru – s hypotézou, že autorem básní R. h. je Johlín z Vodňan, a J. Hrabák s tvrzením, že Paterovo a Havlíkovo mínění jsou dvě krajnosti: navazuje na Jakobsona soudil, že rozbor verše vylučuje ze společného autorství Umučení Páně, modlitbu Svatý Jene apoštola a pravděpodobně i bajku O lišce a o čbánu, ale ostatní básně prý lze připsat témuž autorovi (rozdíly mezi nimi se podle Hrabáka dají vysvětlit předpokladem, že jednotlivé texty vznikaly v delším časovém rozpětí, jazykové archaismy předpokladem, že autor žil mimo pražské centrum vývoje spisovné češtiny). Shody mezi R. h. a Johlínovou latinskou postilou, jež Bartoš shledal, nejsou takového druhu, aby je bylo možno přijmout jako důkaz společného autorství, a Hrabákovu kompromisní řešení je neuspokojivé, protože po Weingartově a Škarkově práci je zřejmé, že versologický rozbor sám o sobě k určení společného autorství nestačí. Hrabákova teze nicméně ilustruje skutečnost, že problém autorství (resp. rozlišení autorských individualit) a doby vzniku (resp. absolutní i relativní chronologie) básní R. h. není dosud s konečnou platností objasněn. Beze zbytku není objasněn ani účel, k němuž byl R. h. pořízen. Jeho formát a úprava vedly A. Škarku k domněnce, že to byla příručka nějakého recitátora, nejspíš kazatele; J. Kolár má za to, že jde o opis staršího souboru textů pořízený nikoli pro potřeby kazatelské, nýbrž pro potřebu profesionálního recitátora (jokulátora).

EDICE: Hradecký rukopis (1881, ed. A. Patera); Hradecký rukopis (1969, ed. B. Havránek; faksimile). ■

LITERATURA: J. Dobrovský: Geschichte der böhmischen Sprache, Neuere Abhandlungen der k. Böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften 1791, s. 331 → knižně Geschichte der böhmischen Sprache und Literatur (1792, přeprac. vyd. 1818 s tit. Geschichte der böhmischen Sprache und ältern Literatur → všechny tři verze in Dějiny české řeči a literatury, 1936, ed. B. Jedlička); A. Patera in Hradecký rukopis (1881); A. Havlík: O rýmech přehlásky $u > i$ s původním u a i , LF 1887, s. 240 + Veršové sho-

dy R. h., ČČM 1904, s. 284 a pokr., ČČM 1905, s. 31 a pokr. + O skladateli R. h., ČČM 1906, s. 56 + V které době žil skladatel R. h., tamtéž, s. 255; V. Chaloupecký: V které době žil skladatel R. h.?, ČČH 1912, s. 1; E. Smetánka: LF 1912, s. 160 (bez nadpisu v rubrice Drobné zprávy; replika na práce Havlíkovy a Chaloupeckého); A. Havlík: Poznámky o původu a zpracování české povídky o Svodnici a jejím plačícím psu, Sborník filologický 1926, s. 81 (pozn. 29); J. Volf: Tzv. Hradecký rukopis. Dějiny jeho osudů, Časopis českosl. knihovníků 1926, s. 25 a pokr.; J. Vilíkovský: O staročeské poezii, Řád 2, 1934/35, s. 122 → Písemnictví českého středověku (1948, s. tit. Literatura bez spisovatelů?); R. Jakobson in Verš staročeský, Českosl. vlastivěda 3. Jazyk (1934); M. Weingart: Datierung und Ursprung der altschechischen Königgrätzer Handschrift, Slawische Rundschau 1938, č. 6; A. Škarka: Z problematiky českého gotického básnictví, ČČH 48–49, 1947–48, s. 30 → in Půl tisíciletí českého písemnictví (1986); J. Hrabák in ed. Staročeské satiry (1947, 2., přeprac. vyd. s tit. Staročeské satiry Hradeckého rukopisu a Šmilovy školy, 1962); F. M. Bartoš: Básník R. h., Jihočeský sb. historický 1948, s. 1; A. Škarka in Nástin dějin české slovesnosti v obdobích před rozkladem feudalismu 1 (1955); M. Kudělka in Leopold Jan Šeršík (Ostrava 1957); B. Havránek in Hradecký rukopis (1969, faksimile); J. Kolár: Staročeská bajka o lišce a džbánu. Pokus o kontextovou interpretaci, Wiener slawistischer Almanach 1981, s. 245; R. Jakobson: Iz istorii epičeskich form v češskoj poezii četyrnadcatogo veka, Selected writings 6, sv. 2 (Berlín, New York, Amsterdam 1985; část větší, nepublikované monografie z let 1922–24 vydané z autorovy pozůstalosti). – Viz též hesla: **Desatero kázanie božie, Legenda o sv. Prokopu, O bohatci, O lišce a o džbánu, Pláč Marie Magdaleny, Pláče Panny Marie, Radosti Panny Marie, Umučení Páně.**

jl

Rukopisy královédvorský a zelenohorský

1817 a 1818

Padělané zlomky pergamenových kodexů, které předstírají původ z 13. a 9.–10. století a údajně obsahují pozdější zápisy prvotní české, národně původní orální poezie. Historická epika, lyrickoepické skladby a lyrické písně RKZ vykazují vnějškovou podobnost se starým evropským básnictvím, zejména lidovým slovanským, svým poetickým charakterem a ideovostí však zplna odpovídají českému preromantismu. Dlouho u nás považovány za autentické, ovlivnily obrozené pojetí národní minulosti; spory o jejich pravost mocně zasáhly koncem 19. století do myšlenkového i politického vývoje české společnosti.

Dobové vysoké hodnocení starobylosti a etnický původních kultur vedlo u řady evropských národů od poloviny 18. do poloviny 19. století k vytváření falešných literárních památek dávnověku; u nás nadto motivovala takovéto padělky (první Píseň pod Vyšehradem z 1816, po RKZ Milostná píseň krále Václava, zlomek Evangelia sv. Jana, české glosy v latinském slovníku Mater verborum aj.) snaha podpořit oprávněnost národněobrodného úsilí dokumenty o existenci dávné české originální kultury, srovnatelné s nejstaršími evropskými. Rukopis královédvorský (RK) údajně objevil 16. 9. 1817 V. Hanka ve věži děkanského kostela ve Dvoře Král. Skládá se ze sedmi pergamenových dvoulistů oboustranně popsaných (z toho 2 jsou z 3/4 oříznuté, takže je text psán na 24 stranách a 4 prouzcích) a obsahuje šest básní epických, dvě lyrickoepické a šest lyrických, celkem 1261 veršů. Písmo odpovídá konci 13. století, nápisy označují rukopis za fragment třetí knihy (25. a 28. jsou necelé), mělo by tedy jít o zbytek mnohonásobně většího kodexu. – Rukopis zelenohorský (RZ) byl v listopadu 1818 anonymně zaslán nejvyššímu purkrabímu hraběti F. A. Kolovratovi pro nově založené České muzeum a podle obsahu původně nazván *Libušin soud*; od 1859 (zveřejnění zprávy, že rukopis nalezl důchodní J. Kovář na Zelené Hoře u Nepomuku) se nazývá podle místa nálezu. Tvoří ho dva pergamenové dvoulisty s osmi stranami textu, písmem a jazykem se hlásí do 9.–10. století a obsahuje jeden několikaveršový a jeden dlouhý zlomek historické epiky. – Zatímco RZ byl hned po nálezů označen s věcnou argumentací za falzum (J. Dobrovský) a stal se předmětem sporu, RK byl zpočátku bezvýhradně přijat za pravý (těž J. Dobrovským). O jeho proslulost v zahraničí se zasloužili zejména J. G. Meinert a A. S. Šiškov, doma odborně zaštitili autentičnost obou rukopisů F. Palacký a P. J. Šafařík; představa o jejich pravosti pak podstatně ovlivnila obrozené pojetí nejstarších českých politických a kulturních dějin. Se závažnými argumenty proti RK přicházeli už od konce 50. let vědci působící mimo Čechy (M. Büdinger, J. Feifalik; polemicky proti nim mj. J. a H. Jirečkové, J. A. Helfert, F. Palacký, V. V. Tomek). 1858 přenesl pražský časopis Tagesbote aus Böhmen (z nacionalisticky motivovaného podnětu policie) spor na veřejnost a V. Hanka, označený tu za padělatele, žaloval pak jeho redaktora D. Kuha. Přestože se

po vídeňském slavistovi B. Kopitarovi nejen k RKZ, ale i k RK s nedůvěrou stavěli také někteří slovanští učenci Čechům naklonění (V. Jagić, V. I. Lamanskij, V. V. Makušev, A. S. Petruševič aj.), byly i seriózní námitky z ciziny u nás šmahem označovány za protičeský útok. Z národních zrady byli na přelomu 70.–80. let obviňováni i první čeští (mimopražští) autoři knižních děl o podvrženosti RKZ a dalších památek A. V. Šembera a A. Vašek. Pochyby o pravosti RKZ byly druhotně podporovány přesvědčivými důkazy proti ostatním sporným rukopisům (1857 Píseň pod Vyšehradem a Milostná píseň krále Václava, 1877 glosy i Mater verborum). Generální revizi celé záležitosti v Masarykově časopise *Athenaeum* (od 1886), která se dala už v kontextu celkového kulturně vývojového přelomu, zahájila stať J. Gebauera. Obsahovala výčet jazykových jevů vyvolávajících nedůvěru v pravost i poukazujících k V. Hankovi jako k nejspíš možnému falzátorovi a zdůvodňovala nutnost konečného rozhodnutí jak potřebami vědeckými, tak národně etickými. K tomu připojil T. G. Masaryk návrh na konkrétní postup a možnosti nového zkoumání (později též estetický a sociologický rozbor RKZ). Na dokládání podvrženosti se ojedinele podíleli starší učenci (J. Truhlář), přednostně pak (vedle Gebauera a Masaryka) profesori různých oborů z nové české univerzity (historik J. Goll, estetik O. Hostinský, klasický filolog J. Král, germanista A. Kraus, slavista a folklorista J. Polívka, matematik A. Seydler, literární historik J. Vlček) a mladí odborníci, zčásti Gebauerovi žáci (K. J. Černý, M. Opatrný, J. Vančura aj.). Kritika, původně směřující do odborných kruhů, se stala zásluhou žurnalistiky záležitostí veřejné kampaně. Ze strany obránců RKZ byla prezentována jako útok odrodilců na základy národní kultury; spor byl tak zjevně spjat nejen se staročeskou a mladočeskou politikou (v tomto případě byly zajedno), ale i s nástupem Masarykových realistů. Obhajobě RKZ, soustředěné hlavně v ČČM, Osvětě a v Národních listech, se věnovala velmi početná skupina jak historiků a filologů, tak publicistů (F. Bačkovský, J. M. Černý, J. Grégr, M. Hattala, J. Jireček, J. Kalousek, J. Ošťádal, A. Patera, J. L. Píč, V. Piskáček, F. X. Prusík, O. V. Seykora, F. Tadra, V. V. Tomek, A. Truhlář, F. Zákrejs aj.). I po Gebauerově shrnutí hlavních důkazů padělanosti 1888 (knihou Poučení o padělaných rukopisích Královédvorském

a Zelenohorském a německou statí v čas. *Archiv für slawische Philologie*), které mělo spor po odborné stránce uzavřít i pro cizinu, přinášeli další odborníci ještě zhruba 70 let další doklady pro falzifikaci a její souvislosti (J. Pekař, J. Máchal, J. Hanuš, Z. Nejedlý, G. Friedrich, V. Hrubý, K. Titz, V. Flajšhans, M. Weingart, F. M. Bartoš, J. Dolanský aj.). Tím, že oficiální česká věda většinou přijala do konce 19. století za nepochybný názor o RKZ jako novodobých falzech, dostal spor o ně odlišnou podobu. Od doby těsně před 1. světovou válkou a zejména po celé meziválečné období v něm dominovala obrana pravosti RKZ, která se už neprojevovala jako defenziva čelící aktuálnímu destruktivnímu útoku, nýbrž jako vervní snaha znovu nastolit obecné přesvědčení o původnosti RKZ. Noví obránci usilovali proto o neplatnost dříve vyslovených námitek, a přestože neuznávali průkaznou hodnotu společenských věd a požadovali zkoumání exaktní (tj. výzkum hmoty pergamentu a písma, protože dosavadní chemické zkoušky jednoznačně nepodpořily názor o padělanosti), zabývali se ve své protiargumentaci hlavně údaji jazykovými a historickými. Ponejvíce však byli neodborníci a někdy i diletantští fanatikové (určitou výjimkou byl bývalý rektor UK, fyziolog F. Mareš) a do věcného merita sporu nemohli nic podstatného vnést. Snaha o národně hodnotovou restituci RKZ souvisela vesměs s krajním nacionalismem (leckdy s odporem proti Masarykovi, nyní prezidentovi republiky) a podstatně až s politikou českých fašistů. Obranu RKZ organizačně podpořil spolek jejich mladých stoupenců Vlajka (zal. 1930), který jí vedle speciálních tiskovin poskytoval místo ve svých časopisech a zajišťoval veřejné přednášky v Praze i mimo ni (jeden z velmi agilních obránců J. Vrzalík byl místopředsedou Vlajky, k fašistům se připojil i F. Mareš.) Všechna tato činnost byla zastavena po zákazu Vlajky počátkem 40. let. Naproti tomu 1932 založená Československá (pak Česká) společnost rukopisná (od 1935 předseda V. Vojtěch, odborník na fotochemii, autor zdařilých, tiskem vydaných fotografií RKZ), která publikovala obranné statí v svých Zprávách Českosl. společnosti rukopisné, usilovala o to, aby zůstala organizací nepolitickou; existovala až do 1952 a po 1945 ještě nepravidelně vydávala své publikace. Po prvotním zájmu o stav rehabilitace (rubriky se zprávami o RKZ v některých novi-

nách) nebyla později veřejná odezva na ni velká a také pokusy obnovit a organizovat polemiku odborných disciplín s obranou RKZ byly nesoustředěné, spočívaly – pokud se nestaly politickými konfrontacemi – převážně jen v rekapitulaci dosavadních důkazů pro falzum a nevedly k novým zjištěním. Zatímco záležitost pravosti sama o sobě přestávala být badatelsky atraktivní, vzrůstalo se (po starších pracích J. Hanuše) studium RKZ v souvislostech obrozenské literatury, hlavně při úvahách o českém preromantismu (A. Novák, po válce F. Vodička). Nečetní obránci se veřejně ozývali od poloviny 60. let z českých kruhů v USA (S. Z. Rutar, F. C. Štěrba), mj. za finanční podpory krajských spolků. 150. výročí objevení RKZ dalo podnět k tomu, aby se skupina společenskovědních odborníků střední generace soustavně vrátila k veškeré literatuře o RKZ a v mezioborovém sborníku (1969) prověřila z pozice soudobého stavu poznání odbornou únosnost všech dosavadních argumentů proti jejich pravosti. Koncem 60. let se z iniciativy M. Ivanova a za podpory reformních politiků ujal Kriminální ústav Min. vnitra ČSSR chemického zkoumání RKZ, které pak bylo za tzv. normalizace zastaveno a jeho zatímní výsledky jen zčásti zveřejněny (důkazy o palimpsestech). Renovovaná vlna rehabilitace RKZ, která se zvedla počátkem 90. let (se zřízením speciálního nakladatelství a klubu přátel), věcně zatím hlavně staví na odborně vratké koncepci, že básně RKZ, původně orální poezie, která má své osobité projevy i v jazyce, si vyžadují naprosto odlišný přístup než ostatní středověká literatura (J. Enders). Dosavadním výzkumem je padělanost RKZ prokázána. Ve středu celého podniknutí zřejmě stál V. Hanka se svým přátelským kruhem, sám byl nejspíše také staročeským textátorem všech básní a autorem lyriky RK; autorství J. Lindy u epických básní je dobře možné. Věrohodné jsou i předpoklady, že písařem byl malíř a restaurátor F. Horčíčka a že zcela stranou mystifikace nemohl být Josef Jungmann, pro jiné přímé participanty jsou pouze slabé hypotézy.

RK je sborník anonymních nerýmovaných básní, údajně pozdních zápisů tvorby národně původní básnické školy, která jako jedna větev slovanské folklorní slovesnosti patřila k nejstarším v Evropě. Epické básně (z nichž polovina je psána tak jako srbská lidová epika desítlabičným veršem) látkově zahrnují dobu od

předkřesťanství (vláda Sámova a prvních Přemyslovců) po polovinu 13. století. Zpodobují většinou boje s útočícími nepřáteli nebo s cizáckými okupanty a oslavují hrdiny těchto zápasů (*Oldřich a Boleslav, O pobití Sasíkův*, zvaná též *Beneš Hermanův, O vícestvie nad Vlaslavem – Čestmír, O velikém pobití – Záboj*), báseň *O slavném sedání (Ludiše a Lubor)* je obrazem rytířského turnaje. Historickým dějem je z nich nejmladší skladba *O velikých bojích křesťan s Tatary (Jaroslav)*, která je i dílem nejrozsáhlejším (téměř 300 veršů) a vypráví o vítězství Jaroslava ze Šternberka 1241 na Hostýně u Olomouce nad Mongoly táhnoucími východní křesťanskou Evropou a o zázraku, který přitom přivodila Panna Maria. Lyrickoepické básně *Zbyhoň a Jelen* líčí individuální osudy, jedna baladickým způsobem tragickou událost, druhá je romanci o šťastném vyznění milenecké lásky. Lyrické písně (*Jahody, Kytice, Opuštěná, Růže, Skřivánek, Zezhulice*) jsou převážně erotické a v své elegické i rozmarň notě jsou blízké folklorním písním ruským, srbským a českým. – RZ (obsahuje část básně nazývané obvykle *Sněm* a rozsáhlejší skladbu zvanou *Libušin soud*) sahá i svou epickou látkou do nejvzdálenější, ještě bájeslovné minulosti, vypráví o vyspělých právních zvyklostech při soudním jednání kněžny Libuše a o jejím rozsouzení bratří Chrudoše a Staglava ve sporu o dědictví po otci. Předstírajíce dávný původ prezentují básně RKZ, které plně odpovídají poetickým intencím českého preromantismu, v podobě svých hrdinů a dějů ideální perspektivy formující se české společnosti na počátku 19. století. Vůdčí ideou RK je představa národní komunity natolik semknuté, jednotné a uvědomělé, že se dokáže bránit proti vetřelcům (jimiž jsou hlavně Němci); těsně se k ní váže (především v RZ) myšlenka národní osobitosti a soběstačné síly. Do ideového fondu obou děl dále patří přirozená rovnost lidí, humánní soucit, touha po právu a spravedlnosti. Ucelenosti ideové odpovídá jednotnost umělecké stylizace. Básně RKZ navozují dojem, že jsou dílem pěvců, kteří tvoří z nadindividuální pozice a vyjadřují tak za svůj národní kolektiv jeho shodně formovaný vztah k lidem a přírodě; s líčenými boji a postavami zároveň kreslí i hodnotový, morální a citový obzor svých posluchačů. Výrazným prostředkem umělecké metody je volné, kompozičně nepropracované přiřazování motivů, výjevů, popisů

Rukopisy královédvorský a zelenohorský

hrdinů a bojů či promluv nebo přírodních scén, které postrádají výslovně vyjádřenou kontextaci a jsou pak snadno schopny jakoby se vyčlenit ze souvislosti skladby („mnohý zpěv může býti pokládán jen za agregát básnických obrazů“, F. Palacký). Na těchto jednotlivých dílčích obrazech, které vždy dokáží i samy o sobě navozovat celkovou atmosféru zvláštního poetického světa, do značné míry spočívá citová naléhavost básní a jejich estetická působivost. – Zejména v 19. století RKZ výrazně inspirovaly české umění výtvarné (J. Mánes, M. Aleš, J. V. Myslbek) a hudební (B. Smetana), zčásti i slovesné (J. Zeyer).

EDICE: Rukopis kralodvorský. Sebrání lyricko-epických národních zpěvů... (1819, spr. 1818, ed. V. Hanka, písmenkový přepis); in J. B. Rakowiecki: Prawda Ruska... 1 (Varšava 1820, s. 235, RZ); Soud Libušin (ed. A. a J. Jungmannovi), Krok 1, 1821/22, s. 48; Kralodvorský rukopis (1829, ed. V. Hanka; s RZ a něm. překl. V. A. Svobody); Rukopis kralodvorský a jiné výtečnější zpěvoprávné básně... (1835, ed. V. Hanka; i RZ a překl. do nové češ.); in ed. Die ältesten Denkmäler der böhmischen Sprache (1840; RZ, ed. F. Palacký, P. J. Šafařík); Rukopis kralodvorský a jiné výtečnější národní zpěvoprávné básně (1843, ed. V. Hanka; i RZ, s transliterací textu a překlady do pol., ukr., srbochorv., slovin., hornoluž., něm. a angl. jazyka); in Výbor z literatury české 1 (1845; RZ ed. an. F. Palacký a P. J. Šafařík, RK ed. an. K. J. Erben); Polyglotta Kralodvorského rukopisu (1852, ed. V. Hanka; i RZ, s transliterací textu a největším souborem překladů – rus., srb., ilyr., pol., hornoluž., ital., angl., něm.; v ukázkách dolnoluž., ukr., slovin., franc., bulh.); Rukopis kralodvorský. Vydání fotografické (1862, ed. A. J. Vrtátka, foto J. Rokos); Rukopis zelenohorský a kralodvorský (1864, ed. J. Kořínek; opr. vyd. 1870 a 1875); Kralodvorský rukopis (Petrohrad 1872, ed. a překl. N. A. Někrasov, s písmenkovým a transliterčním přepisem); Básně staronárodní Rukopisův zelenohorského a kralodvorského (1879, ed. J. Jireček, s překl. do nové češ.); Rukopisy kralodvorský a zelenohorský (1886, ed. F. X. Prusík); Rukopis zelenohorský a kralovédvorský (1889, ed. F. Zákrejs, s obšírným koment., foto J. Husník, ilustr. M. Aleš); Rukopisové zelenohorský a kralodvorský. Památka z 19. věku (b. d., 1911, ed. J. Hanuš, s překl. do nové češ.); Rukopis zelenohorský a kralodvorský (1928, ed. F. Krčma); Rukopisy kralovédvorský a zelenohorský (1930, ed. V. Flajšhans, foto V. Vojtěch); in F. Mareš: Pravda o Rukopisech zelenohorském a kralovédvorském (1931, ed. F. Mareš, písmenkový přepis, foto J. Husník a J. Rokos); Rukopis kralovédvorský a zelenohorský (1961, přebásnil K. Bednář); J. Kašpar: Rukopisy kralovédvorský a zelenohorský – paleografický přepis, sb. RKZ. Dnešní stav poznání (1969); Rukopis zelenohorský a kralovédvorský (1991, ed. J. Enders); RKZ (1997, ed. K. Nesměrák). ■

BIBLIOGRAFIE: M. Laiske: Bibliografie RKZ (vydání, překlady, literatura předmětu), sb. RKZ. Dnešní stav poznání (1969). ■ **LITERATURA** (v českých titulech jsou užívány zkratky RK, RZ, RKZ bez ohledu na drobné jazykové difference v dobových názvech těchto děl): J. Brdička: Věneček uvít třicetileté památce nalezení RK (1847); V. V. Tomek: Die Grünberger Handschrift. Zeugnisse über die Auffindung des Libušin soud (1859 ← ČČM 1859, přel. J. B. Malý); an. (J. A. Helfert): Max Büdinger und die Königinhofer Geschwister (1859); M. Büdinger: Die Königinhofer Handschrift und ihr neuester Verteidiger (Videň 1859); J. Feifalik: Über die Königinhofer Handschrift (Videň 1860); F. B. Květ: Estetický rozbor RK (1861); H. Jireček, J. Jireček: Die Echtheit der Königinhofer Handschrift kritisch nachgewiesen (1862); J. E. Vogel: Die Echtheit der Königinhofer Handschrift (1863); Padesátiletá slavnost objevení RK dne 28., 29. a 30. září 1867 (1867); A. K. Viták: Václav Hanka a RK. K oslavení padesátileté památky nalezení RK (1867, s textem RKZ); I. J. Hanuš: Das Schriftwesen und Schrifttum der böhmisch-slowenischen Völkerstämme in der Zeit des Überganges aus dem Heidentume in das Christentum (1867) + Die gefälschten böhmischen Gedichte aus den Jahren 1816–1849 (1868); V. Brandl: Libušin soud. Rozprava o námitkách, které prof. A. V. Šembera proti pravosti básně té učinil (1878); A. V. Šembera: Libušin soud, domnělá nejstarší památka řeči české, jest podvržen. Též zlomek Evangelium sv. Jana (Videň 1879); V. Brandl: Obrana Libušina soudu (1879); A. V. Šembera: Odpověď ... J. Jirečkovi a V. Brandlovi na jejich obranu pravosti Libušina soudu (Videň 1879); A. Vašek: Filologický důkaz, že RKZ, též zlomek Evangelia sv. Jana jsou podvržená díla Václava Hanky (1879); A. V. Šembera: Kdo sepsal RK roku 1817? (Videň 1880) + Dodavek (ke kn. Kdo sepsal...) (Videň b. d.) + Druhý dodavek (Videň b. d.) + Třetí dodavek (Videň b. d., vše asi 1880–81); A. Storoženko: Očerki iz istorii češskoj literatury 1. Rukopisi Zelenogorskaja i Kralodvorskaja (Kijev 1880); A. V. Šembera: Die Königinhofer Handschrift als eine Fälschung nachgewiesen (Videň 1882); J. Grégr: Na obranu RKZ (1886, t. r. i rozšíř. vyd. ← NL 4. 3. – 4. 7. 1886, příl.); J. Goll: Historický rozbor básní RK: Oldřicha, Beneše Heřmanova a Jaroslava (1886); J. M. Černý: Legenda o sv. Kateřině a RKZ. Příspěvek k obraně jejich pravosti (1886); O. V. Seykora: Ad RK (1886); sb. Zpráva o chemickém a drobnohledném ohledání některých rukopisův muzejních (protokoly, zprávy V. Šafaříka a A. Bělohoubka (1887 ← ČČM 1887, s. 297); F. Bačkovský: Na obranu proti některým masarykovcům a gebauerovcům (1887) + RKZ ve světle pravděpodobném (1888); J. Gebauer: Poučení o padělaných RKZ (1888); J. Knieschek: Der Streit um Königinhofer und Grünberger Handschrift (1888); F. Bačkovský: Jak znamenitým učencem byl by padělatel RKZ (1889); A. K. Viták: RKZ mnozí obránci uškodili více než pochybovači (1889); J. Lippert:

Die tschechische Ursache und ihre Entstehung (b. d., 1890); O. V. Seykora: Na obranu RK (1893); J. Lipert: Sozialgeschichte Böhmens in vorhussitischer Zeit 1. Die slawische Zeit und ihre gesellschaftlichen Schöpfungen (1896); V. Flajšhans: Podrobný seznam slov RK (1897); M. (D.) Žunkovič: Wann wurde Mitteleuropa von den Slawen besiedelt (Kroměříž 1904, rozšíř. vyd. 1906; 1910 vyd. s tit. Die Slawen, ein Urvolk Europas); H. Jireček: Báseň Jaroslav RK (1905) + Příspěvky k rozpoznání RK (1907); J. Oščádal: Jak oslavíme stoletou památku RKZ? (1908); J. Letošník: Dějepisný rozbor RK (1910); sb. Boj o podvržené Rukopisy. Vzpomínky po 25 letech (1911, red. J. Herben; přisp. J. Goll, J. Herben, A. Kraus, T. G. Masaryk, J. Polívka, J. Truhlář, J. Vančura aj. ← Čas 15. 2. 1911); M. Hattala: Obrana RK (1911); J. Oščádal: O jazyku neboli řeči a slohu básní rukopisných (b. d., 1911); H. Wurt (V. Horák): Proč nemohl Hanka býti padělatelem RKZ? (1911); M. (D.) Žunkovič: Rukopisy z. a k. Jejich literární rehabilitace provedené starými a novými důkazy pravosti (1911); M. Hattala: Verteidigung der Königinhofer Handschrift (Berlín 1912); Pířův poslední odkaz (1914, ed. J. Kryštůfek, J. Waněk; s otiskem vyjádření zahraničních paleografů); J. Bareš: Rukopisné jubileum (1917); P. Kisch: Der Kampf um die Königinhofer Handschrift. Ein Beitrag zur Jahrhundertfeier (1918); V. Hrubý: Václav Hanka a jeho RK (1919); D. Žunkovič: Die slawische Vorzeit (1919); J. Peisker: Kdo byli naši předkové; co jsme po nich v sobě zdědili (b. d., 1920); J. Schneider: Poznámky k námitkám proti Bělohoubkovým zkouškám RK (1921); H. Kuffner: Záboj a Čestmír. Obrazy starého českého válečnickví doby předkřesťanské (1923); J. Bareš: Moje válečná činnost... – RKZ (1924); H. Kuffner: Tataři na Moravě. Byla, či nebyla bitva u Olomouce? (1926); F. Mareš: Vědecké metody realismu, zvláště v otázce Rukopisů (1927); F. Kolda: Důkaz o pravosti RK (1927, dopln. vyd. 1928); A. Kraus: Vědecké metody pana prof. dr. Frant. Mareše, zvláště v otázce Rukopisů (1928); J. Kuffner: Věda, či báchora? (1928); F. Mareš: Klamnost důkazů podvržení RKZ (1928) + Boj proti Rukopisům, kteraký by konec měl vzít, ukázali A. Kraus a V. Flajšhans (1929); F. Kolda: Rukopisy a věda. Nové důkazy pravosti RKZ... (1931); F. Mareš: Pravda o RKZ (1931); V. Flajšhans: Dva příspěvky ke kritice Rukopisů. 1. Naše Rukopisy a vídeňská vláda, 2. Zázrak hostýnský a báseň Jaroslav (1932 ← ČCH 1931 a 1932); F. Mareš: Marnost bojů proti Rukopisům (1933); B. Spurný: Texty RKZ podávající důkaz... (1933); J. Vrzalík: Poučení o nepadělaných RKZ (1933, s novočeským zněním od K. Slavaty a fotografiemi V. Vojtěcha); M. (D.) Žunkovič: Závěr českého sporu o Rukopisy (1933); A. Neumann: Pravda o sv. Hostýně (1933); J. E. Hanka: Stovražba 1, 2 (1934) + Strašidlo RKZ (1935); L. Kunte: Pan Vrzalík „rehabilituje“ Rukopisy (1935); F. Mareš: Poslední vzdory pravdě o Rukopisech (1935); J. Šebánek: Pověst štramberská a příspěvky k diskusi

o Hostýn a Žarošice (1935); F. Šťovíček: O bitvě na Turském poli a osmi básničkách RK (1935); K. Andrlík, J. Vrzalík: Stručné poučení o nepadělaných Rukopisech (1936, přeprac. a rozšíř. vyd. 1937); F. M. Bartoš: Rukopisy (1936; 1946 přeprac. s tit. RKZ); F. Mareš: Remarques sur le problème des manuscrits tchèques de Králové Dvůr et Zelená Hora (1936); L. Matoušek: Případ Paměti přibyslavské jako příspěvek k boji o pravost RKZ (1936); Pravda o Rukopisech. Stenografický záznam [rozhlásové] diskuse... V. Vojtěcha s ... M. Weingartem (1936); F. M. Bartoš: Listy profesorovi F. Marešovi o RKZ (1937 ← NO 28. 7. 1937 a pokr.); Bodhisatwa: Jsou Rukopisy falešné? (1937); L. Malinský: Sloupy oficiální pověry o Rukopisech (1937) + Student a profesor v diskusi o Rukopisech (1937); F. Mareš: Strach z pravdy (1937); J. Miszewski: Walka o czeskie rękopisy (Krakov 1937); Proti sofismatům. Sborník odpovědí k statím o RKZ v brněnském měsíčníku Věda a život a v ... Nár. osvobození (1937; přisp. K. Andrlík, F. Mareš, L. Matoušek, K. Třeska); F. Mareš: Nepravdivé legendy o RKZ (1938); L. Matoušek: Za pravdou Rukopisů (1938); J. Pernerová: Tři důkazy o RKZ pro každého, zvláště pro bývalé idioty. 1888–1938 (1938); T. Vardas: Rukopisy jsou pravé (1938); F. M. Bartoš: Historický rozbor RKZ (1939); L. Matoušek: Po stopách pravdy a podvodu. Jazyková část od K. Třesky (1939); J. Šerý: Němci o naší historii (1939); V. Zákřejs: Bitva u Olomouce 1241 1, 2 (b. d., 1939); M. Mičko: Výtvarné dědictví Rukopisů (1940); A. R. Svoboda: České vítězství nad Tatary (1946); F. Strejček: Závěrečné slovo o Rukopisech (1947); V. Zákřejs: Spor o minulost (1947); L. Matoušek: Vzpomínky na boj za vědeckou pravdu: RKZ 1, 2 (Chicago 1958, 1959); J. Dolanský: Neznámý jihoslovanský pramen RKZ (1968); F. C. Štěrba: Slovníček rukopisného boje. Soupis obránců a odpůrců RKZ (Sao Paolo 1967, Chicago 1968); J. Dolanský: Ohlas dvou ruských básníků v RKZ, AUC Praha, Philologica – Monographia 28, 1969; sb. RKZ. Dnešní stav poznání (1969, red. M. Otruba; přisp. Z. Fiala, J. Kašpar, J. Kočí, M. Komárek, M. Laiske, J. Mezník, M. Otruba, V. Procházka, M. Řepková); M. Ivanov: Tajemství RKZ (1969 ← LitN 1967); V. Kopecký: Plno záhad kolem Hanky (1969); M. Ivanov: Záhada RK (1970); J. Dolanský: Záhada Ossiana v RKZ (1975); Protokoly o zkoumání RKZ a některých dalších rukopisů Nár. muzea v Praze (1967–1971), Sborník NM v Praze, ř. C – lit. hist., 1991, sv. 36; Almanach rukopisné obrany 1–3 (1991–95; přisp. F. Adámek, J. Enders, K. Nesměrák, O. Sekanina, J. Urban, K. Urban aj.); J. Enders: RKZ. Vznik, styl a básnická hodnota staročeské orální poezie (1992) + Jazykovědný rozbor RKZ a dalších staročeských textů s nimi spojených (1993); M. Ivanov: Utajené protokoly aneb Geniální podvod (1994); J. Urban, K. Nesměrák: Fakta o Protokolech RKZ (1996). ■● ref. nález RK: V. A. Svoboda, Vaterländische Blätter für den österreichischen Kaiserstaat, příl. Chronik der ös-

Rukopisy královédvorský a zelenohorský

terreichischen Literatur (Viedeň) 1818, sv. 1, s. 52 a pokr.; J. Linda, Cís. král. privil. pražské noviny 1818, s. 115; an., Týdeník aneb Prešpurské slovenské noviny (Bratislava) 1818, s. 277; J. Dobrovský in Geschichte der böhmischen Sprache und ältern Literatur (1818, s. 385, nově Dějiny české řeči a literatury, 1936, s. 248, ed. B. Jedlička); J. H. Dambeck, Hesperus 1818, s. 564 a Erneuerte vaterländische Blätter für den österreichischen Kaiserstaat (Viedeň) 1819, č. 9 a 10 ●; J. G. Meinert: Über die Königinhofer Handschrift, Archiv für Geographie, Historie, Staats- und Kriegskunst (Viedeň) 1819, č. 1, 2 a Hyllos 1819, sv. 1, s. 116 a pokr.; J. Dobrovský: Literarischer Betrug (o RZ jako falzu), Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst (Viedeň) 1824, s. 260; W. A. S. (V. A. Svoboda): Libuša als Gesetzgeberin, Archiv für Geschichte... (Viedeň) 1824, s. 349; J. Dobrovský: Vorläufige Antwort auf des Herrn W. S. Ausfälle im Archive Nr. 64 ..., Archiv für Geschichte... (Viedeň) 1824, s. 435 → (i předchozí 2 čl.) Literární a prozodická bohemika (1974, ed. M. Heřman) a (výňatky v čes. překl.) Výbor z díla (1953, ed. B. Jedlička); an. (J. Dobrovský): ref. J. B. Rakowiecki: Prawda Ruska ..., Jahrbücher der Literatur (Viedeň) 1824, s. 88 → (výňatky v čes. překl.) Výbor z díla (1953, ed. B. Jedlička); V. A. Svoboda in ed. Kralodvorský rukopis (1829); F. Palacký: ref. ed. Kralodvorský rukopis, Jahrbücher d. Literatur (Viedeň) 1829, s. 138 → zkráceno s tit. Bemerkungen über die Königinhofer Handschrift) Gedenkblätter (1874) a (výňatky) Spisy drobné 3 (1902) + in Würdigung der alten böhmischen Geschichtsschreiber (1830); J. Palkovič: Libušin soud (pochyby o pravosti), Tatranka (Bratislava) 1832, sv. 1, s. 48 (k tomu polemika: J. Jungmann, ČČM 1832, sv. 2, s. 235; J. Palkovič, an., Tatranka 1834, sv. 3, s. 101); J. Kalina: Die Königinhofer Handschrift, Ost und West 1844, s. 219 a pokr.; J. E. Vogel in Grundzüge der böhmischen Altertumskunde (1845); P. J. Šafařík in ed. Gedichte aus Böhmens Vorzeit, verdeutscht von J. M. Gr. von Thun (1845); V. B. Nebeský: RK, ČČM 1852, sv. 3, s. 127 a pokr. a 1853, s. 116, 335; J. E. Vogel: Estetický význam básní RK: Zábój a Jaroslav, ČČM 1854, s. 440; J. J., H. J. (J. a H. Jirečkové): Studie o RK 1–30, Slovenské noviny, příl. Světozor (Viedeň) 1858, s. 43 a pokr.; an. (A. Zeidler): Handschriftliche Lügen und palaeographische Wahrheiten, Tagesbote aus Böhmen 6. 10. 1858 a pokr.; V. V. Tomek: Svědectví o nalezení Libušina soudu + Dodatky ke zprávě o RZ..., ČČM 1859, s. 28, 102; M. Büdinger: Die Königinhofer Handschrift und ihre Schwestern, Historische Zeitschrift (Mnichov) 1859, sv. 1, s. 127; V. B. Nebeský: Vorlegung der Briefe W. A. Svobodas aus den Jahren 1817–19, die Königinhofer Handschrift betreffend, Sitzungsberichte der k. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften 1859, d. 2, s. 58; K. Tieftrunk: Hlavní povahopisy RK a důležitost jejich pro kulturní dějepis český, ČČM 1867, s. 155; A. K. Viták in Dějiny královského věnného města Dvora Králové nad Labem (1867, s. 244); L. Krummel: Die

Literatur über die Königinhofer Handschrift, Heidelberger Jahrbücher der Literatur 1868, s. 580, 593; K. J. Erben: Příspěvky k dějepisu českému sebrané v starých letopisech ruských (též příbuznost lyriky RK s ruskými lidovými písněmi), ČČM 1870, s. 90; A. J. Vrtátko: Vzájemné dopisy V. Hanky a Jos. Dobrovského (též dopis Dobrovskému z 17. 9. 1817 o nález RK), tamtéž, s. 215, 311; J. Truhlář: O prozodice české (v RKZ), ČČM 1871, s. 141; J. Goll: O českém verši desetislabičném (v RZ), tamtéž, s. 246; A. J. Vrtátko: Hanka a Dobrovský v poměru k sobě a k RKZ, tamtéž, s. 287, 411; J. Gebauer: O metaforických obrazech básní národních, zvláště slovanských, LF 1874, s. 97, 225 + O začátcích, v jakých si libují národní písně, zvláště slovanské (i RZ), LF 1875, s. 19; I. B. Mašek, J. Gebauer: Příspěvky k výkladu RK, LF 1875, s. 97, 1876, s. 157 a pokr., 1877, s. 86, 1878, s. 232, 1879, s. 230; F. Čupr: Mytologie RK, Pokrok 5. 2. 1876 a pokr.; V. Brandl: Příspěvek k mytologii české (podle RKZ), ČČM 1876, s. 59; J. Jireček: O nejnovějších námitkách proti pravosti našich starých památek (RZ a Evangelium svatojanské), ČČM 1878, s. 119, i sep.; F. Bartoš: Spory o pravost RZ (přehled literatury), Osvěta 1879, s. 545; J. A. Helfert: Die ältesten Denkmale böhmischen Schrifttums und der Streit über deren Echtheit, in J. Vlach: Die Tschecho-Slawen (Viedeň, Český Těšín 1883, s. 359); J. Gebauer: Potřeba dalších zkoušek RKZ, Athenaeum 3, 1885/86, s. 152; T. G. Masaryk: List redaktora Athenaeae..., tamtéž, s. 164 + Všeobecná pravidla, dle nichž veřejná kritika literární má posuzovati zkoumání RKZ, tamtéž, s. 188; J. Gebauer: Poznámky k diskusi o RKZ, tamtéž, s. 192 a pokr.; J. Truhlář, J. Vančura, J. Vlček, K. Černý, T. G. Masaryk: Srovnání epických básní RK a RZ s novějšími díly literárními, tamtéž, s. 205, 265; J. Král: Několik slov o kritické metodě filologické + Ještě několik slov o kritické metodě filologické, Athenaeum 3, 1885/86, s. 263, 395; J. Vlček: RK a RZ ze stanoviska literárněhistorického, Athenaeum 3, 1885/86, s. 349; A. Kraus: Staroněmecká ukolébavka (obdoba sporu o RKZ), tamtéž, s. 357; V. Jagić: Philologie und Patriotismus, Archiv für slawische Philologie (Berlín) 1886, s. 335 a pokr., čes. Athenaeum 3, 1885/86, s. 449; T. G. Masaryk: Náčrt sociologického rozboru RZ a RK, Athenaeum 3, 1885/86, s. 406; J. Polívka: O osobních jménech v RK a RZ, tamtéž, s. 426; O. Hostinský: Glossy ke sporu o Rukopisy, tamtéž, s. 429; F. Zákrejs: O novější výpravě proti Rukopisům, Osvěta 1886, s. 333; J. Jireček: Jak P. J. Šafařík za posledních svých let smýšlel o RKZ (výňatky z dopisů), tamtéž, s. 356; J. Kalousek: Ve sporu o Rukopisy, tamtéž, s. 376 a pokr.; F. X. Prusík: K obraně RKZ, Světozor 1886, s. 259 a pokr.; T. G. Masaryk: Příspěvky k estetickému rozboru RK a RZ, tamtéž, s. 275; A. Seydler: Počet pravděpodobnosti v přítomném sporu + Dodatek k mé úvaze o pravděpodobnosti, tamtéž, s. 299, 446; J. Neruda: Všeobecné slovo o záležitosti RK, NL 15. 4. 1886, příl. → Literatura 3 (1966); F. Zákrejs: O nynějším

výzbroji proti našim Rukopisům, Osvěta 1886, s. 454; RK (anketa o charakteristice V. Hanky, V. A. Svobody, J. Lindy, J. Jungmanna, F. Palackého a obhajoba pravosti; přisp. F. Čenský, J. Emler, M. Hattala, J. V. Jahn, H. Jireček, J. Jireček, J. Kalousek, J. Krejčí, I. B. Mašek, A. Patera, F. L. Rieger, A. Rybička, V. Svoboda, V. V. Tomek, A. P. Trojan), Hlas národa 11. 5. 1886 a pokr.; F. X. Prusík: O filologických námitkách proti RKZ, Osvěta 1886, s. 559 a pokr.; M. Hattala: Gegen den neuesten Angriff des Herrn Prof. V. Jagić auf die Königinhofer Handschrift, Politik 1. 8. 1886 a pokr.; J. Truhlář: O shodách RK a RZ s novějšími díly literárními. Význam těchto shod, Athenaeum 4, 1886/87, s. 12; J. L. Píče: Několik slov o našich starých Rukopisech, NL 30. a 31. 12. 1886, příl. a 4. 1. 1887, příl. a pokr.; F. Jokl: Un dernier mot sur les faux poèmes tchèques (s úvodem G. Parise), Revue critique d'histoire et de littérature (Paříž) 1887, s. 51; an. (J. Truhlář, dub.): Anerkannte Falsa der böhmischen Literatur aus der ersten Hälfte unseres Jahrhunderts (s pozn. V. Jagiće), Archiv für slawische Philologie (Berlín) 1887, s. 101; an.: Jak cizina soudí o tzv. obhajování RK a RZ, Athenaeum 4, 1886/87, s. 169; J. Gebauer: Chemische und mikroskopische Prüfung der Königinhofer Handschrift, Archiv für slawische Philologie (Berlín) 1887, s. 151, čes. Athenaeum 5, 1887/88, s. 72 a pokr. + Unechtheit der Königinhofer und Grünberger Handschrift, Archiv für slawische Philologie (Berlín) 1887, s. 496, 1888, s. 1 a pokr.; B. Kamiński (J. Polívka): Ostatni zwrot w sporze o starożytność rękopisów Królowdowskiego i Zielenogórskiego, Prace filologiczne (Varšava), sv. 2, 1887/88, s. 459; J. Truhlář: Zur Beleuchtung des Handschriftenstreites in Böhmen, Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung (Innsbruck) 1888, s. 369; A. Bělohoubek: O chemické a mikroskopické zkoušce RK, Osvěta 1888, s. 466, 638; V. V. Tomek: Zpráva komise muzejní v příčině RKZ čtená v sezení výboru dne 14. 1. 1889, Osvěta 1889, s. 316; A. Havlík: K otázce jerové v staré češtině, LF 1889, s. 45 a pokr.; J. Pekař: Hrubá Skála. Příspěvek k historické topografii a ke sporu o RK, Athenaeum 8, 1890/91, s. 33; J. Gebauer: Po pěti letech, tamtéž, s. 125; J. Král: O prozódii české, § 26, LF 1893, s. 430 → O prozódii české 1 (1923, ed. J. Jakubec); V. Flajšhans: Boj o Rukopisy 1. 2, ČČM 1896, s. 195, i sep., a 349 + (V. F.) Po desíti letech, Čas 1896, s. 744 + Odpověď na Herbenovo uveřejnění Po desíti letech, NL 25. 11. 1896; J. Gebauer: O nové obraně padělaného RK, LF 1896, s. 275, i sep.; M. Murko in Deutsche Einflüsse auf die Anfänge der böhmischen Romantik (Stýrský Hradec 1897); V. Flajšhans: Hankův proces proti Kuhovi (podle soudních spisů), Osvěta 1897, s. 8, 105; J. Herben in Deset let proti proudu (1898; 1935 rozšíř. vyd. s tit. Kniha vzpomínek); J. Hanuš: Sporné památky (historie sporů o RKZ), sb. Památník na oslavu padesátiletého panovnického jubilea... Františka Josefa I. (1898, s. 16); J. Pekař: Franz Palacký 14. P. und die böhmischen literarischen Fälschungen, Poli-

tik 6. a 13. 10. 1898; J. Máchal: Hankovy Ohlasy písní ruských. Příspěvek k dějinám provenience RK, LF 1899, s. 30; J. Karásek: Hanka fecit, MR 1899/1900, sv. 11, s. 171 → (s tit. Básník Rukopisů) Tvůrcové a epigoni (1927); J. Hanuš: Český Macpherson. Příspěvek k rozboru literární činnosti J. Lindy a k provenienci RK a RZ, LF 1900, s. 109 a pokr.; J. Pekař: K sporu o zádrhu slovanskou (s historií sporu o RKZ), ČČH 1900, s. 243; J. Hanuš: Další svědectví vynikající účasti Jos. Lindy ve složení RKZ, LF 1901, s. 235 + Padělký první romantické družiny české + První období sporů o pravost památek podvržených, sb. Literatura česká 19. století 1 (1902, dopln. vyd. 1911); E. Denis in La Bohême depuis la Montagne Blanche (Paříž 1903, s. 583; čes. s tit. Čechy po Bílé hoře 1, 2, 1903–05, přel. J. Vančura, výňatek s tit. E. Denis o posledním sporu rukopisovém, LF 1903, s. 251); J. Gebauer: Třináct listů prof. I. B. Maška (z 1875–98), LF 1903, s. 254; C. Boguslawski: Jaroslav, poemat staroczeski z Królowdowskiego rękopisu z punktu widzenia historycznego, Przegląd historyczny (Varšava) 1906, s. 306, i sep.; Z. Nejedlý: Kotle a lesní rohy (anachronismus v reáliích RK), Sborník prací historických. K 60. narozeninám dvor. rady prof. dr. Jaroslava Golla (1906, s. 380); J. Hanuš: Padesátiletá diskuse o Rukopisy, LF 1906, s. 109, 211; Z. Nejedlý: Z dozvuků bojů o RKZ, LF 1906, s. 432; V. Prasek: A. Vašek a A. V. Šembera. Příspěvek k dějinám literárním vůbec a sporům o Rukopisy r. 1879 zvláště, Věstník Matice opavské 1907, s. 87; M. Hýsek: Bürgerovy ohlasy v české literatuře 4. Rukopisy a ohlasy další, LF 1908, s. 235; M. Gebauerová: Dopisy prof. E. Alberta prof. J. Gebauerovi (z 1888–99, se zmínkami o RKZ), LF 1909, s. 44 a pokr., 1910, s. 287 a pokr., 1911, s. 43 a pokr.; V. Jagić in Encyklopedija slavjanskoj filologii 1 (Petrohrad 1910, Istorija slavjanskoj filologii, V. Hanka, RKZ); J. Hanuš: T. G. Masaryk a rukopisný boj..., Čes. mysl 1910, s. 200 + in ed. Rukopisové z. a k. Památka z 19. věku (1911); V. Jagić: Můj poměr k RK, Čas 26. 2. 1911; Prezidium Muzea Království českého oznamuje (výpsání ceny na rehabilitaci RK), ČČM 1911, s. 303, 480; J. L. Píče: RK před mezinárodním soudem paleografů skvěle obstál, Nár. politika 17. 12. 1911, příl.; Prohlášení (52 českých vědců proti pokusu J. L. Píče obhajovat pravost RKZ), NL, Nár. politika, Čes. slovo aj. 31. 12. 1911; F. Tučný in Přes realism (1912); Denní zápisky dr. J. L. Píče o cestě do Paříže a Milána za paleograficko-chemickou zkouškou RK (ed. Č. Zíbrt), Čes. slovo 18. 1. 1912 a pokr. → an. ed. RK (1912); F. Spina: Anton Zeidler und die gefälschten tschechischen Handschriften, Deutsche Arbeit 12, 1912/13, s. 611; F. Prazák: K bojům o Rukopisy (dopisy A. V. Šembery a A. S. Petruševiče z pozůstalosti A. Vaška), Čas 19. 4., 3. 5., 4. 6., 5. 7. 1913, příl. Hlídka Času, č. 29, 33, 41, 49; G. Friedrich: RKZ po stránce paleografické, NL 5. 4. 1914 a pokr.; V. Hrubý: Psal Hanka RK? (paleografický rozbor) + Hanka – padělatel, ČČH 1917, s. 1, 280 a 399; J. Máchal in ed. Hankovy

Rukopisy královédvorský a zelenohorský

Písně a Prostonárodní srbská múza do Čech převedená (1918); A. Frinta: *Rukopisné podvrhy a naše spisovná řeč*, NŘ 1918, s. 1; J. Hanuš: Poslední boj o Rukopisy, *Nové Athenaeum* 1, 1919/20, s. 1 a pokrač.; J. B. Novák: Napoleon a my (též ohlasy napoleonských válek v RK), *Naše doba* 28, 1920/21, s. 481; M. Hýsek: K rukopisnému boji v Bráfových pamětech, *Čas* 28. 5. 1922; M. Gebauerová in *Rodinné vzpomínky na Jana Gebauera* (1926); A. Pražák: Slovenský předchůdce českých Macphersonů, in *Slovenské studie* (1926) → (s tit. Slovenský pokus o rukopisný podvrh) in *České obrození* (1948); F. Šimek: O vzájemném vlivu jazyka Antonína Marka a jazyka podvrhů družiny Hankovy, sb. *Mněma*. Sborník vydaný na paměť... J. Zubatého... (1926); F. Táborský: Jos. Linda a melodie českého verše, *Kmen* 1, 1926/27, s. 140, 165; M. Hýsek: Rukopisy ze stanoviska literárněhistorického, *NL* 24. 4. 1927; G. Friedrich: Rukopisy po stránce paleografické, *NL* 1. a 8. 5. 1927; J. Zubatý: Rukopisy ze stanoviska jazykového, *NL* 15. a 22. 5. 1927; J. Pekař: Rukopisy ze stanoviska historického, *NL* 29. 5., 5. a 12. 6. 1927; V. Jirátko: Hanka a Matthisson, *LF* 1927, s. 270; B. Vydra: České padělky rukopisné v polské literatuře, *Bratislava* 1929, s. 34, i sep.; F. Roubík: Účast policie v útoku na Rukopisy r. 1858, sb. *Od pravěku k dnešku* 2 (1930); M. Szykowski in *Polská účast v českém obrození* 1 (1931, s. 435); V. A. Francev: O polských překladech RK (doplnek k studii B. Vydry z 1929), *ČMF* 1931, s. 160; W. Munthe: Et tsjekkisk nasjonalpos, in *Litteraere falsknerier* (Oslo 1933); J. Květ: O iniciálách v RK, *Čes. bibliofil* 1933, s. 15; K. Titz: O mém článku Tábora... (v *LF* 1932), *LF* 1933, s. 206; V. Z. (Závada): Nový boj o Rukopisy? (rozhovor s M. Weingartem), *LÚK* 1934, s. 67; M. Hýsek: K historii RK (rozběr svědectví o nálezu) + (-vh-) Brzy po převratu byla obnovena rukopisná kampaň..., *LF* 1934, s. 67 a 95; R. Jakobson: K časovým otázkám nauky o verši 1. Staročeský verš a Rukopisy, *SaS* 1935, s. 46; K. Titz: Studie o RK (slova setnina, sykot, Luděk, tábor), *LF* 1935, s. 121, 284, i sep.; K. Polák: Tvář rukopisných obránců (nové publikace), *PL* 21. 7. 1935; jw (J. Weil): Marx a Engels o RK, *Tvorba* 1935, s. 544; Zprávy Českosl. společnosti rukopisné, 1. řada, č. 1 – 19–20, 1935–38 (přísp. F. Adámek, K. Andrlík, F. Bielatowski, F. Mareš, J. Růžička, K. Třeska, V. Vojtěch, P. O. Zamfirescu aj.); A. Kraus: Jubileum, které jsme zaspali (1886), *LidN* 21. 2. 1936; V. Flajšhans: Zapomenuté jubileum (článek G. Parise posuzující RKZ jako padělek v *Revue critique* 1866), *LF* 1936, s. 139; J. Heyer: Rukopisné boje a jejich ohlasy ve Vídni, *Dunaj* (Viedeň) 1936, s. 230, i sep.; an.: Neznámý dopis T. G. Masarykův o tom, jak propukl spor o Rukopisy (G. Grabovskému z 1888), *Čes. slovo* 1. 5. 1936; J. Šebánek: Rukopisy po stránce paleografické, *Věda a život* 3, 1936/37, s. 116; F. Trávníček: Rukopisy po stránce jazykové, *Věda a život* 3, 1936/37, s. 196; R. Holinka: Rukopisy po stránce historické, tamtéž, s. 306, 343; E. Dostál: Rukopisy v českém výtvarném umění, tamtéž, s. 439; J.

Volf: Původ písma v Hankově vydání RK z r. 1819, *Marginálie* 1937, s. 6; V. Flajšhans: Linda a Rukopisy, *SaS* 1937, s. 155; J. Slavík: Pohrobci obránců Rukopisů, *Sobota* 1937, s. 264, 288; F. M. Bartoš: Doslov k listům prof. F. Marešovi o RKZ, *NO* 29. 12. 1937; A. Brückner: Fälscher an der Arbeit, *Jahrbücher für Geschichte Osteuropas* (Breslau) 1937, s. 597; J. Slavík: Masarykův boj proti padělkům, *Sobota* 1938, s. 38, 53; V. Jirátko: Drobnůstky k českému písemnictví 19. století 1. K předhistorii RKZ, *LF* 1938, s. 57; J. B. Čapek: Vztah Masarykův k literární historii do ukončení rukopisného boje, *Naše věda* 1938, s. 107 + Rukopisy z hlediska literárněhistorického, *Věda a život* 4, 1937/38, s. 350; A. Mazon: Die Gedichte der Königinhofer Handschrift und Claude Fauriel, *Slawische Rundschau* 1938, s. 169; J. Pekař: Rukopisy ze stanoviska historického, *ČCH* 1939, s. 209; A. Novák: Wesen und Bedeutung der tschechischen romantischen Dichtung, *Slawische Rundschau* 1939, s. 224; Zprávy Českosl. společnosti rukopisné, 2. řada, č. 1–11, 1939–41 (přísp. F. Adámek, J. Jindra, P. Jindra, K. Kettner, F. Mareš, B. Říha, K. Třeska, V. Zákrejs, P. O. Zamfirescu aj.); J. Skutil: Rukopisy a archeologie, *Věda a život* 6, 1939/40, s. 108; R. Jakobson: Le Slovo et les faux de Hanka, *Annuaire de l'Institut de philologie et d'histoire orientales et slaves* (New York) 8, 1945/47, s. 269 → *Selected writings* 4 (Haag, Paříž 1966, s. 220); Oběžník Čes. společnosti rukopisné (1946, č. 1–2; přísp. F. Adámek, K. Andrlík, V. Götzl, J. Šohájek); Zprávy Čes. společnosti rukopisné, č. 1–7, 1947–51, rozmnož. (přísp. F. Adámek, K. Andrlík, B. Střemcha, J. Šerý, R. Štěpán, K. Urban, J. S. Vopravil); F. Vodička in *Počátky krásné prózy novočeské* (1948); W. E. Harkins in *The Russian folk epos in Czech literature* (New York 1951); K. Horálek in *Počátky novočeského verše*, *AUC Praha, Philologica* 4, 1956; M. Součková: Forgeries of medieval epics, in *Czech romantics* (Haag 1958); A. Masaryková in *Dětství a mládí* (Pittsburgh 1960, Praha 1994); T. Ionescu-Nișcov: Bogdan Petriceicu-Hasdeu a „Rukopisy“ V. Hanky, *SPFF Brno* 10, ř. C – hist., 1961, sv. 8, s. 370; K. Horálek in *Studie o slovanské lidové poezii* (1962); V. Ficek: Vaškova účast v rukopisném boji, sb. *Antonín Vašek v boji za práva lidu a za vědeckou pravdu* (1964); J. Hrabák in *Z problémů českého verše* (1964); M. Heřman: K prvním německým pokusům o estetické hodnocení RK, *ČLit* 1966, s. 459; S. Z. Rutar: Staročeská ústní epika a písně ve středověkých rukopisech RZ, RU a RK, *Zpravodaj* (Chicago) 1966, č. 10 a 11; O. Králík: K. H. Mácha a Rukopisy, sb. *Realita slova Máchova* (1967); J. Špět: K politickému pozadí počátků boje o Rukopisy v r. 1886, *Sborník NM v Praze, ř. C – lit. hist.*, 1967, sv. 12, s. 85; J. Kočí: Čeští fašisté a obrana RKZ, *Dějiny a současnost* 1967, č. 9; O. Vočadlo: Ohlas RK a počátky anglické bohemistiky, *LD* 3. 10. 1967; K. Komárek: Účast přírodovědců na výzkumu některých starých českých rukopisů, *ČNM, odd. přírodov.*, 1967, s. 215; J. Dolanský: Libuřin soud z RZ a Kačičův Razgovor, *AUC Praha, Phi-*

lologica 1–3, *Slavica Pragensia* 9, 1967, s. 45; J. Skutil: Dvoji výročí Rukopisů, *Vlastivědná ročenka Okres. archivu v Blansku* 1967, s. 47; S. Z. Rutar: Medieval Czech heroic epics and the related songs: A problem in dating some manuscripts, sb. Fourth biennial conference on medieval studies: March 13.–15. 1968 (*Kalamazoo* b. d., 1968); L. Hosák: Anachronismus v RK (název Haná), *VVM* 1968, s. 138; M. Otruba: Poezie, mýtus a hodnota. Konkretizace a estetické hodnocení RK, *ČLit* 1968, s. 357; L. Hejdánek: Místo vědy v obrodě společnosti u T. G. Masaryka (též význam sporů o RKZ), *Sešity pro mladou literaturu* 1968, č. 21; O. Králík: Palacký a RKZ, *Index* 1968, č. 10 + in *Historická skutečnost a postupná mytizace mongolského vpádu na Moravu roku 1241* (1969) → (obojí) *Osvobozená slova* (1995); J. Dolanský: Preromantický okruh pramenů RKZ, *ČLit* 1969, s. 258; M. Otruba: RKZ v naší kultuře a společnosti, *Čes. jazyk a literatura* 20, 1969/70, s. 49 + *Mýtus a ritus. Pokus o sémantickou interpretaci obran pravosti RKZ*, *ČLit* 1970, s. 213; J. Špět: K účasti J. Kalouska v boji o Rukopisy, sb. *Orlické hory a Podorlicko* 3, 1970, s. 184; K. Komárek: Historie chemického výzkumu RKZ, *Sborník NM v Praze*, ř. C – lit. hist., 1971, sv. 16, s. 169; I. Nebeská: Nová literatura o RKZ, *SaS* 1971, s. 372; J. Kolár: Z Fejfalikovy korespondence s Prahou (z 1854–59, hlavně o rkp. padělcích), *Sborník NM v Praze*, ř. C – lit. hist., 1971, sv. 16, s. 135; J. Dolanský: Lindova Záře a RKZ + Dvě varianty „Záboje“ z RK, *ČLit* 1972, s. 223 a 328; L. P. Laptěva: Kraledvorskaja i Zelenogorskaja rukopisi v osveščenii russkoj literatury 19. i načala 20. vekov, *Sborník NM v Praze*, ř. C – lit. hist., 1973, sv. 18, s. 1; I. Dorovský: První překlady RKZ do makedonštiny, *SPFF Brno*, 22, ř. D – lit. vědná, 1973, sv. 20, s. 243 → *České země a Balkán* (1975); N. Djordjević in *Zbornik istorije književnosti* (Bělehrad 1974); K. Horálek: Kontakty a nezávislé paralely. Metodologické poznámky k literárním padělkům (zejm. syžetové paralely RKZ), *Slavia* 1974, s. 252; M. Otruba, P. Vašák: První užití matematiky v české jazykovědě (A. Seydler ve sporech o RKZ 1886), *Pokroky matematiky, fyziky a astronomie* 1974, s. 86; K. Krejčí: Některé nedořešené otázky kolem RKZ (vznik v době baroka, autorský podíl J. Jungmanna), *Slavia* 1974, s. 378; O. Králík: O literárních mystifikacích v předbřeznové době, sb. *Studia Bohemica* 1, 1975, s. 15; M. Těšitelová, I. Nebeská, J. Králík: On the quantitative characteristics of the Czech texts of disputed authorship – RKZ, sb. *Prague studies in mathematical linguistics* 5, 1975, s. 119; P. Čornej: Vystoupení Z. Nejedlého proti RKZ v r. 1937 a jeho ohlas, *ČLit* 1977, s. 46; J. Loužil: Bernard Bolzano a Rukopisy. V. A. Svoboda + Bernard Bolzano a Rukopisy. J. Linda, *ČLit* 1978, s. 54 a 220; M. Komárek: Odkaz J. Dobrovského a boje proti RKZ, sb. *Pocta Josefu Dobrovskému*, Václavkova Olomouc 1978; M. Svatoš: Kuriozita ke sporu o RKZ (o rkp. sborníku prací na obranu RKZ z 1899), *Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze* 1981,

s. 67; J. Glückselig: Bude V. Hanka rehabilitován?, *Zápisník* 1983, č. 12–14; V. Macura: Ideál, hra a mystifikace v české obrozenské kultuře, *Slavia* 1983, s. 35; V. Fícek: Antonín Vašek, *Vlastivědné listy* 1986, s. 16; K. Horálek: K literárním mystifikacím slovanického obrození, *Slavia* 1986, s. 259; J. Kolár: Julius Fejfalík – kapitola z dějin české literární historie, *ČLit* 1986, s. 339; J. Opat in *Filozof a politik. TGM 1882–1893* (Kolín n. R. 1987, Praha 1990); J. Enders in ed. *Rukopis zelenohorský a královédvorský* (1991); M. Komárek: K některým aktuálním otázkám transkripce RKZ, Z. Niedziela: Polscy obrónczy Rękopisu królowodzkiego, oboj sb. Jan Gebauer (1991, s. 103, 113); J. Plášil: Spor kolem Rukopisů nekončí, *Obzory* 1991, č. 3–9; J. Polák: K otázce podílu V. Hanky na vzniku Rukopisů, *Dějiny a současnost* 1991, s. 62; Z. F. Daneš: Jsou RKZ jihoslovanského původu?, *Sborník NM v Praze*, ř. C – lit. hist., 1992, sv. 37, s. 1; J. Glückselig: Neprávem odsouzený buditel, *Interpress* 1992, č. 6; V. Macura: Nesoustavná poetika (o smyslu obrozenských mystifikací), *Iniciály* 1992, s. 52; M. Otáhal: Význam bojů o Rukopisy, *Masarykův sborník* 7, 1992, s. 25; M. Otruba: Právě kontra nepravé Rukopisy – a co dál, *LitN* 1992, č. 33; M. Procházka: Obrozený Ossian. Macphersonův model a produkce dějinnosti v české romantické kultuře, *ČLit* 1993, s. 25, a sb. *Český romantismus v evropském kontextu* (1993); J. Rulík, J. Rak: Žít ve zbožné lži. Dějiny bojů o Rukopisy nekončí, *Reflex* 1994, č. 22; M. Svatoš in *Česká klasická filologie na pražské univerzitě 1848–1917* (1995); H. G. Skilling in T. G. Masaryk. Proti proudu 1882–1914 (1995); J. Hájek: Boj o Rukopisy aneb Cesta k sebepoznání, *LidN* 15. 2. 1996; J. Rak: Sto let od rukopisného boje, *Týden* 1996, č. 16.

mo

Jan Rulík

* 20. 2. 1744 Žleby u Čáslavi
† 6. 3. 1812 Praha

Autor z okruhu M. V. Kramerie; tvůrce výchovných povídek, situovaných na český venkov, příležitostný básník a dramatik; popularizátor vlastenecké práce, autor historických studií, popisů památných objektů v Čechách a náboženské literatury, překladatel z němčiny.

Křtěn Jan Nepomuk Josef. Lat. skladby podepisoval Rullikius. – Školu začal navštěvovat ve Žlebech. Čtyři třídy gymnázia absolvoval v premonstrátském klášteře v Želivi, kde byl choralistou, pak přešel do Prahy na jezuitské novoměstské gymnázium. Na pražské univerzitě studoval tzv. filozofii a teologii. Přípravo-

val se na vstup do jezuitského řádu, ale nakonec se rozhodl pro povolání chrámového hudebníka (zpěvák a houslista v kostele sv. Štěpána, ředitel kůru v jezuitském kostele sv. Ignáce, obojí na Novém Městě v Praze, od 1774 do smrti zpěvák a houslista v chrámu sv. Víta na Pražském hradě); napsal řadu hudebních skladeb. Na počátku 90. let se sblížil s okruhem vlastenců kolem Krameriovy Čes. expedice a vedle povolání se věnoval literární a buditelské činnosti. Po smrti M. V. Kramera redigoval s F. J. Tomsou Vlastenské noviny a pomáhal ve vedení Čes. expedice. Pohřben byl na Malostranském hřbitově.

Prozaickou tvorbou se R. zařadil mezi autory seskupené kolem České expedice (M. V. Kramerius, J. B. Dlabač, P. Šedivý, A. J. Zíma aj.), kteří v opozici k dosavadní četbě pro lid – knížkám lidového čtení – usilovali o nový typ populární literatury, jež by spojovala zábavnost s osvěcensky výchovnou a osvětovou tendencí. V epických prózách *Boženka, veselého Kubička manželka* a *Veselý Kubiček aneb V horách Kašperských zaklený dudák*, lokalizovaných na český venkov, R. představil výstražné příběhy mladých lidí (lehkomyslného světoběžníka a zamilované dívky nedbající moudrých rad), kteří se zpronevěřili dobovému mravnímu ideálu; obratně vyprávěný děj je v obou povídkách protkán mravoučnými průpověďmi a výchovnými sentencemi. Prozaická sbírka *Historická vypravování...* obsahuje především adaptace převzatých příběhů, ojediněle autor reaguje na soudobé události (např. agitací pro pomoc rak. armádě, kritikou pronikání novot na vesnici apod.). Cestopis *Cesta z Moskvy do Číny...*, vydávaný za překlad latinského a německého originálu z 1697–98, byl nově odhalen (čas. *Nový Orient* 1954 a 1960) jako literární mystifikace, již se R. pokusil obohatit starou českou cestopisnou literaturu. Využil spisu A. Branda *Beschreibung der Chinesischen Reise* z 1693 a díla *Novissima sinica* vydaného G. W. Leibnizem, postavu zemana Jiřího Drachovského – doloženou z 15. století – do díla interpoloval. Okrajově se věnoval dramatickému žánru: knižně vyšla agitační jednoaktovka *Vlastenský mladý rekruta*, veselohra *Paní podle módy* a opera *Strašidlo s bubnem* byly provedeny jen scénicky. – R. patřil k prvním buditelům, kteří populární formou a vědomě v českém jazyce představovali historické i soudobé vlastenecké snažení, aby tím povzbuzovali národní sebevědomění (*Kalendář historický, Učená Čechia, Vě-*

nec pocty ku poctivosti učených... Čechů, obrana Sláva a výbornost jazyka českého aj.). Ze zájmu o českou historii a kulturní památky vyplynuly původní práce *Náležitě vypsání hrobů královských a knížecích v hlavním kostele na hradě Pražském, Svatá Hora...*, *Památky starožitného a veleslavného kláštera sedleckého...* aj. i několik překladů (zvl. J. Schiffner). Osvětový a výchovný záměr sledovaly původní drobné spisy a překlady pro venkovský lid (*Krátký spisek o stavu sedlském aneb voráčském*). R. byl též autorem příležitostných veršů a proslavů s náboženskou nebo vlasteneckou tematikou (např. oslavný zpěv na uvedení J. Nejedlého na stolic českého jazyka a literatury pražské univerzity), skládaných i latinsky, a překladů loajálních prarokouských brožur agitujících proti Francouzské revoluci (*Strom francouzské svobody...*; *Život Ludvíka XVI., krále francouzského...*; *Ludvíka XVI., toho jména krále francouzského, ortel, smrt a kšaft...*). Z němčiny přeložil několik náboženských a pedagogických spisů.

ŠIFRA: J. R-k. ■ PŘÍSPĚVKY in: Kramériusovy vlastenské noviny (1790–1811). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Zpěv na den jména vysoce důstojného, vysoce učeného Pána... opata, království českého prelata.... Václava Druhého (Mayera) (B 1795); Elegia pro solemni vtorum nuncupatione ab admodum reverendo... Emerico Petrzik (B 1797); *Boženka, veselého Kubička manželka* (P 1799, výt. nezjišt., znovu 1802); Na památku Karla Josefa, knížete z Firstenberku, rozeného Čecha, generála českého (B 1799); Terezii Marii Josefě, hraběnce z Künburgu a štiřt dámě... (B 1799); Věnc pocty ku poctivosti důstojně velebného, ctihodného Josefa Františka Kosteleckého, faráře v Ouněticích (B 1799); *Veselý Kubiček aneb V horách Kašperských zaklený dudák* (P 1799); *Cesta z Moskvy do Číny*, kterouž s ruským vyslancem Isbrandem skrze krajiny Vstyku, Siberii, Taursko a mongolskou Tartarii šťastně vykonal Jiří z Drachova... 1693 (P 1800); Chválozpěv ku poctivosti důstojně velebného, ctihodného pána Václava Vrány (B 1800); Václavovi Kocovi, svobodnému pánu z Dobře... (B 1800); Na den uvedení král. profesora české literatury pana Jana Nejedlého na učitelskou stolic v slavné učené pražské universi (B 1801); Poema ad diem inaugurationis reverendissimi... domini Procopii Schkoda... (B 1801); Zikmundovi Hemerkovi, vysoce důstojnému opatovi na Želivě... (B 1801); De actu solemni quum... Capitulum metropolitanum ageret diem canonicae electionis... domini decani capitularis sui ad D. Vitum (B 1805); *Historická vypravování* anebo Příběhy k užitečnému, poučenlivému a příjemnému vyražení (PP 1808); *Vlastenský mladý rekruta* (D 1808). – *Překlady*: J. H. Campe: Cvičení dítek jednoho každé-

ho stavu v čtverém večerním rozmlouvání (1792); an.: Ludvíka XVI., toho jména krále francouzského, ortel, smrt a kšaft aneb Památka nespravedlnosti (1793); an.: Strom francouzské svobody v řeči kazatelské na evangelium o zrna hořčičném (1793); Život Ludvíka XVI., krále francouzského, a co se za panování jeho v zemi francouzské sběhlo (1793); Kastanova Užitečná knížka obsahující v sobě naučení o dobrém zvedení mládeže (1794) + Kastanova Knižka druhá, obsahující v sobě naučení a pravidla k nabytí časného věčného blahoslavenství (1795); J. P. Schlicher: Prohlášení krátkých katechetických kázání na neděle přes celý rok (1798); J. Schiffner: Vypsání životů svatých patronů českých (1801) + Galerie aneb Vyobrazení nejslavnějších a nejznamenitějších osob země české spolu s vypsáním důležitých zvláštních památních věcí, jež se v Čechách za časů starobylých, tak i pozdějších zběhly 1–4 (1803–09) + Historické vypsání obzvláštních míst milostných v Království českém (1807); J. V. Redelhammer: Krátce obsáhnutá pravidla k zprávě hospodářů a polních mistrů, jak by se měl zlepšiti český ovčí dobytek a dal pěknější vlnu (1802); P. F. Müller: Výstrahy pro nezkušenou mládež (1802) + Pohnůtky k následování dobrých dítek (1804); J. Haberkorn von Habersfeld: Postní kázání (1803); F. Winkler: Krátký, ale pochopitelný katechismus hlavních povinností pro vesnické rychtáře (1803); an.: Krátké a poučující povídky v 74 příkladech (1804); an.: Vesnického faráře rozmlouvání se svými osadníky (1804); B. Strasser: Kázání o nevážnosti a potupě stavu kněžského (1805); F. A. Mayer: Laciné a v pravdě hojící dobytka lékařství (1810); – posmrtné: F. A. Pabst: Nejnovější kronika a věrná poselkyň starožitného a nového národu českého 1–4 (1812–17, s J. Hýblem). – *Ostatní práce*: Krátký vejpis první 50leté památky, která se po vyhlášení svat. Jana z Nepomuku za svatého v chrámě hlavním sv. Víta na hradě Pražském... slavila (1779); Sláva a výbornost jazyka českého (1792); Velmi užitečná historie o slovutném národu českém... (1793); Vlastenské plesání a díkůčinění nad slavným uvedením c. k. profesora jazyka českého na učitelskou stoličici v slavné pražské universitě (1793); Věvec pocty ku poctivosti učených výborných a statečných Čechů (1795); Krátký spisek o stavu sedlském aneb voráčském (1798); Pamětní oběť díkůčinění, kterouž měšťanské shromáždění z lásky k bližnímu pod ochranou Panny Marie slavilo (1798); Kalendář historický 1–5 (1797, 1798, 1800, 1803, 1806; 1810 Přídavek k pátému a poslednímu dílu Kalendáře historického); Náležitá zpráva o slavném pohřebním průvodu, při kterémž tělo J. Sv. oslaveného papeže Pia VI. ... do Vatikánu přeneseno bylo (1802); Náležitě vypsání hrobů královských a knížecích v hlavním kostele na hradě Pražském (1804); Pro dobré katolické křesťany modlicí kniha (1804); Svatá Hora aneb Historické vypsání Hory Svaté nad Příbramí v slavném Království českém s příloženými modlitbami (1804); Encomium ad diem inaugurationis reverendissimi... domini Leopoldi Žalda (1805); Monumentum chronologico-histori-

cum de monasteriis Ordinis sancti patris Benedicti per Bohemiam nunc et olim celeberrimis (1805); Sváteční kazatel anebo Kázání na svátky Páně, Panny Marie, Matky Ježíšovy a jeho svatých, i také na jiné v roce slavnosti 1, 2 (1805–06); Historické vypsání starožitného a slavného rodu panského pánů Krušinů z Švanberga v Království českém (1806); Památky starožitného a veleslavného kláštera sedleckého blíž Hory Kutné... (1807, s V. Laitlem); Učená Čechia 1–3 (1807–08); Život svatého Gotharda, biskupa hildesheimského (1808); Historie turecká aneb Příběhy turecké říše 1, 2 (1809–10); Svatý pašijový týhoden (1809–10); Monumentum vetus it recens Regii monasterii slovanensis, nunc vulgo in Emmaus nuncupati (b. d.). ■ SCÉNICKÝ: Hry: Paní podle módy (1795); Strašidlo s bubnem (1795). ■ KORESPONDENCE: L. N. Titova: Iz nasledija češskogo buditelja J. R. (J. Ribayovi z 1793), Sovetskoje slavjanovedenje 1980, č. 6. ■ REDIGOVAL noviny: Kramériusovy vlastenské noviny (1808–12, s F. J. Tomsou). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Nedělní kazatel aneb Nová kázání v krátkém obsazení na neděle přes celý rok 1, 2 (1807–08); Krátká kázání k ranním službám božím 1, 2 (1810). ■

LITERATURA: J. Rennerová: F. J. Tomsa a J. N. R., dva popularizátoři obrozenských idejí (dipl. práce FF UK Praha, 1958). ■ an.: J. R., Intelligenzblatt der Annalen der österr. Literatur 1802, s. 94; an. (J. Dobrovský): ref. Kalendář historický, Annalen der Literatur 1804, d. 1, č. 63 + ref. Boženka, veselého Kubíčka manželka, tamtéž, d. 2., č. 102 + ref. Pro dobré katolické křesťany modlicí kniha, Annalen der Literatur 1805, d. 1, duben, s. 201; an.: nekrolog, Vlastenské noviny 1812, s. 99; an.: Novelistika a romanopisectví české doby novější 2, Kritická příl. k NL 1864, s. 325; O. Seydl: R. či Strnad?, Naše věda 1936, s. 20; V. Schwarz: Z počátků dětské četby, LitN 1940, s. 228; A. Hartl: První český dívčí román, LitN 1941, s. 133; A. Pražák in Národ se bránil (1945); F. Strejček in Naši bojovníci pérem (1948, s. 9); T. Pokora: Putování J. Drachovského do Číny v letech 1692–1695, Nový Orient 1954, s. 52; M. Toege: Jiří z Dráchova a jeho cesta do Číny, tamtéž, 1960, s. 186; J. Novotný in M. V. Kramerius (1973).

lk

Milan Rusinský

* 10. 2. 1909 Litovel

† 8. 11. 1987 Ostrava

Prozaik a literární historik spjatý se slezským a ostravským regionem, literární a divadelní kritik, kulturní publicista, fejetonista, překladatel, osvětový a rozhlasový pracovník.

Syn Františka R. (1881–1923), středoškolského učitele, filologa a autora četných jazykových

učebnic a slovníků. Dětství prožil v Litovli (a u babičky v Mikolajcích na Opavsku), kde navštěvoval i první třídy gymnázia, 1920 přestoupil na reálku ve Slezské Ostravě (mat. 1926). Po doplňovací zkoušce z latiny na litovelském gymnáziu studoval 1927–31 na pražské filoz. fakultě bohemistiku a germanistiku (především u M. Hýska a O. Fischera). 1931–32 strávil dva semestry na univerzitě v Münsteru (jako asistent K. H. Meyera v semináři slovanské filologie i žák P. Bogatyřova). 1932–33 cestoval po Holandsku a Belgii, pobýval v Paříži a v Mnichově, navštívil též Jugoslávii a Polsko. 1933–54 pracoval v ostravském rozhlasovém studiu postupně jako hlasatel, literární referent, dramaturg a programový ředitel (pro rozhlas psal hry, dramatizace, překlady a literární pořady s regionální tematikou). Byl též členem vydavatelského sdružení Iskra a Moravského kola spisovatelů a za války externím redaktorem nakl. J. Lukasíka. Od 1954 byl tajemníkem ostravské pobočky Svazu českosl. spisovatelů, od 1960 pracoval v propagaci a v archivu Vítkovických železáren, od 1962 působil jako metodik a bibliograf Krajské knihovny v Ostravě. I po odchodu do důchodu (1969) se věnoval osvětové práci a publicistice (mj. jako spolupracovník Ostravského kulturního zpravodaje).

R. literární tvorba a kulturněhistorická činnost byly úzce spjaty se slezským a ostravským regionem. Kniha povídek *Návrat a jiné prózy* zachytila drsný život a tragické osudy venkovanů za 1. světové války. I v následujících realisticky popisných románech s ústředním motivem hledání jistot domova se R. zaměřil na krajový svéráz (i v užití dialektu). Na pozadí tíživých sociálních poměrů v období hospodářské krize 30. let se pokusil postihnout individuální (i psychický) vývoj malíře, který po studiích v Praze a pobytu v Paříži nachází přirozený zdroj inspirace v rodném Opavsku (*Hladové dny*), a deziluzi mladíka, který uniká před bídou z průmyslové Ostravy, kde se pokusil prosadit, do rodné horské vsi (*Cesta k horám*). Tragické životní osudy spisovatele Č. Ostravického i kulturní a hospodářské poměry Ostravska na přelomu století zobrazil ve svém nejúspěšnějším románu *Bludička slávy*. Zážitky z let válečných a poválečných zpracoval v povídkovém souboru *Návštěvníci*, ve fejetonech, reportážních a náladových črtách tematizujících zejména poválečnou obnovu regionu (*Země vítá člověka*) a dojmy z cesty po Polsku

(*Z trosek roste nový život*). Jako regionalistický literární historik psal R. četné, převážně nerozsáhlé práce dokumentárního a popularizačního charakteru, v nichž zřetel ke specifickým literárním hodnotám často ustupoval národopisným hlediskům a regionálním potřebám. Přehled německého písemnictví ve Slezsku od 17. století a zvláště v posledním padesátiletí poskytl v práci *Němečtí Slezané* (Věstník Matice opavské). Tradicemi české slovesnosti s důrazem na průběh národního obrození ve Slezsku se zabývaly *Kapitolky ze Slezska*: o pronikání české národní hymny do této oblasti, o počátcích místního tisku a českého divadla (epizodu ze života A. Vaška zachytila i črta *Česká beseda v zemi pruského krále*), o vztahu J. Nerudy ke Slezsku a o P. Bezručovi, jehož dílem se zabýval i v dalších (často přepracovávaných) studiích a článcích, zaměřených např. na dobový ohlas Slezských písní (*Bard první z Beskyd*); z osobních setkání vytěžil *Čtyři hrušky vzpomínek na Petra Bezruče*. R. se v širokém záběru (i jako editor) věnoval rovněž tvorbě dalších významných i opomíjených literárních osobností regionu (A. Balcárek, J. Grmela, F. Horečka, J. Kalus, V. Martínek, Č. Ostravický, F. Směja, J. Třanovský ad.), psal přehledové stati (např. *Světlo stopou* o činnosti Matice opavské), časopisecky publikoval (vedle četných próz) soustavně literární kritiky a divadelní referáty, příležitostně a jubilejní články. Překládal prózy a dramata (hlavně z němčiny, polštiny, bulharštiny a lužické srbštiny; v rukopisu zůstal překlad hry G. Hauptmanna Forman Henčl z 1943). – R. napsal několik desítek popularizačních a metodických brožurek a komentovaných bibliografických soupisů, vesměs pro Krajskou knihovnu v Ostravě (rozmnož.): Romanopisec slezské dědiny. Studie o díle Frana Směji (1959), Básník Ostravy Vilém Závada (1965, rozšíř. vyd. 1966), Společnou cestou. Studie o polské literární tvorbě v našem kraji (1966), Plamenný hlasatel pravdy (o I. Erenburgovi, 1967), Petr Bezruč – Co o něm vědí ve světě? (1967), Básníkem proti své vůli (o P. Bezručovi, 1967), Lidé, doba, události (o P. Bezručovi, 1967), Objevitel arabského světa (o A. Musilovi, 1968); A. C. Nor (1968), František Palacký 1798–1876 (1968); Josef Filgas (1968), Zdeněk Šmíd – básník a překladatel (1968), Heinrich Böll (1968), Lid se rozhodl (o J. Kvapilovi, 1968), Hledání domova (o Z. Bárovi, 1969),

Cestou ticha (o H. Jasiczkovi, 1969), Drsný živel (o F. Horečkovi, 1969, přeprac. vyd. 1974); Krajem za Opavicí. Hlučínsko v literatuře (1970), Španělská literatura (1970), aj.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Alexej, Alexej Beryhoff, Anna Rokytová, Dolina, F. Erem, František Erem, Jan Klepetek, Jan Olbrecht, Nisur X., Pavel Janda; MIRUS, Mirus, M. R., MR., -mr., M. Rský., -PJ., -pj., -r., Rský, Rský., -rský., (rský), Rý, -rý., (rý), -ský. ■ PŘÍSPĚVKY in: Archa (Olomouc 1939); sb. Bezruč a osobnosti (Frýdek-Místek 1987); sb. Bezručova Opava (1983, 1987); sb. Bezručův hlas (1940); Bezručův sborník (Opava 1947); Brněnský večerník (1973); sb. Cesta Karla Dvořáčka (1946); Čas dobré naděje (Ostrava 1975); Černá země (Mor. Ostrava, od 1931); Červený květ (Ostrava 1956–69); Čes. slovo (Ostrava, od 1935; mj. překlady: 1936 A. Fierla: Haldy; 1939 J. Kopetz: Miss Universum, T. Dolega Mostowicz: Šarlatán; 1938 Čtení o Palackém, i sep.); Českosl. demokracie; Českosl. republika; Čes. lid; Čtenář; Duch času (Mor. Ostrava); sb. František Sokol-Tůma, člověk a dílo (1935); sb. Frygickou čapku mám (Brno 1978); roč. Chudým dětem (s tit. O Janu Nerudovi, Brno 1933); Iskra (Hrabyně 1932); sb. Iskra Vojtěchu Martínkovi (Hrabyně 1937); sb. Jiří Mahen, spolutvůrce pokrokové kulturní politiky (Brno 1983); Kniha vzpomínek na Petra Bezruče a jeho dílo (1937); Kolo (Brno 1940–46); Kolotoč (Opava 1924–25); sb. Kravařsko (Nový Jičín); Kulturní měsíčník (Ostrava, od 1983); sb. Kytice z domova (1947, Próza Vojtěcha Martínka, i sep.); Lid. demokracie; Lid. noviny (1933–45); Listy Památníku Petra Bezruče (Opava, od 1963); Lit. měsíčník (od 1974); Lit. noviny (1936–37); Lit. noviny (od 1953); Moravskoslezský deník (Mor. Ostrava); M. R. Médailon k 65. narozeninám autora, vyprávění autora o své překladatelské práci a bibliografie jeho překladů (Knihovna města Ostravy 1974); Nár. listy; Nár. osvobození (1929); Nár. politika; alm. Náš hlas (Frýdek 1935); sb. Naše země, náš lid (Opava 1946); Nová svoboda (Ostrava, od 1945); Nové Opavsko (Opava); sb. Ostrava (1977, 1979); Ostravský kulturní zpravodaj, pokr. Ostravský kulturní měsíčník (od 1959); Ostravský večerník (mj. 1967 Čtení o pseudobezručovi Janu Grmelovi); Osvětová práce (1958); Památník k 65. výročí reálného gymnázia v Litovli (1966); Práce; sb. Průvodce literárním dílem zasloužilého umělce Vojtěcha Martínka (Frýdek-Místek 1987); Rudé právo; Řád (1944); sb. Severní Morava (Šumperk); sb. Slezské hlasy (Ostrava 1970); Slezsko (Opava 1972); sb. Slezsko Bezručovi (Hrabyně 1937); Slezský kalendář (Slez. Ostrava); Štafeta (Prostějov 1976); Těšínsko (Karviná, Čes. Těšín 1963–83); Tribuna; Tvorba (1969–70); Venkov (1937, 1941); Věstník Matice opavské, pokr. Slezský sborník (Opava, od 1931; 1933 Němečtí Slezané, i sep.); sb. Vítkovické železářny na výstavbě republiky (Čes. Těšín 1946); Vlastivědné listy Severomo-

ravského kraje (Opava 1976); Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín (1974); leták Vojtěchu Martínkovi k sedmdesátce (Ostrava 1957); Vyšehrad; Zeměd. noviny; sb. Zhynulá naděje (Olomouc 1940); Život strany (1970). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Návrat a jiné prózy (1932); Česká beseda v zemi pruského krále (P 1935, bibliof.); Slezské besedy (E 1939; rozšř. vyd. v knize Kapitoly ze Slezska); Hladové dny (R 1940); Bludička slávy (R 1940); Cesta k horám (R 1945); Kapitoly ze Slezska. Studie z kulturní minulosti (1946); Bard prvý z Beskyd. Jak Petra Bezruče přijalo Slezsko (studie, 1947); Porobeného národa bard. Vyprávění o Petru Bezručovi a kraji jeho básní (1947); Epik Ostravská (k šedesátinám V. Martínka, 1947, bibliof.); Světlou stopou (studie, 1947, bibliof.); Z trosek roste nový život (FF 1947); Země vítá člověka (FF 1948); Slezska hlas (studie, 1948, bibliof.); Čtyři hrudky vzpomínek na Petra Bezruče (1959); Návštěvníci (PP 1969); Hledání domova (studie, 1969); Návrat k domovu (studie, 1974, rozmnož.). – *Překlady*: A. Scholtis: Baba a její děti (1935) + Železářny (1940); E. Glaeser: Poslední civilista (1936); H. Fallada: Staré srdce jde do světa (1938); B. Isajev: My z Balkánu (1938); F. Bischoff: To všechno voda (1941); M. Hausmann: Chlapec s harmonikou (1942); W. Steinberg: Hudba noci (1943); E. Strauss: Křížovatky (1944); V. Baum: Velký výprodej (1946, pseud. Pavel Janda); A. Kurella: Žiji v Moskvě (1951); A. Šcibor-Rylski: Havíři z Anny Veroniky (1952); A. Fredro: Dámy a husaři (1959, prem. 1948); L. Bielas: Slavná jako Sarajevo (1977); J. Laras: Šachty pod Beskydami (1979). ■ SCÉNICKY. *Překlady*: B. Frank: Generál a zlato (1933); E. Niziurski: Cestující (1936); G. Rienössl: Tajemný houslista (1936); G. Stern: Bílé světlo (1937); J. Wechsberg: Zlato pro Rovennu (1938); H. Sudermann: Domov (1941); E. Q. Kolbenheyer: Most (1942). ■ REDIGOVAL sborníky: Vítkovické železářny na výstavbě republiky (1946, se S. Pěničkou), Kytice z domova (1947), Slezské hlasy (1970, se Z. Bárem a F. Smějou); *knižnice*: Kniha nového světa (1942). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Č. Ostravický: Zpěvy podbeskydské (1937); Zhynulá naděje. Sborník na paměť stých narozenin Alše Balčárka (1940). ■

BIBLIOGRAFIE: P. Musálková: M. R. Personální bibliografie (Okres. knihovna Karviná 1989). ■ LITERATURA: A. Sivek: M. R. padesátiletý (Měst. lid. knihovna v Ostravě 1959); O. Lányová, M. Hoňková: M. R. Médailon a bibliografie k 60. výročí narození (Krajská knihovna Ostrava 1969); R. Kubela: Vzpomínka na spisovatele M. R. (1989, bibliof.). ■ ● ref. Návrat a jiné prózy: J. V. P. (Pleva), Index 1932, s. 97; an. (Z. Bár), Věstník Matice opavské 1932, s. 250; drb. (J. Borecký), Zvon 33, 1932/33, s. 630 ●; ● ref. studie Němečtí Slezané: J. Knap, Venkov 22. 8. 1933; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 16. 9. 1933; B. S. (Slavík), Archa 1933, s. 268; Drama. (V. Maras), Lumír 60, 1933/34, s. 121; A. N. (Novák), LidN 14. 1. 1934; -zb- (Z. Bár), Věstník

Matice opavské 1934, s. 89 ●; K. P. (Polák): ref. překl. A. Scholtis: Baba..., PL 28. 9. 1935; ● ref. Česká beseda v zemi pruského krále: -jš-, Věstník Matice opavské 1935, s. 135; B. Slavík, LidN 1. 8. 1936 ●; kp. (K. Polák): ref. překl. H. Fallada, PL 11. 9. 1938; ● ref. Hladové dni: B. Slavík, LidN 9. 9. 1940; K. P. (Polák), Nár. práce 22. 9. 1940; O. Sv. (Svozil), Archa 1940, s. 273; J. Pilař, Venkov 4. 3. 1941 ●; ● ref. Bludička slávy: Ns. (J. Nečas), Naše doba 48, 1940/41, s. 375; AMP. (A. M. Píša), Nár. práce 23. 2. 1941; Sv. (O. Svozil), Archa 1941, s. 89; K. Polák, KM 1941, s. 177; B. Slavík, LidN 21. 4. 1941; Inz. (L. N. Zvěřina), Čtème 1941, s. 186; J. Pilař, Venkov 3. 9. 1941; Boj (P. Bojar), Studentský časopis 21, 1941/42, s. 89 ●; jšk. (J. Š. Kvapil): ref. překl. F. Bischoff, Naše doba 50, 1942/43, s. 43; ● ref. Cesta k horám: A. Kraus, Zeměd. noviny 3. 8. 1945; Sv. (O. Svozil), Archa 30, 1945/46, s. 137 ●; ● ref. Kapitoly ze Slezska: Vop (J. Vopařil), NO 17. 9. 1946; cd (J. Hrabák), Rovnost 10. 10. 1946; C. Vymetal, SISb 1946, s. 123 ●; ● ref. Bard prvý z Beskyd: -ok. (O. Králík), Osvobozený Našinec 4. 11. 1947; A. Závodský, SISb 1947, s. 186; cd (J. Hrabák), Rovnost 30. 12. 1947; hs (J. Husák), Moravskoslezská osvěta 2, 1947/48, s. 160 ●; V. Martinek in M. R.: Země vítá člověka (1948); a. z. (A. Závodský): ref. Země vítá člověka, SISb 1949, příl. Slezská tvorba, s. 20; V. F. (Ficek): ref. Porobeného národa bard, SISb 1949, příl. Slezská tvorba, s. 93 + ref. Čtyři hrudky vzpomínek..., Vlastivěda ostravského kraje, Opavsko 1959, č. 1; ● k padesátinám: Z. V. (Vavřík), LitN 1959, č. 6; A. Sivek, Červený květ 1959, s. 44 ●; O. Rafaj in Literatura a současnost (1963); V. F. (Ficek): k šedesátinám, SISb 1969, s. 121; L. Petr: ref. Návštěvníci, Červený květ 1969, č. 4; J. Urbanec: Beletristické dílo M. R., Časopis Slezského muzea 21, ř. B, 1972; V. Martinek in Živé zdroje (1972); V. Ficek: Šedesát pět let M. R., Listy PPB 1974, ř. 4, č. 5; Z. Bár: k sedmdesátinám, Ostravský večerník 7. 2. 1979; V. Stratil: Otec a syn, sb. Osmdesát let gymnázia Jana Opletala v Litovli (1981); ● k pětasedmdesátinám: L. Čada, Ostravský večerník 8. 2. 1984; B. Hrabec a B. Havlíček, Těšínsko 1984, č. 4; -ju- (J. Urbanec), Kulturní měsíčník 1984, č. 2; J. Svoboda, Lit. měsíčník 1984, č. 2 → Ve stopách tvorby (1986) ●; ● nekrology: -sjl-, Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1987, s. 126; K. Vůjtek, Kulturní měsíčník 1987, č. 12; J. Svoboda, Lit. měsíčník 1988, č. 3 ●; R. Kubela: Spisovatel M. R. a jeho Valašsko, Zpravodaj Okres. vlastivěd. muzea ve Vsetíně (1989); M. Zbavitel: Žil divadlem a sloužil divadlu, Kulturní měsíčník 1989, č. 2–3; J. Skutil: M. R. jako regionální literární historik, sb. Čtyřicet let literatury v Severomoravském kraji (1945–1985) a aktuální problémy regionalismu (1989); O. Šuleř: Důvěrné dialogy, Moravskoslezský den 7. 11. 1992 + Literární zpodobitel Slezska, tamtéž, 10. 2. 1994; L. Čada: Třešně z Kolné (vzpomínka), LD (Brno) 16. 3. 1994.

šv, lm

František Ruth (1)

* 1. 8. 1852 *Kosova Hora* u Sedlčan

† 27. 8. 1903 *Praha*

Autor komedií i dramát, přejímající impulsy z francouzských dílen konverzačních her.

Dětství strávil v rodišti jako syn nájemce velkostatku, gymnázium vystudoval v Praze, pak pracoval jako úředník pojišťovny v Praze a ve Vídni. Po tchánově smrti přejal do spoluvlastnictví velký dlaždičský závod, úspěšně podnikal v oboru stavebnictví a průmyslu a nabyl značného jmění. Od 1885 byl členem Družstva Nár. divadla (jeden čas ve funkci pokladníka) a Nár. divadlo jeho hry za Šubertovy éry (většinou v režii J. Šmahy) též uvádělo, podobně jako ochotnické scény v Čechách a ve Vídni; občas psal R. i divadelní referáty (Hlas národa 1894). Při svém podnikání pamatoval i na vlastenecké účely, na Ústřední matici školskou, divadlo a budoucí galerii českého výtvarného umění. Vyznával myšlenku zbudování dalšího kameného divadla v Praze. K nové správě Nár. divadla po 1900 zaujal nepříznivé stanovisko a nespolupracoval s ní. Byl členem spisovatelského spolku Máj (od 1889) a Svatoboru (od 1890). Pohřben byl na Olšanských hřbitovech.

R. psal divadelní hry eklektického rázu, v nichž mu byly vzorem francouzské vaudevilly (*Olymp*), veselohry (*Sestřenka*, *Bouře v zátisi*, *První klient*) i rodinná dramata (*Hrabě Razumovskij*, *Zpověď*, *Ztracený život*). *Olymp* je lehká situační komedie, v níž pánové hledají únik z nudy ve vídeňských nočních podnikcích a dámy je stíhají; k nenáročnému veselí využívala převleků a loutkovitosti figur. *Sestřenka*, veselohra s tradičním motivem záměny osob (bývalá milénka vtrhne do rodiny svého někdejšího partnera a vydává se za sestřenicí), předvedla několik postav osvědčených už dříve v českých komediích, jež však k dokonalé bravuře přivedl až V. Štech. Následující veselohry na rozdíl od prvotin prozrazují již autorův obhroublejší vkus. R. dramata s postavami sňatkových podvodníků, defraudantů, nevinných žen a ušlechtilých obránců z vyšší společnosti i s náhodnými zvraty ve fabuli těžila z tradice melodramatu a působila zastarale již v době svého vzniku. V 90. letech, kdy realismus pronikl i na české jeviště, odložil R. vzor E. Scriba a pokusil se čerpat náměty z českého prostředí. Hra ze světa moderních finančních

transakcí *Důl sv. Vavřince* ztroskotala na mnohomluvnosti a nedostatku dramatické akce. Po F. V. Jeřábkově se R. chopil námětu o nadaném ztroskotanci v dramatu *Jindřich Urban*, situovaném do Podskalí, ale šel po vnějších efektech, právě tak jako ve venkovském dramatu s kriminální zápletkou *Písmákova dcera*. Moralizující hra ze studentského života *Ideál* se jako jediná přiblížila k dobovým snahám o soudobou hru ze života s realisticky viděným prostředím. V rukopise zůstala veselohra Jan Greif a hra Pavučina.

PŘÍSPĚVKY in: Hlas národa (1894, 1898); Jevíště (1885); Lumír (1888–89); Nár. listy (1885). ■ **KNÍŽNĚ.** *Beletrie*: Olymp (D 1885, i prem.); Hrabě Razumovskij (D 1885, i prem.); Démantový prsten (D 1885); Sestřenka (D 1885, i prem.); Zpověď (D 1885, prem. 1886); Ztracený život (D 1885, i prem.); Ideál (D b. d., 1897, prem. 1896); Utopený manžel (D b. d., 1897, i prem.); Písmákova dcera (D b. d., 1898, prem. 1893); Výlet do Cařihradu (cestovní črty, 1898); Bouře v zátiší (D b. d., 1899, prem. 1886); Důl sv. Vavřince (D b. d., 1901); První klient (D b. d., 1901, prem. 1894); Jindřich Urban (D b. d., 1902, prem. 1892). ■ **SCENICKY.** *Hry*: Šlechtníci (1887); Syčáci (1895); Pro dceru (1902). ■

LITERATURA: ● ref. Olymp, Hrabě Razumovskij, Démantový prsten: O (J. Kuffner), NL 6. 1. 1885; H., Květy 1885, sv. 1, s. 247; F. Zákřejs, Osvěta 1885, s. 470 ●; ● ref. Sestřenka: J. V. (Vrchlický), Pokrok 11. 8. 1885; J. Kuffner, Květy 1885, sv. 2, s. 615; Cfč (C. L. Frič), Jevíště 1885, s. 122, 131; B. F. (Frida), Zlatá Praha 1885, s. 531; F. Zákřejs, Osvěta 1885, s. 1103 ●; ● ref. Bouře v zátiší, Ztracený život, Zpověď: E. Miřijovský, Zlatá Praha 1885, s. 595; F. Zákřejs, Osvěta 1887, s. 258, 264 ●; ● ref. Bouře v zátiší: J. V. (Vrchlický), Hlas národa 12. a 13. 6. 1886; André, tamtéž, 20. 6. 1886; J. Kuffner, Květy 1886, sv. 2, s. 245; an., Lumír 1886, s. 287; Nemo, Ruch 1886, s. 287; M. A. Š. (Šimáček), Světozor 1886, s. 447 a 463; B. F. (Frida), Zlatá Praha 1886, s. 446; R. R., Rozhledy literární 1, 1886/87, s. 98 ●; ● ref. insc. Šlechtníci: J. Flekáček, Vlasť 3, 1886/87, s. 704; š. (J. Kuffner), NL 9. a 10. 6. 1887; J. V. (Vrchlický), Hlas národa 11. 6. 1887; B. F. (Frida), Zlatá Praha 1887, s. 478; M. A. Š. (Šimáček), Světozor 1887, s. 479; Paul, Jitřenka 1887, s. 314; F. Zákřejs, Osvěta 1887, s. 652 ●; ● ref. Jindřich Urban: A. Schulzová, Květy 1892, sv. 1, s. 496; α, Zlatá Praha 1892, s. 202; P., Světozor 1892, s. 203; š. (J. Kuffner), NL 5. 3. 1892; -š, Časopis čes. studentstva 1892, s. 108 ●; ● ref. Písmákova dcera: A. Schulzová, Zlatá Praha 1893, s. 312; P., Světozor 1893, s. 298; -r, Zábavné listy 1893, s. 282 ●; ● ref. První klient: A. Schulzová, Zlatá Praha 1894, s. 552; P., Světozor 1894, s. 552; an., Zábavné listy 1895, s. 22 ●; ● ref. insc. Syčáci: -a- (F. V. Vykoukal), Světozor 1895, s. 467; -č- (J. Klička), MR 1895, sv. 2, s. 119; F. X.

Šalda, Rozhledy 5, 1895/96, s. 112 → Kritické projevy 2 (1950) ●; ● ref. Ideál: Apollonius, Časopis pokrokového studentstva 3, 1895/96, s. 178; J. Třebický, Rozhledy 5, 1895/96, s. 534; J. K. (Kvapil), Zlatá Praha 1896, s. 288 ●; ● ref. Utopený manžel: P., Světozor 1897, s. 552; F. Zákřejs, Osvěta 1897, s. 939 ●; P. K. (F. X. Šalda): ref. Písmákova dcera, Lit. listy 19, 1897/98, s. 331 → KP 4 (1951); ● nekrology: -r. (R. J. Kronbauer), Máj 1, 1902/03, s. 773; an., Lumír 31, 1902/03, s. 412; an., Zlatá Praha 1903, s. 540; F. V. Vykoukal, Osvěta 1903, s. 946 ●; -vb- (V. Brtník): F. R., od jehož smrti uplynulo 20 let..., Topičův sborník 10, 1922/23, s. 554; bs (B. Slavík): Na paměť F. R., LidN 4. 8. 1942.

is

František Ruth (2)

* 12. 2. 1854 Zbraslavice u Kutné Hory

† 16. 3. 1926 Praha

Autor pohádek, povídek a her pro mládež, adaptátor antických bájí, překladatel z latiny a kulturní historik.

Podepsán i Fr. Borovský-Ruth a Fr. Hurt-Ruth. – Pocházel z rodiny krejčího. Po obecné škole v rodišti studoval 1864–72 gymnázium v Hradci Král. a 1872–75 klasickou filologii na Filoz. fakultě UK v Praze. Učitelskou dráhu zahájil jako suplent na gymnáziu v Klatovech (1875–78) a pokračoval v ní 1878–80 v Písku; tam se oženil (tři děti) a po státních zkouškách byl v září 1880 jmenován řádným profesorem s působištem na nižším gymnáziu v Časlavi. 1896–1903 učil na gymnáziu v Praze v Žitné ul. a zároveň na soukromém ústavu pro vzdělání učitelů u sv. Anny při Kongregaci chudých školských sester. 1903–05 byl ředitelem gymnázia v Roudnici n. Lab. a 1906 se stal s titulem vládního rady ředitelem vyššího gymnázia v Hradci Král. V říjnu 1910 (po sebevraždě nejstaršího syna) obdržel zdravotní dovolenou, v březnu 1911 odešel do důchodu, který trávil v Praze. R. učitelské působení bylo od počátku provázeno literární tvorbou a veřejnou kulturní a osvětovou činností. Již v Písku spolupracoval s tehdy založeným týdeníkem Otavan, od počátku 90. let byl aktivním členem Spolku čes. profesorů, ve Věstníku čes. profesorů redigoval recenzní rubriku. Jako člen Klubu za starou Prahu a její znalec uspořádal, především za svého pražského pobytu,

desítky přednášek. Věnoval se sběru materiálu k slovníku latinských a řeckých slov žijících v češtině. Svá excerpta věnoval 1924 semináři klasické filologie Masarykovy univerzity v Brně. Zemřel na mozkovou mrtvici. Pohřben byl na Vinohradském hřbitově.

Největší část R. literární tvorby byla určena dětem. Souvisela s jeho zájmem o četbu mládeže, kterou sledoval i v teoretických a soupisových pracích, uveřejňovaných pravidelně ve výročních zprávách středních škol a ve Věstníku čes. profesorů. (Jeho konzervativní koncepte četby vhodné pro mládež, z níž vylučoval i klasiky české literatury 19. století, vyvolala 1905 ostré protesty poslanců i tisku.) Pohádky a povídky pro mládež (výjimečně i verše) uveřejňoval zprvu ve Zlatých lístcích, pak vydal knižní soubor *Kytice pohádek* obsahující pohádky umělé, které se však svými motivy i základními kompozičními a stylistickými prvky blíží pohádkám lidovým. Ze své profese čerpal látku k pohádkám, v nichž pro děti zpracoval některé řecké a římské báje (*Pohádky starověké*), a k trojsvazkovému *Bájesloví řeckému i římskému*, určenému dospělejší mládeži; projevil se zde jako obratný vypravěč a shrnul vyčerpávající množství látky, kterou propojil paralelami s mytologií slovanskou. Proslul též jako překladatel Iuvenalových satir. Na přelomu století vydal pod různými pseudonymy v nakladatelství R. Storcha několik desítek próz pro mládež různých žánrů i tematiky (pověsti, cestopisné črty, životopisné, dobrodružné a romantické povídky) a na šedesát her pro děti od pohádek, pověstí, kašpárkovských taškařic až po zpracování známých děl našich i cizích autorů. Některé z těchto nenáročných prací mají výchovné a moralistní tendence, postrádají však jakékoliv umělecké ambice. Stěžejní R. práce, která je dodnes živým kulturněhistorickým pramenem, je obsáhlá trojsvazková *Kronika královské Prahy a obcí sousedních*, do níž sebral množství materiálu o historických, kulturních a uměleckých zajímavostech Prahy i o osudech obyvatel jednotlivých lokalit; využil zde i místopisné práce městského archiváře J. Teigehe. Kronika je uspořádána lexikograficky, ilustrační doprovod (zinkografie podle fotografií, kresby, rytiny, retušované fotografie) vytvořil P. Körber. R. byl též autorem několika hesel pro Ottův slovník naučný.

PSEUDONYMY: F. Hurt, Frant. Dlouhý, Frant. Hardek, Frant. Hladký, Frant. Hurt, František Hurt, Frant. Krátký, Frant. Rychlý, Frant. Stálý, Fr. Borovský, Fr. Hurt, Frt. Hurt, Hurt. Část literatury přičítá pseud. Frant. Hurt F. Ruthovi (1), Masarykův slovník nauč. hry a povídky pro ml. spisovatelé a pedagogovi F. Hurtovi (1838–1899). ■ PŘÍSPĚVKY in: Krok (1894–98, překlady D. I. Iuvenala); Malý čtenář (1912); Nár. listy (1885); Otavan (Písek 1879–80); Program gymnázia v Žitné ulici, Nové Město pražské (1899, 1900, 1901, t. r. studie Latina a řečtina ve slovech moderních); Program obecního nižšího gymnázia v Čáslavi za šk. rok 1892/93 (překlad D. I. Iuvenala); Šestá zpráva obecního nižšího gymnázia v Čáslavi za šk. rok 1888/89 (překl. D. I. Iuvenala); Věstník čes. profesorů (1899–1905; 1904 Četba česká na našich gymnáziích a reálkách, 1905 Seznam knih, jež byly kupovány do žákovských knihoven škol středních); Výr. zpráva státního gymnázia, Nové Město pražské, Žitná ulice (1901–04); Zlaté lístky (1893–1902). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie* (vesměs pro ml.; při určování data vydání her a povídek, vydaných pod pseud., jsme se řídili číslem svazku dané knihovny): Věrena na Melechově (D b. d., 1890, dle K. Cha, pseud. Fr. Hurt); Loupežníci (D b. d., 1890, dle F. Schillera, an.); Kašpárek u velkovezíra (D b. d., 1891, pseud. Fr. Hurt); Loketský zvon (D b. d., 1891, dle V. K. Klicpery, pseud. Fr. Hurt); Cti otce svého! (D b. d., 1891, pseud. Fr. Hurt); Zakletý princ (D b. d., 1891, dle J. H. Böhma, pseud. Fr. Hurt); Rytíř Miliboj (D b. d., 1892, pseud. Hurt, s A. B. Šťastným); Hloupý domácí a chytrá žena (D b. d., 1892, pseud. Hurt, s A. B. Šťastným); Odměna statečnosti (D b. d., 1892, pseud. Frant. Hurt); Otakárek (D b. d., 1892, dle starší látky, pseud. Frant. Hurt); Honza králem čili Duch na Orlí skále (D b. d., 1892, pseud. Hurt, s A. B. Šťastným); Vyzráli na něho (D b. d., 1892, pseud. Hurt, s A. B. Šťastným); Vojenský zběh (D b. d., 1892, pseud. Hurt, s A. B. Šťastným); Vysloužilec Jindra (D b. d., 1892, pseud. Hurt, s A. B. Šťastným); Ošizený čert (D b. d., 1892, pseud. Fr. Hurt); Strašidlo (D b. d., 1892, pseud. Frant. Hurt); Dědictví (D b. d., 1893, dle starší látky, pseud. Fr. Hurt); Kocourkov (D b. d., 1893, pseud. Fr. Hurt); Kroesus (D b. d., 1893, dle starověké pověsti, pseud. Fr. Hurt); Koláče (D b. d., 1893); Kašpárek policajtem (D b. d., 1893, pseud. Fr. Hurt); Čert na zemi (D b. d., 1893, dle J. K. Tyla, pseud. Fr. Hurt); Mlynář a jeho dítě (D b. d., 1893, dle E. Raupacha, pseud. Fr. Hurt); Rozpustilí kluci ve škole (D b. d., 1893, zčásti dle J. N. Nestroye, pseud. Fr. Hurt); Jan za chrta dán (D b. d., 1893, dle V. K. Klicpery, pseud. Fr. Hurt); jako P b. d., 1894, pseud. Frant. Hurt); Kytice pohádek (1893); Pohádky starověké (1894); Pan Franc ze zámku (D b. d., 1894, pseud. Fr. Hurt); Strakonický dudák (D b. d., 1894, pseud. Fr. Hurt); Car a tesař (D b. d., 1894, dle starší látky, pseud. Fr. Hurt); Meluzína (D b. d., 1894, pseud. Fr. Hurt); Jiříkovo vidění (D b. d., 1894, dle J. K. Tyla, pseud. Fr. Hurt); Břetislav a Jitka (D b. d., 1894, dle starší lát-

ky, pseud. F. Hurt); Doktor Faust (D b. d., 1894, pseud. Fr. Hurt); Bílá paní (D b. d., 1894, pseud. Fr. Hurt); Prodaná nevěsta (D b. d., 1894, dle K. Sabiny, pseud. Fr. Hurt); Carův kurýr (D b. d., 1894, pseud. Frant. Hurt); jako P b. d., 1895, pseud. Frant. Hurt); Hubička (D b. d., 1894, dle E. Krásnohorské, pseud. Fr. Hurt); Excelsior (D b. d., 1894, dle známého baletu, pseud. Fr. Hurt); Bruncvík, kníže české (D b. d., 1894, dle J. K. Tyla, pseud. Fr. Hurt); Cesta kolem světa za 80 dní (D b. d., 1894, dle J. Verna, pseud. Fr. Hurt); jako P b. d., 1895, pseud. Frant. Hurt); Slepý mládenec (D b. d., 1894, dle J. K. Tyla, pseud. Frant. Hurt); Orfeus v podsvětí (D b. d., 1894, pseud. Fr. Hurt); Osudné přenáhlení (D b. d., 1894, pseud. František Hurt); Brněnské kolo (D b. d., 1894, dle V. K. Klicpery, pseud. Fr. Hurt); Pokojný dům (D b. d., 1894, dle starší látky, pseud. Fr. Hurt); Čertův mlýn (P b. d., 1894, pseud. Frant. Hurt); Čarostřelec (P b. d., 1894, pseud. Frant. Hurt); Zazděná jeptiška (P b. d., 1894, pseud. Frant. Hurt); Černokněžník Doktor Faust (P b. d., 1894, pseud. Frant. Hurt); Volání ducha pokladu (P b. d., 1894, pseud. Frant. Hurt); Dvě strašidla (P b. d., 1894, pseud. Frant. Hurt); Zlopověstný dům (P b. d., 1894, pseud. Frant. Hardek); Lupič Babinský, jeho život a smrt (P b. d., 1894, pseud. Frant. Hurt); Kříž na skále (P b. d., 1894, pseud. Frant. Hurt); Vražda v balonu (P b. d., 1894, pseud. Fr. Hurt); Don Alvaro, lupič z hor (P b. d., 1894, pseud. Fr. Hurt); Zločincův Štědrý den (P b. d., 1894, pseud. Frant. Hurt); Zavraždění sv. Václava (P b. d., 1894, pseud. Frant. Hurt); Pustý ostrov Monte Christo (P b. d., 1894, dle A. Dumase st., pseud. Frant. Krátký); Stará truhla z hraběcí hrobky (P b. d., 1894, pseud. Frant. Hurt); Hrobník Matouš (P b. d., 1894, pseud. Fr. Hurt); Poprava na Staroměstském rynku (P b. d., 1894, pseud. Frant. Hurt); Fra Diavolo, náčelník banditů vlašských (P b. d., 1894, pseud. Frant. Dlouhý); Poprava na krvavých schodech (P b. d., 1894, pseud. Frant. Rychlý); Krvavý soud čili Duch Heřmana z Veletic (P b. d., 1894, pseud. Frant. Stálý); Noční příšery (P b. d., 1894, pseud. Frant. Hladký); Prorocství slepého mládence (P b. d., 1894, pseud. Frant. Hurt); Odkaz zločincův (P b. d., 1895, pseud. Frant. Hurt); Strašidlo na hradu Dubé (P b. d., 1895, pseud. Frant. Hurt); Prorocství Sybilly (P b. d., 1895, dle cizí předlohy, pseud. Frant. Hurt); Krvavý sněm v Praze r. 1547 (P b. d., 1895, pseud. Frant. Hurt); Katův krvavý meč (P b. d., 1895, pseud. Frant. Hurt); Hodina duchův (P b. d., 1895, pseud. Frant. Hurt); Hrabě Rožmberk (P b. d., 1895, dle zpracování M. V. Kramera povídky Ch. B. E. Nauberta, pseud. Frant. Hurt); Bílá paní Rožmberská (P b. d., 1895, pseud. Frant. Hurt); Spící rytíři na vrchu Blaníku (P b. d., 1895, pseud. Frant. Hurt); Cesta kolem měsíce (P b. d., 1895, dle J. Verna, pseud. Frant. Hurt); V zajetí australských lidojeďův (P b. d., 1895, pseud. Frant. Hurt); Lupič nedobytných pokladů (P b. d., 1895, pseud. Frant. Hurt); Muž se železnou maskou (P b. d., 1895, pseud. Frant. Hurt); V zajetí řeckých banditův (P b. d., 1896,

pseud. Frant. Hurt); Loupežníci na Chlumu (P b. d., 1896, pseud. Frant. Hurt); Vůdce pandurů František Trenk (P b. d., 1896, pseud. František Hurt); Pan baron Prášil (P b. d., 1896, pseud. Frant. Hurt); Maršálek Radecký (P b. d., 1896, pseud. Fr. Hurt); Dobrodruh Carlo Cellini (P b. d., 1896, pseud. Fr. Hurt); Robinson Krusoe (P b. d., 1897, dle D. Defoa); Z vypravování policejního úředníka (P b. d., 1897, pseud. F. Hurt); Hrozný žalář na Špilberku (P b. d., 1897, pseud. F. Hurt); Rinaldo Rinaldini, bandita italský (P b. d., 1897, pseud. F. Hurt); Osmnáctiletý kapitán (P b. d., 1897, pseud. Frant. Hurt); Rozpuštěný Kašpárek (D b. d., 1897, pseud. F. Hurt); Loupežníci na Chlumu (D b. d., 1897, pseud. Frant. Hurt); Paličova dcera (D b. d., 1898, dle J. K. Tyla, pseud. Fr. Hurt); Perníková chaloupka (D b. d., 1898, pseud. Fr. Hurt); Bájesloví řecké i římské 1–3 (PP b. d., 1898–99, sešit. vyd.); Vražda v Nové ulici (P b. d., 1899, pseud. Fr. Hurt); Doktora Fausta domácí čepička (D b. d., 1899, dle starší látky, pseud. Fr. Hurt); Zakletý švec čili Vaškův poslední modrý pondělek (D b. d., 1899, pseud. Fr. Hurt); Oldřich a Božena (D b. d., 1899, pseud. Fr. Hurt); Rychtář z Kozlovic (D b. d., 1899, pseud. Fr. Hurt); Sedm havranů (D b. d., 1899, pseud. Fr. Hurt); Královna loutek (D b. d., 1901, pseud. Fr. Hurt); Nešťastné pantofle (D b. d., 1901, pseud. Fr. Hurt); U hospodyně Krakonošovy (D b. d., 1901, pseud. Fr. Hurt); Dobří soudé (D b. d., 1901, pseud. Fr. Hurt); Preciosa (D b. d., 1901, pseud. Fr. Hurt); Krejčí princem (D b. d., 1901, pseud. Fr. Hurt); Kašpárkovy trampoty (D b. d., 1902, pseud. Fr. Hurt). – *Ostatní práce:* Dětské divadlo (technická příručka pro ml., b. d., 1893, pseud. Fr. Hurt); Dopisovatel rodinný i obchodní a domácí advokát (příručka, b. d., 1897, pseud. Fr. Borovský); Čech a Němec (konverzace, b. d., 1897, pseud. Frant. Hurt); Novinářský slovník slov cizojazyčných, jež vyskytují se v knihách, listech denních i v obecném hovoru, ze všech odpovědí života, věd a umění. Spolu opráve slova cizích, v češtině dosud špatně užívaných (b. d., 1899, pseud. Fr. Borovský); Kronika královské Prahy a obcí sousedních 1–3 (1903–04, sešit. vyd.); Wie lerne ich rasch böhmisch? (konverzace, b. d., 1906). ■

BIBLIOGRAFIE: P. Kovařík in F. Holec: Kronika královské Prahy a obcí sousedních 4 (Praha 1996, s. 236). ■ LITERATURA: ● ref. překlady D. I. Juvenala: an., Učitelská a školské zprávy, NL 26. 7. 1889 (odpol. vyd.); F. Čáda, LF 1890, s. 64; T. Snětivý, LF 1894, s. 234 ●; F. Groh: ref. Bájesloví řecké i římské, LF 1900, s. 303; ● ref. Kronika královské Prahy a obcí sousedních: an., NL 28. 9. 1902; F. X. Harlas, Osvěta 1903, s. 657 ●; an.: F. R., Naše kniha 1924, s. 21; Č. Zíbrt: Vzpomínky na gymnázium v Písku, Otavan 8, 1924/25, s. 140; ● nekrology: R. Schenk, Výr. zpráva Rašínova státního gymnázia v Hradci Králové za šk. rok 1925/26, s. 5; an.: Naše kniha 1926, s. 74; F. Novotný, Naše věda 8, 1926/27, s. 47; an., Otavan 10, 1926/27, s. 17 ●; an.: F. R., Památník Rašínova státního českosl. gymnázia v Hradci Králové. (1936, s. 92, 96);

an.: Památce F. R., LidN 11. 2. 1944; F. Kubka in Sekání s knihami (1963, s. 42); V. Ledvinka: Kronika královské Prahy a obcí sousedních profesora F. R., in F. Holec: Kronika královské Prahy a obcí sousedních 4 (Praha 1996, s. 223); P. Kovařík: F. R., autor zpola utajený, tamtéž (s. 231).

sm

Eugen Miroslav Rutte

* 13. 8. 1855 Jičín

† 15. 7. 1903 Praha

Prozaik, humorista, fejetonista, autor cestopisných causerií a turistických příruček.

Křtěn Eugen R. – Narodil se v měšťanské rodině. Gymnázium studoval v Jičíně (mat. 1873), pražskou právnickou fakultu absolvoval 1878 bez doktorátu a po vykonání notářských zkoušek se stal koncipientem v Berouně, Roudnici a nakonec v Praze u P. Trojana. Poté působil jako notář v Březnici, Hořovicích a Praze. R. koníčkem byla hudba, v níž se vzdělával u J. L. Lukese. Složil hudebnědramatickou báseň Štědrý večer, klavírní skladby inspirované národními melodiemi, operety aj. Hojně cestoval: navštívil Belgii, Holandsko, Německo, Itálii, několikrát byl ve Švýcarsku, které si především oblíbil (naposledy 1902). Cesty podnítily jeho činnost publicistickou a prozaickou; cestopisné fejetony publikoval i časopisecky (Hlas národa, Květy, Národní listy, Zlatá Praha). Byl členem Umělecké besedy. – Otec novináře, publicisty a básníka Miroslava R.

Náměty R. próz vycházely z autopsie: karlovarským léčením byly inspirovány *Průvodce po Karlových Varech a okolí* a próza *Karlovarské oplatky*, kde formou dopisů představuje s humoristickou nadsázkou životní styl v lázeňském městě, jeho významné hosty v minulosti a zdůrazňuje národnostní otázku zejména ve vztahu jedince k jeho vlasti. Fejetonně laděné cestopisné obrázky *Klepy a žerty z cest*, opět vytěžené z vlastních prožitků, nastavují prostřednictvím situačních detailů satirické zrcadlo lidským slabostem, zcela stranou přitom nezůstalo ani poučení o cizích zemích. Rozsáhlý a výpravný turistický průvodce *Švýcarsko* je výsledkem opakovaných R. pobytů a je založen nejen na subtilních osobních dojmech, nýbrž i na seriózní znalosti minulosti země. Snoubí údaj o společenském, politic-

kém a hospodářském životě i povahopisné studie obyvatel s obdivným vztahem k historickým památkám i k přírodě.

PSEUDONYM, ŠIFRA: Špiridion ze z Puškvorce; -o-. ■ PŘÍSPĚVKY in: Besedy lidu (1894); Časopis čes. turistů; Dalibor; Do světa (1902–03); Hlas národa (1888–1901); Jubilejní almanach Akademické čtenářské jednoty v Jičíně (posmrtně 1910); Hudební listy; Květy (1882–89); Nár. listy (1882–1902); Pokrok (1877); Ruch (1885); Slovanské listy; Vesna (1897); Zlatá Praha (1884–96). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Švýcarsko. Potulky turistovy v údolích i na horách (b. d., 1893–95 v seš.); Klepy a žerty z cest (PP b. d., 1896); Spiknutí na Olympu (opereta 1897, text i hudba); – posmrtně: Karlovarské oplatky (PP 1905). – *Ostatní práce*: Průvodce po Karlových Varech a okolí (1888, 2. rozšíř. vyd. 1900). ■

LITERATURA: ● ref. Průvodce po Karlových Varech a okolí: (an.): Zlatá Praha 5, 1887/88, s. 511; Hlas národa 13. 6. 1888 ●; ● ref. Švýcarsko: an., Zlatá Praha 10, 1892/93, s. 624; an., Zlatá Praha 11, 1893/94, s. 456; an., Lumír 22, 1893/94, s. 60; V. Doubek, Osvěta 1897, s. 1022 ●; ● ref. Klepy a žerty z cest: an., Zlatá Praha 13, 1895/96, s. 420; T., Lit. listy 18, 1896/97, s. 93 ●; ● nekrology: -a-, Lumír 31, 1902/03, s. 362; an., Zlatá Praha 20, 1902/03, s. 467; Ž., Zvon 3, 1902/03, s. 615 ●.

bs

Miroslav Rutte

* 10. 7. 1889 Praha

† 24. 11. 1954 Praha

Básník, prozaik, literární kritik a překladatel, zejména pak divadelní kritik a autor esejů z oblasti divadla, později i filmu; příslušník generace bratří Čapků, blízký jim i svým pragmatismem a relativismem.

Podepisoval se i Mirko Rutte Havelský. – Syn spisovatele Eugena Miroslava R., navštěvoval obecnou školu v Březnici u Příbrami a v Hořovicích, v Praze studoval od 1901 na gymnáziu v Žitné ul. (mat. 1908). Na filoz. fakultě v Praze poslouchal od 1908 historii u J. Pekaře a J. Susty (doktorát 1914 prací *Osobnost císaře Karla IV. a jeho styky s Petrarkou*) a estetiku. Do války narukoval už 1914, ale již 1915 byl ze zdravotních důvodů od vojenské služby osvobozen. Působil pak od jara 1917 v časopise Národ a od prosince t. r. v Nár. listech, kde od 1923 redigoval divadelní rubriku a kde do je-